

Západ

Ročník 9. Číslo 6. Prosinec 1987

Časopis pro Čechy a Slováky

Cena \$3.75

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks, published by the **Collegium Bohemicum** in Canada
Second Class Mail Registration Number 4890
ISSN 0226-3068

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník
Redakční rada: Eva Límanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Šuchma, Jan Uhde, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Šuchma
Administrátorka: Milada Reinišová
Grafická úprava: Věra Držmíšková, Ctirad Smolík
Sazba: Prague Typesetting, Inc.
Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, Ont., Canada, K1G 3T8
Články nemusí vyjadřovat názory redakce.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.
Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků.
Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna, října a prosince.

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, Ont., Canada, N2J 4A4
Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres zasílejte na adresu administrace.

Předplatné

1 rok:		2 roky:
Can: \$20.00	Kanada	Can: \$36.00
US: \$20.00	USA	US: \$36.00
US: \$23.00	ostatní země (letecky)	US: \$43.00
	nebo ekvivalent v cizí měně	

Československo vzhledem k devizovým a poštovním předpisům zdarma.
Cena jednotlivého čísla \$3.75.

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem. V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské předplatitele).

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD. Bankovní směrové číslo 200 100 20.
Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, Ont., Canada, N2J 4H5 (TSA No. 5037-246).

Ročník 9. Číslo 6. Prosinec 1987

Obsah

Unavená Evropa (J. Krupička)	1
Svět	
Austrálie očima přivandrovalce (T. Novotný)	4
Zpověď spisovatele svého věku (J. Škvorecký)	8
Československo	
Přestavba nepředstavitelně nepřestavitelného (S. Reiniš)	14
Otevřený dopis ministru spravedlnosti (ČSSR) (V. Cícha)	16
Emigrace	
Průzkum nových uprchlíků (O. Ulč)	17
Interview	
Jeden život a čtyři povolání	23
Ideologie	
Jak zvítězit bez boje (U. Germanis)	25
Umění	
Okouzlený svět malířky Mirči Delanoë (J. Outratová)	27
Literatura	
Portrét (J. Uhde)	28
Švestkovka (J. Najser)	29
Dopisy	31

Autorem fotografie na obálce je Jan Lukas.
Redakce jí dala název *Veselé vánoce v N.Y.*

Do každého čísla vkládáme propagační kartu ZÁPADU. Prosíme, předejte ji dál svým známým, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

Jiří Krupička

Unavená Evropa

Bojujete za nezadatelná lidská práva, hájíte neohroženě nejlepší hodnoty evropského kulturního dědictví. Máte naši úctu a podporu. Nejste sami, nejste opuštěni; všichni lidé dobré vůle jsou s vámi. Evropa na vás nezapomíná.

Tak a podobně hodnotí zvučná jména evropské kultury na Západě hlasy domácího protestu proti potlačování svobody rozvoje lidského jednotlivce v Československé socialistické republice.

Česká věc není zapomenuta — aspoň ne úplně. Tisk a elektronika západní Evropy přináší zprávy, někdy i obsáhlejší komentáře o situaci v Československu. O vzácných projevech nespokojenosti širokých vrstev českého a slovenského lidu (ovšem i přísně objektivní zprávy o spokojenosti tohoto přízrůbivého lidu), a o statečném postoji hrstky humanistů, kteří neúnavně poukazují na případy porušování základních lidských práv, věrohodně je dokumentují, a zároveň se vytvářejí snaží o navázání rozumné diskuse s méně zkostrnatělými představiteli režimu. Zatím s malým úspěchem.

Západoevropská nakladatelství vydávají občas práce nekonformních a polokonformních československých spisovatelů, a na divadelních scénách se objevují jejich hry. Nakladatelé by vydávali i knihy českých a slovenských konformních spisovatelů a divadla by hrála jejich dramata, kdyby ty výtvory za něco stály.

Obětaví lidé na Západě založili fondy na podporu politicky pronásledovaných v Československu, a jsou udělovány ceny diskriminovaným tvůrcům české a slovenské kultury za jejich díla, a ceny za občanskou statečnost.

Západoevropské zpravodajství nenechává zcela bez povšimnutí i situaci náboženského života v Československu, a čas od času se zmíní o těžkém postavení věřících a kněží, kteří plně nerespektují dobře míněná nařízení státních církevních úřadů. Ve zvláště výmluvných případech se uvádějí podrobnosti a jména. Ceny se neuděluje.

Nedá se popřít — západní Evropa se zajímá o obtíže jednotlivců v Československu, nespokojených se stavem dodržování občanských a lidských práv v zemi, a o obtíže tvůrců, omezených v tvůrčí svobodě. Zajímá se však demokratická Evropa také o zvláštní mezinárodní postavení politického útvaru, zvaného Československá socialistická republika? O postavení státu, který zároveň státem je a není, který pro styk s vnějším světem má hlavní město mimo své úze-

mi a platí si ministra zahraničních věcí jako dekoraci nezávislosti?

Odpověď je prostá: zajímá se málo, pokud možno vůbec ne. A dělá vše možné, aby jí nečasovou záležitost nikdo nepřipomínal. Aby jí nic zbytečně nerušilo v klidném zažívání plodů staleté civilizace a v pilném užívání a zneužívání nezadatelných práv člověka, jež tamější vlády nevidí jako pouhou esteticky působivou kombinaci písmenek v povinném slavnostním prohlášení, zvaném ústava.

Byly doby, kdy málo pokrokové demokratické vlády západní Evropy i prostí občané byli hluboce přesvědčeni, že samostatnost či nesamostatnost jejich východních sousedů, nezávislost či závislost zahraniční politiky těchto sousedů jsou dvě ztracené rozdílné a důležité věci. Kdy se domnívali — zaslepeně ovšem, podle dnešního zrozmělého pohledu elity na situaci — že na příklad nezávislé Polsko a Československo by v nich vyvolalo pocit daleko větší bezpečnosti, než jaký jim poskytovala daná situace.

Ty doby minuly, odvátý dechem rozumu a pohřbeny tíhou strachu.

Dvaatřicet let nepoznala Evropa válku. Delší dobu, než kdykoliv předtím ve své dlouhé a klidné historii, říká si západoevropský občan (epizodky druhu maďarské revoluce a její bratrské likvidace od své statistiky nezahrnuje, kazi dobrý dojem). Není to důkaz stability dnešního politického uspořádání Evropy?, ptá se tento občan. Věční nespokojenci mohou snad mít námitky proti principiální spravedlnosti tohoto uspořádání, neodpovídá na příklad plně zásadě sebeurčení národů, kdysi tak populární, ale co váží taková zásada proti STABILITĚ? V době, kdy atom visí nad hlavou!

Národní sebeurčení je krásná věc pro Třetí Svět, pro lidi mírně tmavší barvy pleti, připustí demokracii. Tam jsem plně ochoten boji nesebeurčení za sebeurčení (včetně trochu toho teroru) zatleskat a spravedlivou věc slovy a třeby i činy podporovat. Proč bychom si neměli svůj morální statut ve světě a svou zahraniční obchodní bilanci vylepšovat? Zbraně se dobře platí.

Ale v Evropě na mě s předválečnými principy nechodte. Jsme v historickém vývoji přece jen trochu dál než černoši.

Nezdá se vám však, občane demokratického státu, může namítnout člověk omšelých názorů ze země jiným způsobem demokratické, že principy osobní a národní svobody jsou nerozlučitelné, že jsou to rub a líc téže mince?

Po generace hlásala ústa a pera vašich nejlepších filosofů a státníků neodlučitelnost svobody jednotlivce od svobody národa, vzájemnou podmíněnost práva člověka-individua a

práva národa na sebeurčení. A evropská 'filosofie' práv národů dnes? Pouhý náznak kolonialismu kdekoli jinde ve světě vyžene tisíce rozhořčených demonstrantů do ulic vašich měst; kolonialismus přímo za vašimi vraty vás v nejmenším nerozrušuje.

Občane demokratické země námitka občana ze země odlišné demokratické udívi. Copak nevíte, odpoví, že i nejzákladnější principy je nutno vždy uplatňovat podle dané, konkrétní situace? Že žádný princip nevisí ve vzduchoprázdnu teorie?

Bleskne vám, občane země jinak demokratické, že tento argument jste už někdy a někde slyšel. Doma, samozřejmě, a mnohokrát. Odůvodňovala se jím nutnost určité, ne všemi s jásotem přijímané politiky, druhý rok nato se jím stejně přesvědčivě odůvodnil obrát o 180° do právě opačné politiky, ale další rok týž osvědčený argument posloužil opět pro taneční figuru do opaku předchozího opaku. Byl to sám velký Iljič, kdo definitivně vědecky zformuloval a do úspěšné praxe převedl poučku o nutnosti tvořivého slučování neotřesitelných principů s konkrétními podmínkami místa a času. Poučka platila pro něho i pro jeho ještě humánnějšího nástupce, platí pro Gorbačova právě tak jako pro Bil'aka, a platí i pro západoevropského obhájce nezadatelných práv člověka po celém světě a nezadatelných práv osmahlejších národů na sebeurčení v celém světě mimo Evropu — kde tyto národy se, bohudíky, nevyskytují.

Není nic snadnějšího než laciný sarkasmus, zamračí se demokrat a urazí se. Je však také možné, že se urazí a rozpovídá se.

Má se každá pitomost opakovat do nekonečna jenom proto, zeptá se nejspíše úvodem, aby se vyhovělo nějakému principu? Zvláště, když se ta pitomost jmenuje válka? Víte asi, jaká; mluvíme o Evropě.

V roce 1914 se starý kontinent zbláznil; následky tragického záchvatu evropské schizofrenie neseme dodnes, a poneseme ještě dlouho. Asi se z nich už nikdy nevymotáme. Možná jsme si vykopali hrob, nejen my, ale bílý člověk vůbec. Ale i když je to možná smutná pravda, nemusíme aspoň do toho hrobu spěchat. Zvláště ne kvůli principiálním důvodům, z těch na mne jde mráz a hrůza.

Platí ta vaše hrůza z principů třeba i pro Nicaragua, napadne vás, a řeknete to. Tam ne, lehce se usměje, tam nás to nebolí. Ale nezabíhejme.

Do té první války nás dovedla jedna z vašich nejsvětějších zásad, nejhorší ze všech. Říká se jí absolutní státní suverenita, a je dítětem národní arogance. Zpychli jsme velkou pýchou nad svou silou, patřila nám polovina světa, a pro tu nesmyslnou pýchu, ne pro nějaké skutečné ohrožení národní existence kteréhokoli ze rváčů, jsme obětavali půl jedné mužské generace; asi tu lepsi půlku.

KRESBA: JAN KRISTOFORI

A jak nemožně idiotsky jsme ji obětováli. Národy doma se dřely a hladověly a vyráběly munici, aby generálští tupci na obou stranách si navzájem mohli po statisících vybijet vojáky, po celé čtyři roky rvát mladé lidi na kusy. Mezkovsky zarytě stále na jednom místě, v blátivých dírách u Verdunu a na Sommě a u Yper; bez aspoň trochu toho, čemu se kdysi říkávalo vojenské umění. A počítat, komu nakonec zbyde víc živých. Ten vyhraje.

A k čemu to všechno bylo? Neřeknu vám to, jsem slušný člověk.

Pozor tady, uslyšíte varovný signál v mysli. Pozor. Má hodně pravdy, ale z toho nesmyslného masakru vyrostlo přece i něco dobrého. Vyrostl z něho i náš samostatný stát, první po staletích. Plně samostatný, ne jako dnes. Už otvíráte ústa, ale rychle je zavřete. Mám mu ještě dodávat argumenty pro jeho výklad historie a politickou filosofii chameleóna? Ať si je hledá sám. Mlčíte, a jste sám se sebou nespokojen.

A to byl jen začátek, pokračuje demokrat. První záchvat bílého šílenství přímo zplodil vládu dalších: komunismu a nacismu, v tomto pořadí. Jeden z nich byl ještě horší než ta

válka. O tom si, myslím, povídat nemusíme, víme oba víc než dost.

Který je ten horší, zeptáte se, protože výběr mezi těmi dvěma obrodnými systémy býval někdy obtížný. A taky proto, že demokratovu stupnici politických hodnot znáte a chcete ho přimět, aby s ní vyšel ven. Možná se zamotá.

Nacismus, přirozeně, odpoví bez zaváhání.

V čem je ta přirozenost, prohodíte provokativně.

Jeho pohled vyjadřuje útrpnou shovívavost. Jak se vůbec můžete ptát? Zlo komunismu není jeho cíl, v tom je i mnoho ušlechtilého; špatné jsou jeho metody. Nacismus byl jen a jen zlo, cílem i metodami. S komunisty se dá vyjít, při dobré vůli —

— z čí strany?, vpadnete netaktně.

Z obou stran, odsekne. Všechno na světě je kompromis. Nebo skoro všechno; s nacismem byl kompromis nemožný. — Já vím, vy nemáte komunisty zrovna v lásce, a konečně my taky ne. Ale jednou jsou tady, zapustili v Evropě hluboké kořeny, a násilím s nimi nikdo nehne. Nikdo, a nejméně ze všech Amerika; ta má na hlavě svého másla víc než dost. A je za mořem, kdežto Rusové jsou tady doma.

Doma, to znamená v Československu, Polsku, Maďarsku a na třetině toho, co kdysi bývalo Německo, namítnete. Snad bychom měli to konstatování aspoň slůvkem doplnit. Jsou tady jako doma.

Mávne rukou. Slovíčkařením skutečnost nezměníte. Je jasná. Nejkrvavější válka dějin nakreslila novou mapu Evropy, a jen nová válka by jí mohla překreslit. Jenže to by nebylo překreslení, ale vymazání. A tady končí všechny principy. Tečka.

Nechcete mu nechat tak snadno poslední slovo. Kdo mluví o válce? Začali jsme debatu o sebeurčení národů, ne o vyvraždění.

Reaguje skoro mrzutě. Jste tak naivní, nebo to jen hrajete. Mluvíme přece o Evropě, ne o Eritrejcích a Habeši. O prastaré kulturní oblasti, prošípované atomovými hračkami, ne o polopoušti a starých kalašnickových bouchačkách.

Sebeurčení — zní to hezky. Kdo by třeba měl, teoreticky, větší nárok na sebeurčení v jednom státě než Němci, rozseknutí ostnatým drátem, minovým pásmem a zdí? A přitom celá Evropa, východní jako západní, nepřátelská právě tak jako spojenecká, je strašně spokojená s jejich rozdělením, a moc by protestovala, kdyby Němci tu čáru mezi sebou chtěli vymazat. To je veřejné tajemství, jenom se o něm ve slušné společnosti nemluví.

Podívejte se, nebudeme si nic namlouvat. Evropa je unavená nekonečnou řadou svých nesmyslů, a chce mít pokoj. Pokoj — rozumíte tomu? Klid, aby konečně jednou se mohla dosyta vyžít; vynalézavá a bohatá je k tomu víc než dost. Dokud tohle nepochopíte, je každá diskuse zbytečná.

Evropa porodila všechny tak zvané velké moderní ideje. Ostatní svět je jen přebíral, a dodnes se kvůli mnohým z nich mezi sebou krvavě rve. My jsme se kvůli nim trhali na kusy po několik generací, až nás to nakonec omrzelo. Díky Bohu. Dnes to povyražení rádi přenecháváme jiným. A třeba jim přitom i pomáháme. Docela ochotně, dělá nám to dobře.

Ne všechny nápady a návrhy na vylepšení těch pár let, které nám Pánbůh — nebo dejte si tam, co chcete — vyměřil na návštěvu tohoto světa, ne všechny jsou k zahození. Těch dobrých se u nás držíme zuby nehty a moc neradi bychom se jich vzdávali. Ale na smrt pro ně přece jen nepůjdeme; život je příliš krátký.

Víte sám, jak i vám pomáháme, kde se dá, aby i u vás jste z nich mohli mít radost. Vždyť právě kvůli tomu my dva teď spolu tady sedíme a povídáme si. Ne o nějaké idealizované svobodě národů, tu vy tam pořád cpete a narušujete dobrou shodu mezi námi, ale o svobodě jednotlivce, o nedotknutelnosti jeho lidského práva na

plný rozvoj osobnosti. Nemůžete s dobrým svědomím tvrdit, že v tomhle vás nepodporujeme.

Ale nechodte na nás s tím nejnebezpečnějším, co si kdy Evropa vymyslela a nač sama tak drazě doplatila. S nezadatelným právem všech národů a náruček na naprostou suverenitu tam, kde termonukleární nálož jen čeká na zapálení rozbušky. To je nejlepší cesta, jak vyhladit i toho jednotlivce se všemi jeho právy.

Proč to taky dělat? Vemte na chvíli rozum do hrsti a podívejte se na věc z našeho hlediska životních pragmatiků. Moudřejších Don Quijotů, chcete-li.

Oháníte se pořád národní suverenitou. Doma si přece vaše vláda dělá, co chce, je úplně suverénní. No — nevrťte se, tedy skoro úplně. Že se vám, a někdy i nám, nelíbí všechno, co dělá, je pravda. Ale suverén si může dělat, co chce, proto se tak jmenuje. A my se snažíme domlouvat jí, aby dělala méně toho, co se nám i vám nelíbí. Domlouvat, ne nutit, jinak to nejde.

A pomaloučku se nám i vám, v přátelské spolupráci, dílo daří. Důkaz jsme právě my dva, teď a tady, zrovna pod vaším hradem. Žádný policajt nás nehlídá, aspoň žádného nevidím, pijeme si klidně své pivo, já už druhé — třetí, říkáte?, a vy přiznáváte, že ani před domem nebudou na vás policajti čekat. Asi ne? Dobře, tedy asi ne. I to 'asi' je pokrok. My z něj máme právě takovou radost jako vy.

A ta nešťastná suverenita vaší země v zahraniční politice, ve styku států s ostatním světem? Tady se úplně shodujeme: není velká. Žádná? Dobře, tedy žádná. Vidíte, nejsem tvrdohlavý.

A teď mi řekněte, proč na ní tak hrozně záleží — pokud jednotlivec má všechna základní práva a neumírá hladem. Nebo, ve vašem případě, až všechna svá práva bude mít nejen na papíře. Proč? Protože existuje národní pýcha, něco ještě mnohem vrkavějšího než nejnáladovější ženská? Něco, zač v minulosti několikrát byla Evropa ochotna se vyvraždit?

Věci se mění. Nedávno jsem mluvil s dvěma Maďary, vrátili se právě z návštěvy rodné země. Emigranti, oba bojovali jako mladíci v budapeštských ulicích v roce 1956. Jeden z nich prohlásil s vysloveně rozradostnělou tváří: Jsou tam už i milionáři, a ne jen jeden. Tak se národ vypracoval z poválečné mizérie, vlastní silou.

Kdosi, taky emigrant, z jiné země, ho popíchl: ale jsou pořád jen kolonie. Hospodářský nadšenec se na chvíli zarazil, a pak řekl stručně: z toho už jsme vyrostli. A druhý Maďar, profesor, k tomu dodal: Všechno je relativní. Ruské vojáky drží jejich velení přísně stranou, prakticky je není vidět. A Švýcaři nestačí Maďarské národní bance závidět jejich nejmodernější techniku obchodu tvrdý-

mi devizami. Kam se hrabou Rusové?

Vidíte, Maďari, ještě nedávno v historii snad nejpyšnější národ v Evropě, rvavý a chorobně citlivý na svou národní čest. Vedle Poláků. Stejných bláznů, které to ani dnes ještě úplně nepřešlo, a byli by možná schopni uvrhnout celou Evropu do katastrofy.

Ale vyzdobte jim jejich poloprázdné krámy tolika krásnými pečinkami a šunkami a salámy jako mají v Debreczenu nebo v Szegedu, a uvidíte to uklidnění. Jak začala jejich Solidarita? Urazili snad Rusové nějak nezvykle polskou národní čest? Sám víte dobře, jak začala: zdražením masa. Vůbec — musím zrovna vám, zrovna v téhle zemi vykládat o účinnosti realistické medicíny proti nevhodným záchvatům nacionalismu?

Opět se zavrtíte, už po několikáté, sáhnete po sklenici a raději mlčíte. Demokrat se rovněž osvěží a pokračuje.

Není nakonec mnohem moudřejší pro celou Evropu, když v mezinárodních jednáních ten propletenec nacionalismů trochu zredukujeme?

U nás, pochopitelně, podotknete, a tentokrát se zavrtí on. Z praktického stanoviska je to tak výhodnější, konstatuje. U vás to jde snadněji. Vezměte konkrétní situaci, dnešní.

V Rusku se objevil člověk, s kterým se dá rozumně jednat. Po dlouhé době. Tak rozumně, že řadě lidí na Západě i na Východě, hodně vysoko postavených lidí, se z toho točí hlava. Tady to taky znáte, dokonce dobře. Jednáme s ním, s jedním rozumným, a tím zároveň i se všemi ostatními veličinami na vaší straně, protože ty do jednání nemají co mluvit. O jejich zahraniční politiku se stará výhradně on. Žádný zmatek žárlivých suverénit, žádné handrkování o lokální maličernosti, když se jedná o existenci nebo neexistenci celého kontinentu. Jeden za všechny (rozhoduje), všichni za jednoho (poslouchají). Jak se tím všechno zjednoduší.

A vy se zatím můžete starat o ty pečinky a šunky a salámy. A rekreaci. Máte toho všeho rozhodně víc a lepší než mají jeho vlastní lidi doma.

Neudržíte se a vylítete. Kdo dal tomu velkému rozumnému plnou moc jednat za ty malé, méně rozumné? O jejich existenci či neexistenci, abych použil vašich slov.

Moře krve, odpoví okamžitě. Moře ruské krve. A rozhodnutí, že se taková lázeň už nikdy nesmí opakovat — v jeho zemi. Dvacet miliónů obětí musí každý respektovat, a my je také respektujeme. A sílu, která z nich vyrostla. Tu respektujeme ještě víc.

Možná vás překvapím. Víte, co byla téměř poslední Hitlerova slova? V bunkru pod Reichskanzlei, kde se zdí trásly ruskou kanonádou. 'Das staerkere Volk hat gesiegt.' Fanatik všech nacionálních fanatiků, obdivovatel čisté germánské rasy a síly, hubitel podlidi, včetně ruských, pro-

klel nakonec slabost vlastního národa, který si zasloužil všechno jiné než právě toto obvinění, a téměř s úctou uznal sílu nepřítel. Národní sílu, ne technickou. Pro Západ měl až do posledního hodiny svého života jen pohrdání.

Ve vztahu mezi lidmi rozhoduje právo a morálka. Nebo by aspoň měly rozhodovat. V tom se my dva plně shodujeme, a strašně by se nám líbilo, kdyby to bylo pravda. Ve vztahu mezi národy rozhoduje síla. Bohužel, je to tak. A my jsme dnes, po desetiletích nerozumu, se stali lidmi rozumu. Unaveného, chcete-li, ale přece jen rozumu. Víc od nás nečekejte.

Dopijte. A na vás padne únava, větší než jeho, a zažene zbytek chuti odporovat.

Doprovodíte hosta k hotelu milou, klidnou cestou po nábřeží, a přátelsky se s ním rozloučíte. Nikdo si vás nevšímá. □

Až přijedete do Kitcheneru, navštivte krajanskou RESTAURACI METRO 164 Victoria Street North, Kitchener, Ontario. Tel.: 743-2720.

Deset druhů řízků a další jídla. Otevřeno sedm dní v týdnu

Služba čtenářům

Hledám svého bratrance Jiřího Štastného. Prosím upozorněte ho na tento inzerát. Zn.: "Petr Štastný, 44 Burlington Gardens, Acton, London W3 6BA-England".

Čech, vysokoškolák žijící v Ontáriu, vdovec, nekuřák 54/175, veselý povahy, hledá partnerku pro společný život. Pokud tě trápí, že jsi sama, napiš. Prosím foto, čestně vrátím. Zn.: "Osud".

Česka, 39 let, 168, štíhlá blondýna, žijící v NSR, hledá touto cestou seznámení s hodným a upřímným mužem kdekoliv na světě. Zn.: "Foto".

Tomáš Novotný

Austrálie očima přivandrovalce

Než se pustím do vlastního tématu, titulkem jemně naznačeného, rád bych předeslal něco faktických (a preventivních) poznámek:

1. Abych pravdu řekl, o Austrálii by mě psát nenapadlo, když mě však o to redakce Západu požádala, pomyslel jsem si, že by to pro jednu nemuselo být tak úplně nezajímavé (tedy pro mě osobně, co se čtenářů týče, netroufám si vůbec tvrdit).

2. S Austrálií jsme jeden k druhému přišli jako slepí k houslím — zlákala totiž moji ženu a dceru, které chtěly vidět v akci klokany, zatímco syn a já jsme tvrdošíjně trvali na Kanadě, neboť máme raději lední hokej nežli hopsání a poskakování (skutečnost, že už téměř tři roky bydlíme v Austrálii, pak nejlépe demonstruje poměry v naší rodině panující, ale to sem vlastně nepatří).

3. Je možné, ba pravděpodobné, že pod vlivem našeho dosud útlého "mladočešství" (nevím, jak je tomu jinde ve světě, ale v Austrálii se krajané zřejmě kvůli lepší orientaci rozdělují podle data příchodu na staro-, středo- a mladočechy) nebudou veškeré moje náhledy současně také nadhledy a objektivita bude leckdy a leckde potřísněna subjektivitou (že bych si činil jakékoliv nároky na univerzálně všeobsažný pohled na Austrálii, to si tedy nečiním v žádném případě).

4. Slyším možnou námitku čtenářstva a rád bych k ní jen podotkl, že jednak jsem člověk veskrze nerozumný, no a pokud se případně nevědavosti týče, to je jednoduché — přestaňte v tomto momentě číst a obraťte list k něčemu rozumnějšímu.

5. Poučen dostatečně vlastními zkušenostmi, musím počítat i s možností, že mi některý štedrý krajan, který navzdory mé radě číst nepěstal a posléze se bude cítit dotčen mým nešetřeným pohledem na "jeho" Austrálii (případně na celou tzv. západní civilizaci), nabídne financovat okamžitý odlet zpátky do Československa — mockrát děkuju.

Dovolím si však ve vší stručnosti (a snad i dostatečně srozumitelně) předem odpovědět veškerým mecenášům.

6. Nemáje schopnosti cestopisce, který je upřímně nadšen každým kopečkem na obzoru, rozechvěn motýlkem či ptáčetem nebeským, fascinován kdejakým trouchnivějším kmenem u cesty a při vstupu do domorodé chatrče se ocitá na okraji extáze, nemáje tedy těchto schop-

ností, postrádám zcela pochopitelně i cestopiscovy ambice podělit se se čtenářem o své jedinečné objevy a zážitky a vzbudit v něm jimi úžas stejně krásný, jaký se zmocňoval mne. Což uvádím proto, abych předešel zklamání těch čtenářů, kteří snad očekávají botanicko-zoologickou exkursi po australské krajině. Ničeho takového se ode mne bohužel dočkat nelze.

Austrálie předvolební

"Proboha, nevolte labor! Kam pak budem emigrovat!"

(Výkřiky v místním čs. tisku)

Ještě v letošním březnu se Bob Hawke, ministerský předseda australské federální labor vlády, dušoval, že dodrží svůj slib — jednu z hlavních předvolebních vějíček minulých voleb, a dokončí se svou vládou řádné volební období, aniž pozene Australany k urnám předčasně, tedy rozhodně ne dřív než napřesrok. Zanedlouho poté vyhlásil mimořádné všeobecné volby na červen tohoto roku, což mu mnozí měli a mají za zlé, ale já si nemyslím, že je tak nesnadné ho pochopit.

Když loni na sklonku roku vystoupil Bob Hawke v televizi, aby Australany vyzval k ještě těsnějšímu utažení opasků, neboť jen tudy vede v současné době a situaci cesta ke šťastné budoucnosti pro všechny bez rozdílu, a když pak vláda ohlásila federální extraminirozpočet s řadou vselijajících dalších úsporných opatření (jako je zdražování, zvyšování různých daní a poplatků, snížení úrokových sazeb na vklady a jejich zvýšení na půjčky, atd.), byla tehdejší vládní koaliční opozice na koni. Veřejné mínění měla na své straně a být volby tehdy . . . Jenže do jejich předpokládaného termínu scházely ještě téměř dva roky.

Dost času na to, aby jich opozice využila ve svůj prospěch a aby si zajistila přízeň voličů, vždyt nepřijít s nějakou přitažlivější koncepcí, vytvořit k nejisté, prázdně upovídané a praktickými skutky nepřilíhající přesvědčivé vládní politice nějakou atraktivnější alternativu, by snad za této situace neměl být takový problém, pomyslí si i mozek politicky se orientující čistě po selsku. Jinde by to snad problém nebyl, ale v Austrálii . . .

Austrálie totiž v posledních letech trpí naprostým nedostatkem politiků. Ovšem nikoli pouze v tom smyslu, v němž se o evropských politicích

před časem říkalo, že jediným skutečným chlapem mezi nimi je Maggie Thatcherová, Austrálie je prosta politických osobností, ať už budeme jejich kvality poměřovat čímkoli. Obraz kteréhokoli současného australského politika je portrétem nudné průměrnosti bez invence, rámovaným šedou ztraceností v davu ostatních.

Mnozí však jednoho skutečného politika v současné Austrálii přece jen viděli, považovali za něj starého pána z Queenslandu, sira Johannese Bjelke-Petersena, jemuž se tady říká prostě sir Joh. Možná taky proto opustil sir Joh (ročník narození shodný s Reaganovým) začátkem letošního roku poklidné zátiší svého již osmnáct let tutového a neotfesiitelného postavení queenslandského premiéra a vytáhl do federální arény. Sir Joh do Canberry! Chceme ministerským předsedou sira Joha!, hlásaly plakáty i trička jeho příznivců, soustředěných však v podstatnější míře pohříchu právě jen v Queenslandu. (Jinak se sir Joh v Austrálii těší oblibě i u dosti značného počtu našich krajanů, především kvůli svým nekompromisním antikomunistickým postojům a taky proto, že dokázal v Queenslandu tvrdě zatočit s levicovými odbory.) Sir Joh skutečně vyhlásil svůj program (mimo jiné jednotná daň z příjmu 25% pro všechny bez rozdílu) a zahájil volební kampaň směr premiérské křeslo v Canberře. Ví, jak zachránit Austrálii, prohlásoval a lidé přece jen bystříli, pozorněli a naslouchali, protože k tomuhle druhu vědění se žádný australský politik veřejně nepřiznal už léta. Vláda znejistěla a omezila se na nic neříkající lakonické komentáře. Jistě usilovně přemýšlela, jak se zachovat a co podniknout, ale dřív než stačila něco vymyslet, události se daly samy do pohybu a mohla si tedy uklidněně vydechnout.

Co se vlastně přihodilo? Velmi zhruba tohle:

Federální vedení National Party neboli Národní strany (po našem agrárníci), k níž sir Joh náleží a jejímž je po léta jediným státním předsedou vlády v celé australské federaci, což ne všichni federální agrárníciť pohlaví v Canberře nesou s libou nezávistí, se od Johovy kampaně distancovalo, prohlásilo ji za pokus o rozbití koalice národovců s liberály a myslelo si zřejmě, že tímto tahem bude sir Joh namydlen. Jenomže on si to tak nebral a přes další a stále podrážděnější varování vedení své strany pokračoval v předvolebním tažení dál, jako by se nechumelilo, třebaže zatímco výsledky tohoto tažení odpovídaly jeho plánům, představám a předsevzetím většinou jenom málo.

Stranická neposlušnost sira Joha nakonec rozlétla předsedu agrárníků, rovněž sira, Iana Sinclaira natolik, že se v televizi vysílaném projevu roz-
hulákal, ať si tedy sir Joh s těmi svými queenslandskými bandity táhne třeba k čertu. Národní strana se bez nich klidně obejde. Sir Ian nemusel říkat dvakrát — vzápětí po jeho rozčilené filipice se objevila zpráva, že sir Joh založil vlastní Novou národní stranu, s níž hodlá pokračovat v pokusu o do-
bytí Canberru. K tomu však zase nemo-
hl mlčet koalici parták agrárníků Liberální strana, jejíž předseda a do té doby vůdce koalice, audiovizuálně nepřilíhající sympatický John Howard si pospíší veřejnost ujistit, že tedy za těchto okolností by hanba padala na celou rodinu, totiž koalici, a že k partnerovi, který má ve vlastních řadách takové rozpory a místo jejich řešení propírá na veřejnosti špinavé prádlo, ztratili liberálové zcela zákonitě veškerou důvěru. Volební díru do svě-
ta by s ním stejně neudělali, pročez budou od této chvíle nadále usilovat o porážku Hawkovy vlády jen sami samotinci.

Bob Hawke byl celou tu dobu zticha, proč by měl taky něco povídat, že ano? Teď ovšem promluvit musel, totiž oznámit ty předčasné volby. Asi jen hlupák by nevyužil takové možnosti.

Horké hlavy začaly vychlázdat, jenže už s křížkem po funuse — sir Joh zrušil svou kampaň ("Proradný Hawke mi sebral potřebný čas, nemůžu nic dělat.") i svou Novou národní stranu a opět se přimkl k té staré, jejíž předseda sir Ian se nechal slyšet, že to předtím tak nemyslel a odpustme si, co jsme si. Dokonce i restaurátorské koalici pokusy byly ze strany agrárníků zaznamenány, jenže liberálové jen hrdě a dotčeně zdvihli své nosíky: Napřed jste nás z koaliciho lože svým nemožným chováním sami vy-
šťvali a teď byste dolézali? Ani nápad.

Stejně už nebyl na nic čas, volby klepaly na dveře.

Austrálie volební

"Mně bylo jasné, že to zas vyhrajou, ale přece jen jsem si někde v koutku duše říkal, co kdyby... To je hrozný."
(Hlas jednoho z těch, kteří nevolili Hawka)

Volební právo je v Austrálii všeobecné, není však pouhým právem, nýbrž také povinností. Proč? Prý z toho důvodu, že by se k volbám dostavila maximálně tak pětina Australanů, kdyby se volit či nevolit ponechalo čistě na jejich úvaze. A pouhých dvacet procent obyvatelstva přece nemůže rozhodovat za zbývajících osmdesát. (Oč bohatší jsme svými specifickými zkušenostmi s rozhodováním hrstky ještě mnohem menší, že?)

Večer a kus noci oné volební soboty

jsme strávili u televizoru, sledující výsledky volební rulety ve společnosti přátel, manželského páru, který volil liberály. Ti však dostávali hezky na frak a neméně krásně, ba ještě krásněji, si stáli národovci, zaznamenávající řadu porážek i ve své vlastní nedobytné tvrzi, totiž v Queenslandu a v jeho hlavním městě Brisbane.

Když už bylo nabíledni, že lejbří v Austrálii oslaví rekordní šňůru tří po sobě následujících vítězství ve federálních volbách, přítel mě požádal, abych stáhl zvuk, načež vytáhl láhev stolice s poznámkou, že u příležitosti znovuzvolení těchto hochů je to nejhodnější pití.

Zvuk jsme si pak pustili už jen jednou, to když promlouvali hlavní vítěz a hlavní poražený. Bob Hawke s úsměvem poděkoval všem voličům, kteří dali svůj hlas politice kontinuity, čímž dokázali, že jim budoucí blaho Austrálie leží na srdci. John Howard to zvládl rovněž s úsměvem, sice trochu křivým, ale aspoň zachoval dekorum, což prý tu nebývá vždy zvykem. (Někdejší předseda australské vlády Fraser se prý kdysi po prohraných volbách neubráníl slzám a štkal do mikrofónů, co že mu to Australani provedli, že ho nezvolili znovu.) Howard tedy poblahopřál vítězi, jak se sluší a patří, ale neopomenul ho zároveň decentně upozornit, že do příštích voleb je teď fůra času a ten že liberálové nemíni promrhat, tož uvidíme. Čímž to skončilo. Vlastně neskončilo, později se na obrazovce objevili i dva agrárníčtí sirové Ian a Joh, ale ty už jsme neozvučovali.

Přítel se nad stoličnou rozpovídal, že teď to teprv začne být ostré, proto-

že lejbří si budou po třetím vítězství určitě vyskakovat víc a víc, poté ještě ve stručnosti probral politický životopis staronového předsedy vlády, který se z někdejšího nejvyššího šéfa odborů vyhoupl až do funkce hlavy státu. Musel jsem se zasmát té čistě náhodné podobnosti, leč přítel moje veselí nesdílel, asi v tom viděl nějakou symboliku či co. Nakonec se mi z toho volebního mumraje a asi i z té stoličné začaly klížit oči a jen jsem si v duchu ze srdce přál, aby starosti s tímto typem voleb vbrzku dopadly i na československé hlavy.

A čistě pro úplnost (aby mi snad někdo nevyčítal, že jsem opomněl uvést, koho jsem volil já): Postrádaje oné conditionis sine qua non, tedy základní podmínky pro přístup k volebním urnám, již je australské občanství, mohl jsem si dopřát nezúčastněného pohledu zpovzdálí.

Austrálie povolební

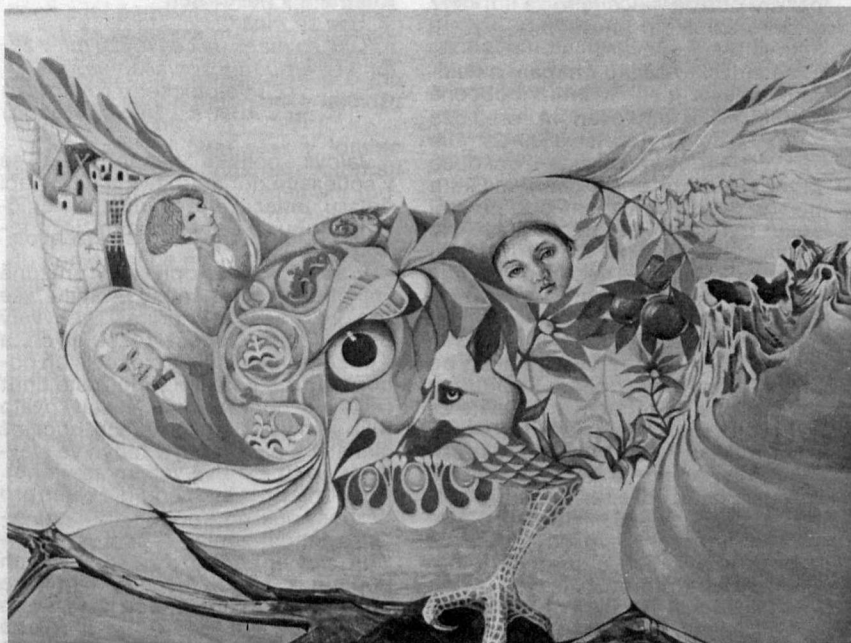
"Budme loajální."

(Titulek úvodníku místního čs. tisku)

John Howard odrazil nápor svého konkurenta na vedení strany Andrewa Peacocka, jehož před časem sám odsunul z předsednické funkce i z "politbyra". Tentokrát však musel přistoupit na to, že se Peacock stal jeho zástupcem.

Sir Johannes Bjelke-Petersen oznámil, že v dohledné době pomýšlí na odchod do důchodu.

Sir Ian Sinclair a John Howard obnovili koalici.

MIRČA DELANOÉ: VZPOMÍNÁNÍ

Bob Hawke rozšířil svůj vládní kabinet o další ministerská křesla, třebaže před volbami tvrdil, že ministerstva zredukuje.

Odbory, které se v předvolebním období chovaly způsobně a ukázněně, aby to bývalému šéfovi nepokazily, začaly hned zase stávkovat.

Zčistajasna vznikly kritické situace v průmyslu uhelném a masném, tedy ve dvou prioritních vývozních odvětvích.

Zvýšeny byly veškeré poplatky poštovní (potřetí, co jsme tady) i telefonní (podruhé), tedy sazby institucí v Austrálii veskrze státních.

Hodnota australského dolaru nadále setrvala na nízké hladině.

Čeká se, co bude dál a jaké nové figle bude obsahovat vládní rozpočet, a člověku to připomíná jeden starý vtip z Československa: Horší už to snad být ani nemůže, vece pesimista. Ale může, může, opáčí optimista.

Austrálie a Australani

"Rusů se bát nemusíme. I kdyby sem přišli, v buši je tolik jedovatejších hadů, že by to nepřežili."

(Názor mladého Australana, jehož koničkem údajně jsou dějiny válečnictví a vojenská technika)

I v australské demokracii samozřejmě stále platí, že vláda může být zvolena jedině tehdy, získá-li od voličstva patřičnou většinu hlasů, tedy zpětně — jaký lid, taková vláda. Odpůrci zdejší vlády poukazují na to, že lid byl v předvolebním období manipulován sdělovacími prostředky v její prospěch mnohdy až nehorázně, a mají pravdu, neměli by se však vyhýbat ani otázce — Co je to za lid, když si ani náznamem neuvědomí, kým a kam je manipulován?

Ve smyslu našeho chápání a nazírání na svět mají Australani obecně nejbližší asi k venkovanům, přestože v urbanizaci obyvatelstva je Austrálie ve světě hodně vpředu, ne-li dokonce první (jenomže ona existují města a města, čehož dokladem jsou prvotní šoky Evropanů, příšlých právě do anglicky mluvícího zámorí). Řekl jsem venkovani, ale nechtěl bych, aby si to někdo spojoval s pejorativní slámou z čízem čouhající, tím venkovanstvím myslím australský způsob života, který je sice značně odlišný od způsobu evropského, ale kvůli tomu ho ještě nelze zatracovat. Hlavně že vyhovuje těm, kteří tam žijí, totiž Australanům (navzdory obtížnosti vymezení pojmu Australan v zemi, která se hemží desítkami národnostních menšin, se snažím hovořit pouze o těch "pravých", zrozených už zde z britských rodičů či prarodičů, popřípadě z praprarodičů).

A jací tedy Australani obecně jsou? Ve vztazích k druhým lidští, družní až ukecaní, ve vztahu k sobě pečlivě

ohleduplní, v práci se nepředřou ani nepřetrhnou. Vědí toho o všem poměrně málo a hůř si dávají věci do souvislostí, což jim však nijak zvlášť nevadí — člověk přece nemůže vědět všechno. Díru do světa udělat netouží, protože svět je někde daleko za mořem, nač mu tedy věnovat nějaký speciální zájem a mimořádnou pozornost. Světem Australanů je dům, zahrada, bazén, rodinný výlet za město, kde maso opečené na roštu zapíjí pivem a spolu se svými přáteli se radují z vydařeného slunečního dne. K veškeré kultuře mají vztah spíš vlažný, než by se hnali za uměleckými zážitky, to si raději prolechtají nervy americkým filmovým křávkem z video-půjčovny nebo si v bulvárním večerníku s chutí přečtou článek o posledním lokálním mordu. Stejně rádi však pročítají i dostihové výsledky nebo referáty ze zápasů v ragby či kriketu, neboť ze sportů uznávají především ty vyložené svoje, přičemž jim vůbec nevadí, že některé z nich jsou v ostatním světě rozšířené zhruba stejně jako koala nebo ptakopysk. V žádném případě nejsou Australani jakkoli revolučně založení, kde by k tomu taky přišli, když všech dosavadních svobod dosáhli administrativními cestami. A politika? Již zmíněný dům, zahrada s bazénem, rodinný výlet do přírody a schůzky s přáteli, to je politika Australanů. Snad je to málo, ale podle toho ještě nelze soudit. Do jaké míry vedou či nedovedou být politicky uvědomělí a vyspělí, by se zřejmě ukázalo teprve poté, až by jim na tohle všechno začal někdo sahat. Zatím to nikdo neudělal a Bob Hawke do toho má taky daleko.

Austrálie v nesházích

"Jak se máš?"

"Jak se mám. Jak se můžu mít v zemi, která buduje socialismus?"

(Z telefonického rozhovoru dvou v Austrálii žijících Čechů)

Jalová politika hospodářská se v současné době projevuje devalvaci dolaru, inflací, zvyšováním zahraničního dluhu a všemi radostmi, jež z toho plynou.

Politika vnitřní, oplývající prázdně velkohubou rétoričností ve stylu "vše pro lid", s sebou přináší nebývalý prostor pro činnost rozbujelých a v požadavcích stále náročnějších odborů, jimž s jidlem zjevně roste chuť (nikdy se prý v Austrálii nestávkovalo tolik jako v posledních letech, přičemž členství v odborech, a tedy i ve stávkách, je tu z drtivé většiny povinné). Na druhé straně se zhoršuje klima pro drobné soukromé podnikání — stávající šmahem zaniká a není nahrazováno novým, protože za současných podmínek se do něčeho takového hrne jen málokdo. K tomu ještě nutno přičíst sociální vymoženosti (různé druhy podpor, bezplatné lékařské

ošetření, státní nemocenské pojištění za pakatel, atd.), jež by byly chvályhodné, kdyby se stát dovedl vypořádat s těmi, kdo na ně hřeší, ale především — kdyby na ně stát měl. Takhle jsou víceméně tak trochu pěstí na oko, neboť současná Austrálie by nejspíš sama potřebovala pobírat nějakou sociální podporu . . .

Někteří znalci tvrdí, že je to všechno jen mazaná vládní politika, jejímž účelem není zajištění sociálního blaha, nýbrž udržení se u moci, ať to stojí, co chce a ber, kde ber, neboť hlasy odborářů, nezaměstnaných a chudých nemocných jsou pro lejbrý podstatným zdrojem volebních příjmů, zatímco soukromí podnikatelé lejbrý stejně nevolí. Nevím.

Bezvýrazná politika zahraniční pak už jen dokresluje celkové spíš pochmurný portrét australské současnosti — kredit, který Austrálie ve světě měla, nebyl zřejmě nikdy příliš vysoký (díky její historii, odlehlosti a všem dalším specifickým věcem), teď se však ještě snížil.

V posledních letech se hovoří o tom, že se Austrálie brzy úspěšně vřadí mezi tzv. banánové republiky. Jde pochopitelně o nadsázku, i když na druhé straně není šprochu . . . Austrálie vždycky spoléhala především na své přírodní bohatství, jenže v současném světě už nelze obstát pouze s tím, že někam vyvezu uhlí, jinam hovězí a támhle zase ananas. Dnes jde celosvětově na dračku především precizní práce podložená nápady šikovných hlav a v tomto směru Australanům zjevně ujel vlak, nastoupili-li do něj kdy vůbec.

Od šedesátých let sice Austrálie zmodernizovala svou tvář, jenže toho, co se za tou převážně zamerikanizovanou fasádou skrývá, se změny příliš nedotkly. Co je Australanům platné, že mají mrakodrapy i rostoucí kriminalitu, hamburgery i televizní pořady na kusy rozsekané stupidními reklamami, v nichž může být za patřičný poplatek kdejaký šmejd prohlašován nejlepším výrobkem roku? K tomuto americkému rubu totiž Australani postrádají líc těžce mince, tedy onu dravou americkou touhu vymyslet něco, co tu ještě nebylo, předvést se světu jako jednička v tom či v onom, zdvihnout každou hozenou rukavici. Australani na něco takového ovšem nemají a historicky vzato snad ani nemohou mít buňky (vzešli vlastně z odsouzců, dozorců a úředníků, kteří na trestaneckou kolonii dohlíželi, zatímco Ameriku "zakládali" možná taky desperáti, ale především svobodní lidé, přičemž americký národ později prošel očistným ohněm boje za nezávislost i zkušeností občanské války, kdežto australský se formoval vlastně jen díky úředním rozhodnutím kdesi za mořem), takže jim je ta vnější amerikanizace spíš na škodu. Řezník se nestane chirurgem, když si navlékne lékařský plášť, čapku a roušku,

zůstane-li však věrný svému řemeslu a bude-li se v něm snažit vyniknout, i chirurgové si v jeho obchodě mohou podávat dveře.

Kupujte australské výrobky, podpoříte australskou ekonomiku, stalo se sloganem současnosti. Výzva jistě rozumná a následováníhodná, jen kdyby se ty australské výrobky neztrácely v záplavě amerických, japonských, britských a jánevímjakých jako jehlička ve stohu sena . . .

Ze Austrálie, řízená vládnoucí stranou, příslušníci jejíhož ultralevého křídla se oslovují soudruhu a mnozí z nich, stejně jako řada odborových vůdců, prošli moskevskými školeními, se nachází v nejvleklejší a nejhlubší krizi své historie, to je bezesporu. Nemyslím si však, že by jí někdy hrozilo něco podobného nám známému socialismu (třebaže je reálně socialistická Austrálie děsivou vizi značného počtu zdejších krajanů), ti lejbr soudruzi totiž v podstatě nemají do vládnutí co mluvit a skutečnost, že se nacházejí v těžce straně jako Bob Hawke a jeho ministři, vyplývá z anglosasky omezeného počtu politických stran, nikoli z názorové shody.

A Austrálie coby banánová republika? Ani tomu nevěřím, spíš si myslím, že Austrálie před bezobou může mít docela dobré perspektivy, i když ty se skrz zšedlé čočky brýlí současnosti jeví momentálně v nedohlednu. Ale řekl bych, že v budoucnu si je Australani uvědomí a zaměří se tím směrem, když ne ti "čistokrevní", tedy potomci přistěhovalců jiných národností.

Austrálie a cizinci

"Japonci, táhněte domů! Tohle je moje země!"

(Výkřik pohoršené Australanky z lepší střední vrstvy)

Napsal jsem motto, a teď si uvědomuju, že je vlastně matoucí. Ta paní totiž takhle křičela jednak pod dojmem střetnutí s japonskými turisty, ale především pod vlivem zdejší nejnovější propagandy, která hlásá, že Japonci mají do budoucna v úmyslu si Austrálii zcela podmanit svou expanzivní hospodářskou politikou. Co proti tomu dělat? No zastrčit hlavu do písku, vždyt' jsme v zemi pštrosů, že. Tedy nepustit do Austrálie ani jednoho Japončika, a hotovo.

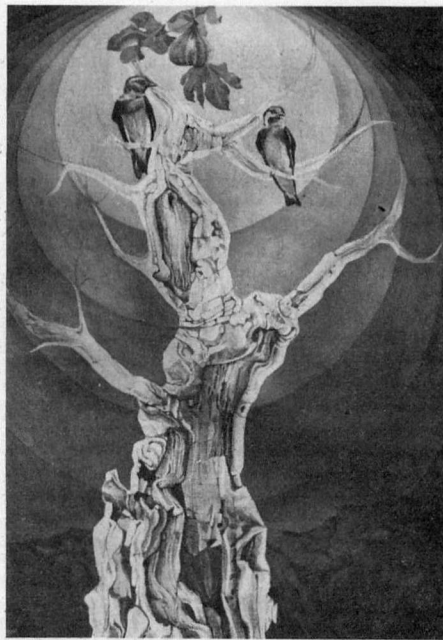
Jenže já chci psát o těch cizincích, kteří mají v Austrálii takřikajíc trvalé bydliště. Přihlášku k trvalému pobytu musí i v Austrálii požehnat příslušné úřady, interní přihlašovací a odhlašovací povinnost tu však neexistuje, můžete se stěhovat, jak je libo, aniž by do vašich přesunů smělo úřadům něco být. Dosud tu rovněž neznají žádné průkazy osobní totožnosti a lejbr návrh na jejich zavedení vyvolal a stále vyvolává bouřlivou diskusi i odpor. Mně osobně by nijak neškodily, nikoli kvůli zakořeněnému "občanko-

vému" zvyku, ale proto, že i v Austrálii musí člověk každou chvíli prokazovat svou totožnost — na úřadech, v bance, na poště. Nevadily by mi, kdyby byly opatřeny mým jménem, fotografií a datem narození, jenomže lejbbí je chtějí "vylepšit" identifikačním číslem, lehce vřaditelným do počítačové paměti, což je trochu jiná káva.

Ale zpět k cizincům, přistěhovalcům a uprchlíkům. Nebudu unavovat žádnými číselnými statistikami a přidržím se pouze povšechného konstatování, že Austrálie patří mezi přední přistěhovalecké a uprchlické země světa. Jako asi všem zemím tohoto druhu jí však léta trvalo, než si uvědomila, že bude-li od Turka, Čína, Řeka nebo Ukrajince vyžadovat, aby přestal být tím či oním a stal se Australanem, prospěje jí to mnohem méně, než když lidem jejich národní identitu ponechá. Příchozí cizinci jsou pro Austrálii trvalým přínosem a ona to už dnes ví, takže i tzv. etnická politika (vzorem je prý v ní Australanům její kanadská obdoba) se stala samozřejmou součástí veřejného života. Nikoli však pouze papírově, Australani se v tomto směru skutečně snaží — od tlumočnických služeb a v mnoha jazycích tištěných letáků se všemi potřebnými a pro život důležitými informacemi, přes značnou podporu národnostních kultur až k etnickým rozhlasovým stanicím v jednotlivých státech, jejichž provoz je zajišťován převážně státními subwencemi. Pro přivandrovalce tu pořady v jejich řečech denně vysílá i jeden federální televizní kanál, který vedle Formanových či Menzlových filmů z šedesátých let divákům tu a tam umožní pokochat se kupříkladu i českou filmovou "detektivkou" o zlych špiónech z let padesátých a vedle Wajdova "Muže ze železa" na něm lze shlédnout stupiditu filmového a televizního socialistického realismu, jako třeba miniseriál východoněmecké televize "Ernst Thälmann".

Čechoslováci jsou však v tomhle australském národnostním mumraji zastoupeni pohříchu dost spoře (poměrně pravidelně uvádění českých a slovenských pořadů v etnické televizi do kompetence naší zdejší emigrace nijak nespadá) a budete-li se ptát proč, dozvíte se, že nemají příliš zájmu o tyhle věci a že na zachování národní kultury dbá jenom jejich podstatně menší část. Ta větší raději kouká, jak se stát co nejrychleji "Australany". Bohatými "Australany" s československými pasy, pochopitelně . . .

A jací jsou k přivandrovalým cizincům Australani? Většinou milí a přáteliví, dokonce tak milí a přáteliví, že člověk, přivykly reálně socialistickým mezinárodním vztahům, se mnohdy až diví.

KRESBA MIRČA DELANOÉ

Austrálii nevidět — a přesto v klidu zemřít

"Jak by se do češtiny přeložilo to jejich outback?"

"Asi jako prdel světa."

(Z rozhovoru starého českého usedlíka v Austrálii s usedlíkem novým)

I někteří rodili Australani, takoví, co měli možnost poznat taky něco ze "zbytku světa", lépe řečeno takoví, kteří to chtěli poznat (možnost má v tomto směru pochopitelně každý Australan, využívána je však mizivě, neboť Australani nejsou ani tuláci ani turisté), přiznávají, že se Austrálie skutečně nachází až za světovými humny a že jí tato poloha dodnes v mnohém znevýhodňuje a poznamenává. Jak se s tím vyrovnávají Čechoslováci, kteří tu žijí? (Nemluvíme teď samozřejmě o oněch jinde již zmíněných "Australanech" původem z Československa.) Jedni líp, druzí hůř, každý po svém, přesto však mnozí v mnohém stejně či podobně.

Někteří se v Austrálii doslova našli a zapustili kořeny — tomu se podařilo vyniknout v jeho profesi, onomu se zase zalíbily zdejší pláže, jiný tu potkal holku na furt, další se stal numismatikem místní měny . . . Na druhé straně je však Austrálie pro mnohé tuze vzdálená (fakticky i přeneseně) všemu, z čeho vzešli, a tato vzdálenost se ani léty příliš nemění. Před svým příchodem sem nevěděla podstatná část Čechoslováků o Austrálii vlastně vůbec nic: někteří ji zvolili víceméně z nouze (ostatní přistěhovalecké země byly zrovna na dlouhé lokte), jiní chtěli být co nejdál od Rusů, jen málokdo volil Austrálii takřikajíc programově, z čehož plyne i ona běžná

prvotní reakce: Panebože, kam jsme se to dostali? Časem si tu většina lidí samozřejmě zvykne (= přestane se divit tomu či onomu nebo se nad tím dokonce pohoršovat, protože si správně uvědomí, že to nejen nezmění, ale že na nějaké takové změny nemá ani ten sebemenší gebír), přesto však zakofeněné evropanství nepřestane v řadě z nich nikdy vyvolávat podvědomý pocit, že se více či méně nacházejí jinde, než kam skutečně patří. Ale to je snad přímo součástí emigrantského údělu, proti níž se většina lidí snaží bránit tím, že si v mnohém — pokud je to možné — uchovávají svůj vlastní způsob života, mateřštinou počínaje a vepřovou a knedlíkem konče. Osobně neznám nikoho, kdo by beze zbytku přešel na styl života po australsku, totiž jednoho člověka vlastně ano. Je to starý známý ještě z Československa, který odešel do australského vnitrozemí a občas se telefonicky ozve, aby mi hlasem po každé přiopilym a češtinou až hrůzně mizernou, když vím, že bývala součástí jeho profese, štkavě postěžoval, že předevírem zase volal do Čech mám, ale ona mu s tím praštila, protože mu nerozuměla...

Austrálii dost často navštěvují Čechoslováci z jiných končin světa (je to pro násince přece jenom exotika, teď navíc exotika laciná) a neméně často se vyslovují v tom smyslu, že se jim tady velice líbí, že by se sem hned přestěhovali a že o tom budou uvažovat. Pokud vím, nikdo z nich se tu ještě neobjevil, a já se jim ani moc nedívám. Strávit v Austrálii dovolenou je přece jen něco jiného nežli v Austrálii trvale bydlet.

V příštím roce oslaví Austrálie teprve dvousté výročí počátků civilizovanosti, má tedy snad dosud právo na mladické nerozvážnosti i na hledání seme samé. Přese všechno, co jsem uvedl, se dá i v Austrálii vyžít docela slušně, v žádném případě však Austrálie není a nikdy nebude Neapolí a kdo ji nepozná, ten se na smrtelné posteli určitě nemusí trápit výčitkami, že v životě o něco přišel.

Plánujete dovolenou na Floridě?

JASMIN VILLA MOTEL

801 S. Ocean Blvd.
Pompano Beach, Florida 33062
Tel.: (305) 941-7930

Jednoloznicové byty s kuchyňkou •
Pokoje s kuchyňkou • Hotelové
pokoje s ledničkou • Barevná televize
a telefon v každém pokoji • Velký
bazén • Pouze 100 m od moře •
Kulečník • Ping-pong • Shuffleboard
• Barbecue • Obchody a restaurace
nablízku

Těší se na Vás Vaši krajané
Lajoš a Jana Naňákoví

Josef Škvorecký

Zpověď spisovatele svého věku

Ve dnech 23. až 27. září letošního roku konalo se ve vesničce Frankenu v Bavorsku, jako každoročně už po řadu let, Frankenské sympozium, které pořádá katolický spolek Opus Bonum. Letošní námět byl "Knihy, spisovatelé, překladatelé a nakladatelé — čeští a slovenští — doma i v cizině", a zahajovací projev přednesl člen naší redakční rady Josef Škvorecký. Domníváme se, že projev bude zajímat i čtenáře Západu, kteří ve Frankenu nebyli.

Jako každoročně, předsedal sympoziu Opat Anastáz Opasek, sám exilový básník, a zásluhou jeho vřelé a křesťanské osobnosti vládla ve Frankenu dobrá pohoda, setkalo se tam spousta dobrých přátel a účastníci vyslechli řadu referátů, z nichž většina měla vysokou úroveň a byla zajímavá. Doufáme, že frankenské sympozium se bude opakovat ještě dlouhá léta a že také dlouhá léta tu s námi bude jeho spiritus agens, Opat Opasek.

To čemu se v textech, jako je tenhle, který jsem na žádost Opus bonum sestavil, říká zpověď, je ve skutečnosti vysoce stylizovaná zpráva pro ornamentální potřebu takových shromáždění. A dovolte mi, abych hned na začátku řekl, že pokud jde o exilové nakladatelování, mám o praktickém smyslu takovýchhle konferencí své pochybnosti. Většina *podstatných* věcí o vydávání v exilu se veřejně říci nedá, protože všemu, co se zde řekne, bude bedlivě naslouchat Praha. Kdybychom zde přesto mluvili o některých těch *podstatných* věcech — a s nepodstatnými nemá moc cenu ztrácet čas — přivedli bychom asi leckoho doma do maléru. Situace vydávání knih v exilu je prostě nenormální a nelze ji, abych tak řekl, znormalizovat. Je nenormální, protože ji nelze dělat profesionálně, tj. s placenými profesionálními redaktory, kteří by to měli jako stálé zaměstnání. Na to nejsou peníze. Je nenormální, protože nejsou peníze ani na pravidelné a úplné vyplácení honorářů. Je nenormální, protože styk s autory doma nelze udržovat normální cestou. Je nenormální, protože prostě existuje komunistické, nikoli demokratické Československo. A komunistické Československo existuje také přičiněním některých našich dnešních vydavatelských kolegů. Proto, přiznám se, jsem do Frankenu nejel příliš rád, a vlastně jen aby se neřeklo, že se straníme zainteresované veřejnosti nebo nějaký podobný drb. Nepřijel jsem příliš rád, protože omezení, která tahle námi nezaviněná situace klade možnosti skutečně svobodné a otevřené výměny fakt a názorů, je prostě příliš mnoho.

Ale slíbil jsem řeč na téma "Zpověď spisovatele svého věku", a tak se vrátím k té zpovědi. Nečekejte, prosím, nic světoborného. Témata, o nichž se tu zmíním, jsou už dokonale promrskána, a já bych udělal mnohem líp, kdybych byl zůstal sedět v Torontě a psal román, místo abych tady promrskával promrskané. Jenže slíbil jsem, a sliby asi nemají být chyby.

Se skutečnou zpovědí má to, co tu říkám, ovšem pramálo společného,

protože to s ní nemá společné to podstatné. Ti z vás, kdo chodí ke katolické zpovědi, vědí, že kněz, jemuž do ucha šeptáte své nejintimnější poklesky, je vázán tajemstvím, které musí zachovat i za cenu, kterou za takové zachování zaplatil sv. Jan Nepomucký. Vás, kteří sedíte v tomhle sále, žádné takové tajemství neváže, a proto se vám houby budu zpovídat.

Ovšem v přeneseném slova smyslu znamená zpověď, řekl bych, veřejně mluvit o věcech tzv. ožehavých, choulostivých, které hodně lidí pálí, ale málo lidí je ochotno mluvit o nich veřejně, právě proto, že jsou ožehavé, a oni by se mohli spálit. Mnoho jich není ochotno mluvit o těch věcech veřejně z dobrých důvodů. Mnozí účastníci veřejných shromáždění mají totiž tendenci, slušně řečeno, špatně rozumět, a zároveň tendenci to, čemu špatně rozuměli, horlivě šířit po exilu, popřípadě i v dopisech domů. Dělalí to buď, že skutečně slyšeli špatně, nebo že slyšeli dobře, ale do krámu se jim hodilo slyšet špatně. Učeně se takovému špatnému slyšení může taky říkat "vytrhávání z kontextu".

Začnu proto od témat bezpečnějších, kde i při vytrhávání z kontextu přítelický nevzejde mi horší újma, než že se po exilu i po vlastech rozšíří, že jsem se na konferenci Opus bonum veřejně vyzpovídal z nedoléčené choroby, jakým se kdysi říkalo "zajímavé". Přeslechnutí tedy pouze maličké, posun pouze kvantitativní, nikoli kvalitativní.

Kupříkladu: často se člověk setká s čtenářským názorem vyjádřeným větou jako "On na sebe v tom románu řek všechno!" a s dotazy účastníků besed se spisovatelem *à la* "Opravdu jste měl kapavku, když jste přijel učit na Minervu do Hořic?" Kteroužto nehoráznost zkušený autor interviewů jako třeba pan Hvizďala zformuluje elegantněji asi takhle: "Do jaké míry je váš román *Mirákl* autobiografický? Pouze vcelku? Nebo i v jednotlivostech?"

No, na shromáždění, kde jsou přítomni kněží, a dokonce snad i jedna má bývalá žákyně z té Minervy, ne-

chci lhát, ale na druhé straně, proč bych se měl k něčemu přiznávat, a vy to potom rozkecáte po celém exilu? Jestliže román *Mirákl* je zajímavý, jenom když zjistíte, že jeho autor, stejně jako jeho hrdina, skutečně kdysi trpěl zajímavou nemocí, pak má pravdu známý znalec literatury pan Dresler, který v *Rudém právu* kdysi napsal, že *Mirákl* je "bulvární čtivo, které sice nikdo za literaturu nepovažuje, ale zato se dobře platí." V tom posledním pan Hotmar prokazatelně pravdu nemá, a ode mne je celé tohle počouchlé srovnání samozřejmě demagogie. K tomu se kriticky přiznávám.

Ale protože tohle, co tu povídám, má být to, čemu se u nás v severní Americe říká "keynote speech", neboli, dle Velkého anglicko-českého slovníku, vydaného nakladatelstvím Čs. akademie věd v roce 1984, je to projev, jenž má "udat základní tón" popřípadě "uhodit na správnou notu", nebo to má dokonce být "programové prohlášení", musím se pokusit být vážný a brát frašku našeho věku vážně.

Na přání pořadatelů má tohle být zpověď spisovatele, nikoli třeba zpověď zubního lékaře, ačkoli v ta by mišlím byla zajímavější. Na spisovatelích se neustále chce, aby mluvili o sobě, takže je to už, jak jsem řekl vpředu, dokonale promrskáno. Po zubařích se to nikdy nechce, takže by to bylo novum. No, ale tedy zpověď spisovatele:

Odejít do exilu je pro spisovatele rozhodnutí těžší než pro většinu lidí jiných povolání. Abych to vyjádřil absolutně platným klíčem: spisovatelovým nástrojem je rodný jazyk, a nejde ani tak o to, že by jej v exilu zapomněl, jako o to, že rodný jazyk — pokud patří k tzv. malým jazykům, "minor languages", jak jim říkají v Americe — mu znemožňuje v exilu se literaturou žít. Pokud spisovatele neprovází do exilu už aspoň nějaká známost ve světě, jaká provázela Kunderu a do jisté míry i mě nebo Lustiga, stane se mu tohle: nabídne svůj český rukopis řekněme A. A. Knopfovi, protože správně odhadl, že tahle stará americká firma je něco na způsob Borového v předválečné Praze. Musí samozřejmě vydávat i knihy komerční, aby se finančně udržela nad vodou, ale srdce starého pana Knopfa bilo pro vydávání literatury tzv. hodnotné, na niž doplácel ze zisků, jež mu plynuly z ne vždy příliš hodnotných bestsellerů. Pan Knopf je už ovšem v Pánu, ale jeho nakladatelství má pořád pověst amerického pana Borového.

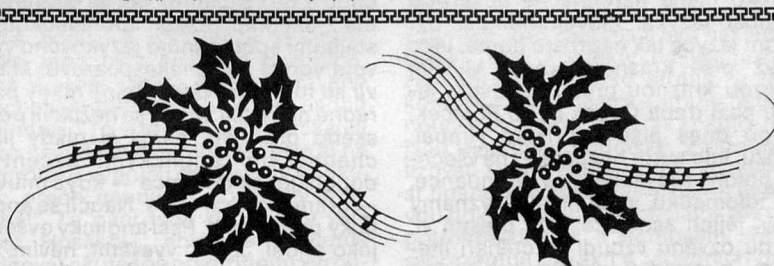
Autor tedy nabídne svůj český rukopis. Redaktor samozřejmě česky neumí, zadá tedy dílo k zlektorování. Lektoři na český rukopis jsou však pouze dvojího druhu: buď jsou to čeští emigranti, kteří sice literaturě moc

nerozumějí, ale ovládají češtinu. Nebo jsou to profesori české literatury, buď Češi nebo Američani, ale protože bohemistika je jejich profese, padá na ně podezření, že jsou a priori české literaturě příznivě nakloněni. Takže i když lektorování dopadne dobře, redaktor pojme podezření, a nemá-li k dispozici překlad rukopisu do některého "velkého" jazyka, který zná, do francouzštiny nebo do němčiny, váhá a váhá. Mně se třeba stalo tohle: když jsem v roce 1966 byl poprvé v Americe, zašel jsem k firmě A. A. Knopf, neboť jsem věděl z Dilie, že tam lektorují mé *Zbabělce*. Uvedli mě k sympatickému starému pánovi, jenž byl vedoucím redaktorem, a ten pravil: "Ano, mám tady dobrý posudek. Chcete si ho přečíst?" Přečetl jsem. Dobrý lektor, zřejmě ve snaze mi pomoci, vyličil *Zbabělce* tak, že česky nečtoucí vedoucí redaktor musel nabytí dojmu, že jde o ostře protikomunistický román kalibru pozdějších děl Alexandra Solženicyna. Starší pán se mě s potutelným úsměvem zeptal, co posudku říkám? Já jsem ovšem už tehdy něco málo o americké literární kultuře věděl, a věděl jsem taky, že tento starší pán měl kdysi svoje nakladatelství, a to bylo ne-li ryze komunistické, tedy aspoň silně poputčické. Pokusil jsem se proto ztlumit trochu účín dobře míněného zkreslení svého románu, ale málo platně. Starý pán zřejmě podezření neztratil, a román u Knopfů nevyšel. Vydal jej potom později Grove Press, kde byl hlavním redaktorem sympatický vídeňský žid se zkušeností politického uprchlíka před jiným totalitním režimem. Starý pán od Knopfů měl teprve pak možnost přečíst si román v jazyce, jemuž rozuměl,

zjistil, že do Solženicyna to má daleko, a požehnal potom mladé a nadšené redaktorce Bobbie Bristolové, když přišla s návrhem, aby mi u Knopfů vydali *Bassaxofon*. Snad je to příklad dost názorný, abyste viděli, jak složité jsou cestičky k vydání české knihy v Americe.

Český rukopis se tedy, v naprosté většině případů, uloží do šuplíku, aby uzrál. Jestliže mezitím údajně kulturnější evropské poměry umožní vydat dílo francouzsky nebo německy, šance se zvětší, protože i mezi americkými redaktory se najdou takoví, kteří si je dokáží přeslabikovat. A rozhodně se najdou francouzští nebo němečtí lektoři, na něž podezření ze sympatií k autorovi z *Tschechei* nepadá, a jímž tedy americký redaktor může věřit. Takže nakonec — většinou po letech — se americký redaktor a jeho nakladatel rozhoupají, a kniha v USA vyjde.

Celou tu dobu se ovšem spisovatel musí něčím žít, protože vydání v exilových nakladatelstvích ho neuživí. Ovšem, i když mu kniha nakonec vyjde anglicky, zisk je tak pranepatrný, že se rovná pouhému přilepšení, a spisovatel musí i nadále pokračovat v tom, co je vlastně tradicí jeho řemesla: žít se něčím jiným. Literatura je totiž umění, které dělá nejméně umělců profesionálních — profesionálních v tom smyslu, že by je jejich umění živilo. Mnohem větší procento takových šťastlivců najdete v muzice, ve filmu a ve výtvarnictví, i když tam se většinou tře bída s nouzí, ale je-li malíř ochoten dělat užité výtvarné umění, ani tu nouzi mít nemusí. V Americe se čistě jen literaturou uživi, podle některých statistik, jen asi 8% všech vydávaných nebo na jevišti hraných spisovatelů, a to 90%

**Příjemné vánoce a hodně spokojenosti a zdraví
v novém roce 1988
všem našim zákazníkům, přátelům a krajanům přeje**

**BATA FOOTWEAR
Division of Bata Industries Limited
Batawa Ontario K0K 1E0**

z těch 8% jsou autoři thrillerů, hororů, televizních seriálů a jiných pokleslých žánrů. Ze současných skutečně dobrých amerických spisovatelů se psaním krásné prózy nebo dramatu uživí myslím jen Saul Bellow, John Updike, Philip Roth, Kurt Vonnegut, Arthur Miller a snad ještě několik málo jiných. I tihle často, někteří velmi často, píšou recenze a všelijaké články do časopisů — někdy ze zájmu, ale mnohdy, protože jim to přináší rychlý příjem. Naprostá většina vážných spisovatelů, často i skutečně vynikajících, musí tedy mít jiné zaměstnání. V Americe dělají buď učitele, nebo žurnalisty, nebo brousí sem tam po univerzitních campusech a po dámských literárních společnostech a přednášejí. U nás doma je to ovšem vlastně stejné. I tak úspěšný dobrý spisovatel jako Karel Čapek dělal novinového redaktora, Poláček nikdy nepřestal být žurnalistou a Vančura, pokud vím, měl až do konce lékařskou ordinaci. Nejlíp na tom bylo pár ženských, které se dobře vdaly, jako třeba Marie Pujmanová.

Člověk nezasvěcený do spisovatelského řemesla vám na tohle namítne: Vždyť vy už jste v Americe skoro dvacet let, za tu dobu jste se přece musel bezvadně naučit anglicky. Proč teda nepíšete anglicky? Vyhnete se bludnému kruhu lektorování českých rukopisů českými lektory pro amerického nakladatele, a máte po problému.

Inu, podívejte. Ony jsou dva druhy psaní. Buď píšete krásnou prózu, *fiction*, nebo píšete recenze, články, eseje, tedy *non-fiction*. Psát naučeným jazykem si spisovatel může troufnout leda to druhé. *Non-fiction* je daleko méně náročná na důvěrnou znalost jazyka: člověk nemusí být v tom jazyce tak naprosto doma, jako když píše krásnou prózu. Myslím *dobrou* krásnou prózu, takovou, jakou psal třeba Čapek nebo Poláček, jakou dnes píše například Hrabal. Prózu, kde autor bezpochybně zná všechny polohy své mateřštiny, její nuance, její idiomatiku, subliminální významy slov, jejich asociace; kde přesně ví, jakou ozvěnu vzbudí ve čtenáři literární, historická, politická, hudební narážka. Zkrátka prózu, jejímž stylem je sebeprojekce autorovy osobnosti, jak styl definoval Raymond Chandler, a dodal: aby ovšem člověk mohl do prózy promítnout osobnost, musí nějakou mít. Tahle projekce je, myslím, právě onen element, jenž odlišuje prózu pouze dobrou a samozřejmě průměrnou od prózy vynikající. Hrabala poznáte, aniž jste se podívali na titulní list. Autora méně dobrého, nebo průměrného, nikoliv.

Jenže právě pro autora promítajícího nezaměnitelnou osobnost do prózy, kterou píše, je zholá nemožné psát stejně dobře naučeným jazykem: jazykem, který si, jak zní symptomatické české sloveso, "osvojil" až v do-

spělém věku, nikoli záračným způsobem dítěte. Autor bez osobnosti psát osvojeným jazykem většinou může. V nejlepším případě však pouze s výsledkem, jaký mohou mít autoři bez osobnosti.

Recenze, články, dokonce eseje ovšem i spisovatel s výraznou autorovou osobností psát osvojeným jazykem dokáže. Kundera např. letos vydal sbírku esejů, jež napsal francouzsky, *L'art du roman*, které se jazykovou úrovní nijak podstatně neliší od esejů napsaných roditelji Francouzi.

Věc přirozeně není zcela jednoduchá. Větší šanci na psaní osvojeným jazykem mají spisovatelé, jejichž osobitost v mateřském jazyce je založena ne tolik na hře s jazykem a jeho všemožnými polohami a formami, ale na racionálním vidění; tedy větší šance by asi měl takový Kafka než takový Hašek. Ale na to zde opravdu není dost času.

Proti názoru, že "osvojeným" jazykem nelze psát velkou prózu, se obvykle cituje několik standartních příkladů, především Joseph Conrad a Vladimír Nabokov. Když se na ně podíváte blíž, zjistíte, že odhlédnuto od jejich geniality, oba se cizí řeč naučili buď v dětství, nebo přišli do ciziny v dost mladém věku, aby se jim mohla stát "druhou" mateřštinou. Nabokov měl jako malé dítě anglickou bonu a Conrad odešel do Anglie v necelých jednadvaceti, a co je hlavní: příštích deset let strávil na palubách anglických obchodních lodí, kde žádní jiní Poláci nebyli a on byl proto po celých deset let, od rána do večera, nucen mluvit anglicky. Navíc mluvit anglicky s prostými námořníky: poznal tedy angličtinu nikoli ve formě jazyka bez chuti a bez zápachu, jak jej poznáváme z učebnic; poznal idiomatiku a staletími spontánního jazykového vývoje vonící řeč Shakespearovu. *Mluvit* se tou řečí ovšem stejně nikdy pořádně nenaučil: nikdy se nezbavil polského přízvuku, nebyl si nikdy jist chaotickými anglickými akcenty, dopouštěl se dokonce — když mluvil — gramatických chyb. Naučil se anglicky pouze psát. Psal anglicky ovšem jako anděl. Jak to vysvětlit, nevím.

S nemožností psát krásnou prózu cizím jazykem se pojí dva problémy. Dlouhým pobytem v cizím jazykovém prostředí autor údajně ztrácí schopnost udržet si dobrou mateřštinu. A dále: odtržen od živné půdy rodné země, přetav kořeny, jimiž byl zapuštěn do těla národa doma, autor jakýmsi nedefinovaným způsobem ztrácí inspiraci a umělecky upadá.

K prvnímu tvrzení: na to jsou zase dva názory. První, který jsem citoval a podle něhož autorova mateřština v exilu rezaví, a druhý, který reprezentuje třeba Henry Miller nebo Hemingway, anebo z méně známých Chester Himes. Ti si mysleli, že pro spisovatele je právě *dobře* žít v cizím jazykovém prostředí, pokud se tam ovšem dosta-

ne už jako zcela dospělý člověk. Pravda, tihle autoři, když chtěli, mohli navštívit svou vlast, zůstat tam jak dlouho měli chuť, a samozřejmě vrátit se tam definitivně. Ale i tak: protože je spisovatel v cizině, říkájí, nucen denně se potýkat s obtížnostmi jazyka, jenž mu není vlastní, objeví se mu jeho vlastní mateřština v novém světle: jako jazyk, jímž psát nebo hovořit není obtíž, ale rozkoš. Najednou — srovnáním často podvědomým — s cizím a nedokonalé zvládnutým jazykem, zbystří se mu sluch pro nuance jazyka dokonale, protože po dětsku záračně ovládnutého. Mateřština se v cizím prostředí stává něčím svátečním, co nezevšední. V autorovi se zesílí láska k tomuto podivuhodnému nástroji podivuhodného umění, láska, na niž neplatí, že sejde-li z očí — sejde z mysli. Výsledkem je často spíš zintenzivnění než otupení schopností čistě jazykových, schopností psát v cizině češtinou tzv. krásnou, tj. neotřelou, zbavenou klíše, neovlivněnou žurnalistickou všednodenností.

Pokud jde o vysychání inspirace a o umělecký úpadek, na to já vždycky uvádím dva prototypy. První je opět Joseph Conrad, druhý je Publius Ovidius Naso. Conrad odešel do exilu z důvodů stejných, jako jsme měli my. Oba rodiče mu zahynuli na následky sibiřského vyhnanství, kam se dostali proto, že nesouhlasili se vstupem ruských vojsk na půdu polské vlasti. Na rozdíl od nás se Conrad později mohl do Polska vrátit, ale psát a vydávat stejně svobodně, jako v Anglii, to by nemohl, a proto se nevrátil. Stal se anglicky píšícím polským spisovatelem, navíc píšícím na anglickou, nebo nejčastěji na námořnicko-kosmopolitní tematiku, a vyrostl v jednoho ze zcela největších anglických spisovatelů z přelomu století. Graham Greene si dokonce myslí, že to byl vůbec nejlepší moderní anglický stylista. Prostě, v Anglii se zcela zabydlel, byl tam doma, i když ovšem srdcem byl stále, aspoň z části, v Polsku. Za svou "polskost" (*Polishness*), jak říkával, se nikdy nestyděl a udržoval rozsáhlý korespondenční styk s lidmi doma, často takovými, jakým by se dnes řeklo disidenti. Stal se, kromě mnoha jiných věcí, taky živou ilustrací onoho geniálního a o exilu vše říkajícího čtyřverší Jana Kollára, které jistě všichni znáte. Cituje se do omrzení, ale když se nad ním zamyslíte, pod tím omrzením objevíte pravdu:

*Nepřikládej svatě jméno vlasti
tomu kraji, v kterém bydlíme.*

*Pravou vlast jen v srdci nosíme
a tu nelze bít ani krásti.*

Tohle Publius Ovidius Naso nikdy nepochopil. Neví se, jak přesně skončil, ale je víc než zřejmé, že se v exilu v dnešním Rumunsku utrápil steskem po Římu, po tom kraji, kde po celý život až do vyhnaní bydlel, jehož materiální existenci, jež se v srdci nosit

nedá, zřejmě potřeboval. Napsal už jen *Tristia* a pak už nic. Aspoň nevíme.

Nyní tedy opouštím bezpečnou půdu, z níž počítám, sebezáludněji z kontextu vytrhané jednotlivosti mou reputaci příliš nepoškodí, a dostávám se na půdu ožehavější, čili do té veřejné a nebezpečné zpovědnice.

Stesk, který zahubil Ovidia, je mnohým exulantům dobře znám, i když existují výjimky, například já. Někdy si proto připadám, jak mě líčivali v *Rudém právu*: jako zvrhlík. Ve skutečnosti je to ovšem asi tím, že mou vlastí je česká literatura mnohem víc než cokoliv jiného, a tu lze docela dobře nosit s sebou v srdci.

Stesk ovšem není dobře znám jen exulantům: ještě lépe je znám našim nepřátelům, československým komunistickým úřadům. Na znalosti exilového stesku je proto založena zatím největší a zatím bohužel neúspěšnější perfidnost, jíž se vůči exilu dopustili, tzv. úprava vztahu. Přiznám se, že mým největším exilovým zklamáním bylo, když jsem viděl, kolik exulantů přistoupilo na tuhle zcela podlou hru, kolik jich nejen ochotně vyklopilo značně vysoké, někdy horrentní poplatky v tvrdé měně, ale podepsalo i mně naprosto nepochopitelné prohlášení loajality k vládě Gustáva Husáka. Mnoho lidí, včetně mě, už o tom hodně napsalo, takže to odbudu jen krátce. Kdo nechce, stejně nepochopí.

Pražská akce je založena jednak na nemyslívém sentimentu, jednak na tom, čemu říkám "komplex strýčka z Ameriky". Nemyslívý sentiment pro mě nejlépe zosobnil jeden pán ze St. John's v Newfoundlandu, krásném, ale od velkoměstské civilizace stovkami mil odříznutém městečku na Atlantickém oceánu, kde se nostalgii daří samozřejmě líp než ve velkých kulturních centrech Ameriky. Ten pán si upravil vztah, protože, řekl mi, nejenom toužil spatřit stověžatou matičku, ale taky okusit těch výborných špekáčků na Václaváku, jimž se žádný *hot-dog* nevyrovná. Vrátil se zklamán. Stověžatá matička vypadá líp na fotografiích, a špekáčky? Jednak už se na Václaváku neprodávají, a když je člověk sežene jinde? Věřte mi, řekl mi pán z Newfoundlandu, už nemají tu chuť, co mívaly.

Příklad je to zajisté směšný: všichni se přece pamatujeme, jak když jsme bývali malí kluci a malé holky, připadaly nám horké párky jako ambrosie a Ex-šuměnky božské Betty jako nektar. Ke cti toho pána ze St. John's musím ale dodat, že na rozdíl od mnoha podobných upravenců s podobnou zkušeností se mi přiznal, že ho jeho známý, povoláním soudce, přivedl ke společnému známému, jenž je dnes velkým živočichem na Vnitru, a tento soudruh mu více méně nezaobaleně nabídl místo spolupracovníka se stálým bydlištěm v Kanadě.

Pán zděšen odmítl. Když chtěl pak za půl roku jet na pohřeb mamince, nedostal — ač upraven — vízum. Taková jsou rizika úpravy vztahu. Jistě to nemusím rozvádět.

Komplex strýčka z Ameriky je prastará věc, která se od devatenáctého století, kdy vznikla, rozšířila po celém západním světě. V dobách, kdy se ještě nevyžadovala úprava vztahu, projevoval se jízdami do staré vlasti za účelem honění vody a vychloubání se podnikem, který Čechoameričan v nové vlasti vlastní. Je o tom dokonce jeden legrační českoamerický román z devatenáctého století, vydaný v Chicagu panem Geringerem, dědečkem naší dobré známé Vlasty Vrázové. Tam přijede po mnoha letech na sokolský slet do Prahy úspěšný český emigrant z Chicaga. V Praze si nabrnkne mladou sokolku a získá souhlas jejich rodičů, neboť se chová, a proto i v českých poměrech jeví, jako velkokapitalista. V Chicagu ovšem mladá manželka zjistí, že velkokapitalista vlastní pouze řetěz stánků čističů bot na veřejných chodcích. Abyste rozuměli: román tohoto českého podnikavce neshazuje, jenom zachycuje jeden ze základních symptomů strýčkovského komplexu: jak na tom v cizině opravdu jsme a čím se skutečně živíme, o tom se ne vždycky doma zmiňujeme. Poslání toho legračního románu je zcela nelegrační: plyne z něho poučení, že v Americe nemají lidé předsudky proti žádné poctivé práci. Nebo aspoň v devatenáctém století neměli.

My všichni známe, ze současné zkušenosti, příklady mnohem bláznivější. Černý kurs dolaru nebo marky nebo franku umožňuje upravenci pozvat kamarády na opulentní večeři do Alcronu, aniž to na kapse příliš pocítí. A příklad za všechny: moje žena byla nedávno u zubaře, jenž vyráběl umělý chrup upravené Čechokanadance. Ta byla aspoň upřímná: "To víte, paní Škvorecká, já moc nevydělávám. Musela jsem si na tu protězu vypůjčit dva tisíce z banky. Ale přece nepojedu do Prahy bez zubál!" Ta paní tedy podepsala věrnost Husákově, aby Prahu mohla oslňovat skutečně prvotřídním výrobkem západní zubařské techniky.

Upravenci, kromě mnoha jiných pseudoargumentů, často uvádějí, že na Západě máme svobodu a úprava vztahu je soukromá věc každého svobodného jednotlivce. Že to tak docela soukromá věc není, to mi myslím potvrdí krajané ze Švýcarska. Pokud vím, je tam teď bezmála nemožné dostat politický asyl, protože švýcarské úřady usoudily, že to s politickým pronásledováním v Československu není asi tak horké, když tolik asilníků se proměnilo v upravence a klidně si jezdí do Prahy.

Ale už dost o tomhle opatření stranovlády, jímž se vlastně zvýhodňuje to, co je v jejich vlastní terminologii

SÓVA A TICHŮ, ILUSTRACE MIRČA DELANOÉ

zrada vlasti. Ti, co nezradili a zůstali doma, mohou, když jsou hodní, jednou za tři nebo čtyři roky vyjet s konzervami na dvacetitřicetý zájezd do Maroka. Ti, co zradili, mohou si jezdit léčit regma do Piešťan, opalovat se mohou na Havaji, lyžovat ve švýcarských Alpách a do hambinců si občas zajet do Singapuru, kde jsou prý nejlepší. Ať tedy žije zrada! To neříkám já, ale pražská stranovláda.

A teď nakousnu ten poslední, nejvachrlatější oříšek exilu: komunisty mezi námi a exilovou jednotu. Slychám často lidi, kteří v partaji nikdy nebyli, stěžovat si, že komunisti — doufejme že jen bývalí — už zase v exilu ovládli klíčové pozice. Mají v Evropě svůj časopis a své nakladatelství, mají kontakty na všemožné západní socialistické strany, a dokonce na komunistické strany netáhající s Moskvou, což, jak známo, nejsou instituce chudinské. Zmonopolizovali si styk s Chartou 77 a zajistili si finanční fondy. Mají v rukou exilovou dokumentaci a neoficiální, ale tím potřebnější styk s domovem. Také reprezentují čs. exil v západních masových médiích a na velkých mezinárodních fórech, jako je udělení významných cen čs. disidentům. Ony Moskvě nikoli přátelsky nakloněné strany, například čínská, je zvou na různě dlouhé studijní pobyty a teď, když sovětská kompartaj prochází etapou střídavého pominutí smyslů, dokonce jezdí do Moskvy. Zkrátka, soudruzi drží při sobě, podporují jeden druhého, a mají už zase značný monopol na leccos, nebo aspoň prsty ve všem.

Připomíná mi to antisemitský argument, který člověk často slyší v severní Americe. Židí prý mají v rukou Hollywood a televizi, jeden hraje do ruky druhému, a když nejí žid, nikam

se nedostaneš. Odhlédneme-li od generalizace, která ze vzorce vylučuje, co se do něho nehodí, já vždycky takovým kritikům židovského "spiknutí" říkám: Řekněme, že máte pravdu — neměli bychom si z toho my, nežidi, spíš brát příklad, než na to nadávat, a vzor si brát spíš z tradiční české rozhádanosti? A nebylo by konec konců lepší poměřovat činnost židů a bývalých komunistů spíše poukazem na biblický verš o "ovoci skutků jejich" než poukazy na jejich soudržnost nebo minulost? Tím neříkám, že všechno to ovoce je dobré, mnohé však evidentně je, a jak napsal William Blake, "Generalizovat znamená být idiot. Partikularizovat je jediný znak hodnoty."

Jedna věc ovšem člověku občas vrtá hlavou — zejména teď, když jak jsem řekl, v Moskvě propadli šílenství a v Česku se člověku naskytá neuvěřitelná podivná na habituální partajní lháře, jako je Josef Hotmar, který — nasáv vítr *glasnosti* — bojuje za literaturu faktu, nemilosrdně zachycující pravdu, a za svobodu projevu, což mi, nemohl jsem si pomoci, přineslo na mysl hypotetickou situaci Juliuse Streichera, jenž — nasáv matoucí vítr z Moskvy paktu Hitlera se Stalinem — změnil se v bojovníka proti rasismu. Člověku, jistě nejenom mně, vrtá hlavou, zda se bývalí komunisti mezi námi *pořád* považují za komunisty. Kdyby se stal ten zážrak a my se dožili restaurace kapitalismu, tj. restaurace demokracie v Československu — věta jak stvořená k vytržení z kontextu — založili by *znovu* Komunistickou stranu? Jestliže ano, jaký by byl cíl takové strany? A jestliže ne diktatura *besserwesserů*, jak by se taková komunistická strana lišila od stran socialistických a sociálně demokratických? A pokud by se nelišila, proč by měla existovat?

V demokracii je totiž jeden vážný, patrně základní problém: má se dostat výhoda demokracie i nedemokratům? Je demokracie zakázána stranou, jejichž cílem je zničit demokracii?

Myslím si, že to *demokratické* je, i když možná z psychologického hlediska je to *netaktické*. Všichni víme, jak se Eva s Adamem dostali do maléru. Chtít zničit demokracii a nastolit nějakou formu diktatury je prostě zločin a zločiny jsou i v demokracii nezákonné. Nejnázornější příklad z historie je volební vítězství nacismu, na něž se přesně hodí dnešní varování "one man, one vote, once" ("jeden člověk, jeden hlas, jednou"): jihufrická slovní hříčka, které snad rozumí každý, kdo čte noviny. To zcela demokratické volební vítězství otevřelo bránu ke zcela bezpříkladné zločinnosti. Menších příkladů, kdy zastánci diktatury nijak neváhali a neváhají využít všech svobod demokracie k zabíjení svobody, je spousta.

Za Dubčeka jsme také slyšeli, že rozdíl mezi špatnou a dobrou kom-

partají lze vyjádřit tak, že dřív Komunistická strana vládla, kdežto nyní chce pouze vést. Inu, nic proti vedoucí úloze jedné strany. Americká demokracie je na ní dokonce založena. Jak víte, ve Spojených státech neexistují koaliční vlády. Strana, která vyhraje volby, převezme ve státě vedoucí úlohu. Jenomže jenom na čtyři roky. Pak třeba volby prohraje, a vedoucí úlohu převezme strana vítězná. Na čtyři roky. To ale opět vede k otázce: bude-li tahle teoretická Komunistická strana ochotna přijmout zásadu pluralitní demokracie, byť ne nutně s vládou koaličního typu, čím se bude programem lišit od jiných socialisticky orientovaných stran?

A budeme takové straně ostatně moci věřit, byť zásadu demokracie přijala?

Otázky jistě akademické, protože za našich životů ta eventualita nenastane. Vraťme se tedy k soudržnosti bývalých komunistů, zřejmě daleko větší, než je soudržnost demokratů. Jedna věc odlišuje při sobě držící židy od podobně při sobě držících komunistů. V zemích, kde židi drží při sobě, nezavinili mizérii nežidů. Mizérii současných Čechů a Slováků komunisti mimo veškerou diskusi zavinili. A z tohoto hlediska je potřeba soudit nesjednocenou situaci nás, exilových nekomunistů. Židi drží při sobě, protože je jejich tisíciletá zkušenost poučila, že jinak nepřežijí: protože kdysi vydali nežidům k utracení jednoho z vlastních lidí, stali se terčem všech nebichů na královských trůnech a na partajních sekretariátech, a už několikrát v historii přežili jen tak tak. Bývalé komunisty drží při sobě společná minulost: ta je někdy totožná se špatným svědomím, jindy se sentimentálními vzpomínkami na krásné první doby revoluční nevinosti, a obvykle směsící obého, jež se promítá do starých přátelství. Napadá mi, že leccos v téhle poslední větě se krásně hodí k vytržení z kontextu, třeba "revoluční nevinost". Ale musím to risknout: myslím tím samozřejmě stav mladistvých horkých hlav před uskutečnou revolucí, hlav, jimž ještě nedošlo, že třídní spravedlnost je orwellianismus pro nespravedlnost volající do nebe, často pro vraždy, a občas — čím dál častěji — pro genocidia. Takto vytvořenou soudržnost bývalým komunistům umožnil systém, který nekomunistům stejně vytvořenou soudržnost znemožnil. V komunistickém Československu totiž neexistovala a neexistuje jiná *legální* a *celostátní* organizace, založená na společných názorech a na společném cíli, jenž se — v zelených počátcích a v abstraktu utopii — zdál vznešený. Jistě, jsou tam i jiné legální a celostátní organizace, např. Svaz přátel SSSR. Ten však je založen na myšlence vyznávané pouze staropenzisty. Když je v zimě zima a skromná penzička dojde, takže není na uhlí, zaplat' Pán Bůh

za přednášky Svazu přátel SSSR. Tam je vždycky zatopino, dost volných míst k sezení, dá se tam příjemně zdřímnout a ohřát se. Taková myšlenka, byť velmi lidská, však sotva spojí členstvo pouty společné minulosti, která by přetrvala desetiletí, už proto, že ohřívající se staroušci před sebou žádná desetiletí nemají.

Na rozdíl od komunistů odcházeli jsme my, nekomunističtí exulanti z roku 1968, bez společné zorganizované minulosti. Poúnoroví měli ještě Sokol, skaut, Orla a ovšem politické strany. My, ve své většině — například s výjimkou muklů — jsme už žádné takové konkrétní pojtko neměli, anebo to bylo už strašně dávno, kdy jsme byli děti. Ani katolíci mezi námi, pokud nejsou už opravdu dost staří, nezažili takové stmelující zážitky, jako byly exercicie nebo pouti. I prosté chození do kostela bylo často značně riskantní. Stávalo se třeba, že jsem v naší břevnovské bazilice sv. Markéty potkával kolegu, který bydlel v Kobylisích, kde měl za rohem salesiánský chrám. Měl ovšem taky tři děti a exponované redaktorské místo.

Jistě, měli jsme kroužky přátel, a tahle přátelství většinou přetrvala do exilu, a dokonce v něm zesílila. Jenže kroužek přátel není celostátní organizace, a může být gumovým právním systémem režimu snadno i delegizován. Proto jestliže říkám, že si my nekomuniste máme vzít příklad ze soudržnosti bývalých komunistů, nehodlám nerealisticky apelovat na notorickou "jednotu exilu". Totiž, nehodlám propadat utopii, že nekomunistický exil může mít na všechno stejný názor. Na rozdíl od stranické disciplíny, nestranická disciplína je *contradictio in adiecto*. Jak víte — nebo pokud nevíte — stranická disciplína znamená, že když stranická organizace prodiskutuje nějakou věc a pak se hlasováním rozhodne o závazné interpretaci, musí tu interpretaci na veřejnosti všichni členové hájit, i když hlasovali proti ní a myslí si, že je to pěkná pitomost. Nestranická disciplína v nějakém podobném smyslu by byla *contradictio in adiecto*, protože by odporovala základním principům demokracie. Demokracie není nikdy "vnitrostranická", jako demokracie — byť obvykle pouze teoreticky — v partaji je "vnitrostranická". Demokracie není výsadou některých, ale právem všech.

Na rozdíl od komunistů neměli jsme čas ani možnost vybudovat si užitečné konexe. Tím zase nemyslím vztahy k jednotlivcům, ty jsme mnozí z nás měli a máme. Myslím spojení se silnými, v podstatě nebo zjevně a programově celosvětovými organizacemi, které v dnešním doleva pokřiveném světě dovedou zajistit a zařídí, co jednotlivci, ale ani organizace, které více méně vzdorují tomu pokřivení, zajistit nedovedou. Abych partikularizoval a negeneralizoval:

Chartistům se např. toleruje, dají-li interview některým levě orientovaným západním médiím. Naproti tomu západním politikům, např. Dr. Morkovi a jiným, se nedovolí navštívit katolické biskupy, kteří nesmějí vykonávat svůj biskupský úřad, jako jsou třeba Dr. Kajetán Matoušek, Dr. Otčenášek, starokatolický biskup Podolák a jiní.

Na rozdíl od komunistů mnozí z nás neměli ani možnost nabýt vzdělání, s nímž se do exilu odchází mnohem líp, než když se student ekonomie stal na patnáct let muklem, kdežto jeho nezavření kolegové se za tu dobu stali náměstky ministrů a po odchodu do exilu profesory ekonomie na velkých univerzitách. V románu *Mirákl* mám scénu, kde bývalý mukl, pan Pohorský, se žíví jako udržovatel trávníků na golfovém hřišti exkluzivního Country Clubu při velké americké univerzitě. Tu práci si velmi pochvaluje. Na tom hřišti hraje golf bývalý ministerský expert z Prahy, nyní univerzitní profesor na té univerzitě, již golfoviště patří. Tu situaci jsem si pro román vymyslel. Posudte však sami, jestli jsem si ji vycucal z prstů.

Ale dost už antikomunistických řečí, na něž jsem nikdy nebyl expert. Obráťme pozornost do vlastních řad. Existují věci, o nichž se nehlasuje a dát o nich hlasovat v demokratických shromážděních by bylo absurdní. Demokracie je diskuse, ano, ale v té diskusi se nesmí lhát. To je axiom, o němž by bylo absurdní diskutovat.

Existuje samozřejmě *pia fraus*, existuje diplomatická lež. *Pia fraus* je však případ krajně extrémní — na otázku "Maminko, uzdravím se?" může matka smrtelně nemocnému dítěti sotva odpovědět: "Neuzdravíš, miláčku." I svátost, které se dříve říkalo "poslední" pomazání, se udělovala v naději, že to poslední pomazání nebude. Lež diplomatická se říká v zájmu velkých a společných věcí. Takové lži ale na mysli nemám. Myslím ty malé, individuální lži, týkající se jednotlivců nebo malých skupin lidí, jež se bohužel v nekomunistickém exilu vyskytují nesrovnatelně častěji než mezi bývalými komunisty. Co si třeba pomyslet o nekomunistech, kteří po léta vedou skandalizační kampaň v nekomunistickém tisku, jenž se k tomu ochotně propůjčuje podle falešně interpretované zásady svobody projevu, kampaň založenou na prokazatelných lžích, a to jen proto, že jim někdo nepochválil to, co chtěli mít pochválené, nebo že se stýká s těmi komunisty, s nimiž se populenci nestýkají, nikoli s těmi, s nimiž se stýkají? Když jsou potom lži nezvratně prokázány, převedou takoví demokracii celou skandalizační kampaň v demagogický bonmot v zastrčeném článku v málo rozšířeném časopise, ačkoliv předtím otiskovali dlouhé útoky na předních stranách velkých exilových novin a časopisů.

Není to vlastně přesně stejná metoda, jaké užívala kompartaj? Nejdřív ve výrazné úpravě a na předních stranách odsoudit prokazatelně nevinné pro velezradu a poslat je na šibenici nebo do koncentráku, a pak je po letech rehabilitovat článkem zastrčeným mezi zprávami o dalších úspěších sklizně řepy?

Takovéhle malé lži, jež otravují vztahy mezi nekomunisty, někdy až k naprosté nemožnosti mít pocit solidarity, objevují se často ve formě drbů. Příklady jistě uvádět nemusím. Jiná věc, která nekomunistický exil docela hmatatelně poškozuje, je roznášení jobovek, jejichž roznašeči to činí často se zřetelně škodolibou radostí. Zdá se, že nekomunističtí Češi mají raději špatné zvěsti než dobré. Snad proto, že život ve špatné společnosti komunistického Československa je naučil přijímat špatné zprávy se zadostiucíněním, protože podvědomě potvrzovaly, že v komunistické společnosti jsou dobré zprávy *contradictio in adiecto*, a špatné jenom potvrzují základní názor na tu společnost. Tenhle zvyk, vlastně taky zaviněný komunistickou stranou, si pak mnozí přivezli do exilu a vůbec neuvažují o jeho racionalitě. Nepamatuju se už, kolikrát jsme v Torontě zaslechli, že se po Evropě šíří radostná zpráva, že *Sixty-Eight Publishers* zaniklo, a kolik čtenářů, kteří přestali objednávat knihy, nám potom řeklo, že si mysleli, že jsme přestali vydávat. Prakticky se to děje pokaždé, když se pozdíme s vydáním další várky knih.

Na šíření jobovek se bohužel někdy podílejí i některé exilové časopisy. Tak jsme si se ženou nedávno přečetli slzavý nekrolog na naše nakladatelství, otřesný v jednom australském žurnále. Redaktor litoval, že tak zasloužilý podnik, jako je *Sixty-Eight Publishers, Corp.*, vzal za své: taková ztráta pro českou literaturu! To bylo v úvodníku. Napsali jsme mu, že jeho nekrolog se zakládá na špatných informacích, a podivili jsme se, proč se nás nezeptal, dřív než svým čtenářům oznámil, že už neexistujeme: dobře nás totiž zná a občas jsme si i vyměnili dopisy. V příštím čísle tedy — na pár řádkách vzadu v časopise — uveřejnil radostné oznámení, že existujeme. O.K. Jenže hned v dalším čísle napsal týž pan redaktor, že čtenáři si stěžují, že si nemohou od nás objednat knihy, protože neznají naši adresu, a my se o Austrálii nestaráme. Znovu jsem mu s podivem napsal — byl přece už v Československu profesionální novinář — proč místo téhle čtenářské stížnosti neuveřejnil rovnou naši adresu, když ji dobře zná. Co otiskne v dalším čísle, zatím nevím. A o Austrálii se věru staráme: byl jsem tam už dvakrát na reklamním turné, máme tam několik dealerů, a dokonce jsme se pokoušeli otevřít v Sydney konto, aby australské čtenáři mohli naše knihy snáze platit; bohužel aust-

ralské banky se zdají být poněkud neflexibilní.

Na jednu půlnoční scénu u telefonu nezapomenu nikdy. Po celodenní šichtě v balírně knih jsme se se ženou vrátili domů někdy k půlnoci. Usnul jsem, jako když mě do vody hodí. Najednou zvoní telefon, mrknul na budík, je půl třetí ráno, sobotní noc. Zvednu telefon, a v něm milý český dívčí hlásek na pozadí zvukové kulisy, jakou dokáže vytvořit pouze alkohol požitý skupinou lidí: "Je to pravda, že jste bankrot?" Řekla to, ovíněna nebo owhiskována, s tak netajenou nadějí, že mi napadlo *in vino veritas*, ale hned jsem takovou interpretaci radosti v tom hlase zapudil. Ne, nebyla to skutečná radost. Bylo to jen whiskou probuzené československé nekomunistické povědomí, že špatné zprávy potvrzují tu základní dobrou pravdu: komunismus všechno krásné ničí. Podvědomou pravdu přenesenou do situace exilu, emocionální reakci nedostupnou racionální úvaze, jako Godzilla vyburcovanou atomovým výbuchem procent v krvi.

Takže, jak vidíte, neřekl jsem nic revolučního nebo aspoň objevného. Masaryk zdůrazňoval drobnou práci, po jeho vzoru bych rád zdůraznil drobnou slušnost. Nikdo nemůže věci zařídít tak, aby se všichni demokracií milovali. Ono nejde zařídít ani to, aby se milovali všichni křesťani, nebo aspoň všichni katolíci. Ani židi se všichni nemilují, dokonce ani komunisti. Ale snad je možné, jde-li o zásadní věc, tj. o snahu pomoci demokratickému světu, aby jednou pomohl návratu demokracie do naší vlasti, snad je tedy možné zapomenout, že mě někdo nepochválil, že nějaká slečna, která dala Frantovi, nedala mně, že já musím zařezávat v kanceláři, byť za docela slušný plat, a druhý si válí šunky na univerzitě, případně na farmě ve Vermontu, nepoužívané už k zemědělství. Snad je možné — a od zvířat se prokazatelně lišíme jen schopností užívat rozum — ovládnout vášně, city, sentiment, vztek, malichernou nenávisť a rozumem se donutit k slušnosti.

Možná, že i to je utopie. Asi ano. Kazatelé už dva tisíce let nabádají lidi k životu bez hříchu, a pořád se vesele hřeší, možná víc a víc. Je však proto kazatelství marné? Myslím, že nikoliv. Jenom Bůh totiž ví, kolik lidí ti pilní kazatelé odvrátili od hříchu, kolik hříšníků nakonec, díky té zdánlivě zcela marné činnosti, dosáhlo spasení. □

Oprava:

V říjnovém čísle 5/87 jsme nesprávně uvedli název povídky (ze stejnojmenného názvu připravované knihy) autorky Ivy Pěrkové. Správný název má být *Pěra a perutě* (nikoliv tedy *Pera a perutě*). Zkrácením é na e vzal za své druhý smysl toho slova.

Stanislav Reiniš

Přestavba nepředstavitelně nepřestavitelného

Když se mluví v Československu o přestavbě, zní to krásně. Číst dnes *Rudé právo*, bratislavskou *Pravdu*, *Hospodářské noviny* nebo cokoli stranického je překvapením. Co velkých, krásných myšlenek se tam vyslovuje! Jak kriticky se vyjadřují vedoucí soudruzi o tom, co by se mělo, a kde nás tlačí bota, a jaké ten socialismus má výhody, jen kdybychom je dokázali pořádně využít, a jak naše přestavba bude to nejlepší, co nás potkalo od dob znárodnění . . . Po novu myslet, musíme, soudruzi! A lid necht' zúčastní se na řízení!

Případá mi to však, a parafrázuji při tom autora Orwellova roku Jaroslava Švestku, jako když eunuši mluví o souloži. Teoreticky všechno znají dopodrobna, vše mají prostudované do detailu, ale bohužel, praktické využití znalostí jaksi vážne.

Jenže v nynější situaci jaksi vážne i ta teoretická znalost. Z toho, co čtu, mi vyplývá, že nikdo neví, co dělat a jak to udělat. Něco se udělat musí. Předně to chce Gorbačov, za druhé i ta osmá pětiletka se hroutí, a za třetí ekonomie demokratických zemí daleko převyšuje ekonomii socialismu a rozdíl se stále zvyšuje, a to je jev tragický, protože již Lenin pravil, že kapitalismus zahrňuje, stagnuje, a nebude to již dlouho trvat než zahyne, zatímco socialismus bude zákonitě mít vyšší produktivitu práce než kapitalismus, a tím hladce zvítězí.

Že se tak dosud nestalo, je problémem převelikým. Tak převelikým, že ani větším být nemůže. Dobře jej popisuje na příklad Jan Klacek v časopise *Politická ekonomie*, č. 5, 1987, v článku s nelahodným názvem "Varianta trajektorie ekonomického růstu".

V podstatě přišel na to, že Československo bylo ještě počátkem 60. let nejvyspělejší socialistickou zemí podle národního důchodu, ale pak to šlo vše do . . . lů. ("Po vyčerpání původních pozitivních růstových efektů byl další vývoj ekonomiky v nedostatečné míře založen na využití vědeckotechnického pokroku a tok technologických a výrobných inovací byl pomalý. . . Tyto vzájemně nikoliv nezávislé procesy vyústily do postupné decelerace růstového výkonu ekonomiky, poklesu dynamiky souhrnné hospodárnosti a ve vztahu k vnějšímu okolí do ztráty pozic ČSSR

na světových trzích.") Některé myšlenky se dají vyjádřit elegantně a přitom tak, aby tomu cenzor nerozuměl. Když se prostý člověk vyjádří, že hospodářství šlo od deseti k pěti, je to totéž, ale je to moc srozumitelné a jde se za to sedět.

Hlavní argument Jana Klacka je však tento: Zatímco špičkové kapitalistické země měly v roce 1983 hrubý domácí produkt (HDP) na obyvatele 14-15 tisíc dolarů, Rakousko mělo 10.402 dolarů, a Československo asi 5.700 až 6.700\$. To se stalo po mnoha letech existence socialismu. Strana nám nyní doporučuje, aby růst HDP Československa činil asi 3,5%. Kdyby však růst činil o něco víc, 4%, dosáhlo by se úrovně Rakouska z roku 1983 asi v roce 2000. Dosažení úrovně vyspělých zemí by vyžadovalo růst HDP asi 5,8%.

Ale běda, náš růst činí jen necelá dvě procenta, a návrh, aby se zdvojnásobil nebo ztrojnásobil, je, jak praví Anglové, koláčem na nebi. Zvláště víme-li, že od roku 1983 se průmyslová výroba jedné z vyspělých zemí, USA, dále zvedla asi o 30%. Čili, stručně řečeno, socialismus nezvítězí, protože nemůže. Logicky se pak ptáme, proč tedy ještě s tím socialismem někdo otravuje, když to nikam nevede?

Tato situace přivedla Gorbačova k velkým slovům o perestrojce, o nové revoluci větší než byla ta říjnová, a prostě ke slibům, že koláč na nebi je na dosah ruky. Stejný postoj je patrný i u našich držitelů moci proletariátu. Eunuši by toho tolik chtěli, jen kdyby nebylo toho zapeklitého defektu! Rozepsal se o tom detailně Miloš Jakeš v *Rudém právu* dne 23. července 1987, a je to článek hodný marxistického teoretika.

Jakeš v podstatě říká, že na 5. zasedání ÚV KSČ v březnu t.r. se navrhla hospodářská reforma, podle které mají mít hospodářské organizace více samostatnosti a odpovědnosti, ale na základě posíleného demokratického centralismu, dále že se bude odstraňovat vše, co podnikům svazuje ruce, ale na základě posílení celostátního řízení, a že se bude uplatňovat reálná samospráva, ale při prohlubování vedoucí úlohy strany ve společnosti. A bude vzrůstat úloha odborů při prosazování zájmů a ochranně práv pracujících, ale při zvýšeném uplatňování práva kontroly stranickými orgány. Zkrátka, zároveň bude svítit slunce, ale bude hustě padat sníh, a bude takový lijavec, že bude nesmírné sucho.

Také soudruh Alois Indra v *Rudém právu* (12. května 1987) dal jasně najevo, že demokratizace a přestavba je krásná věc, ale občane, pozor, vocad' až pocad'. Napsal:

"Při posuzování vývoje socialistické demokracie (jako vůbec v posuzování života každé společnosti) musíme používat třídní měřítko. Socialistická demokracie nemůže být zbavena svého třídního obsahu — ani vnitropoliticky, ani z hlediska zápasu mezi světem socialismu a imperialismu."

"Zdokonalování demokracie, jako neoddělitelné součásti socialismu, je podmíněno vedoucí úlohou KSČ ve společnosti."

"Jde ovšem o socialistickou demokracii. Proto nelze pluralismus zájmů zaměňovat za pokusy o křížení politického pluralismu, např. ve smyslu legalizace organizované politické opozice. Ta by totiž nutně byla anti-socialistická, protilidová — tedy nedemokratická; nepřevzala by spoluodpovědnost za život společnosti, nemohla by také ničím přispět k urychlení socialistického rozvoje. Tím je vysvětleno i naše negativní stanovisko k případným nelegálním (často konspirativně pracujícím) skupinkám s rádobou politickým nádechem."

Na první pohled by se zdálo, že soudruh Indra blábolil nelogické nemsyly. Když si však uvědomíme, že podstatou socialismu je třídní diktatura stranické byrokracie, která se přeměnila v klasickou společenskou třídu, když se stala majitelkou všech výrobních prostředků v zemi, pak je každá opozice proti této třídě samozřejmě protisocialistickým aktem, i aktem proti socialistické "demokracii".

Můžeme si celkem jednoduše vyvodit, že Strana by chtěla, snad, aby ekonomie šla nahoru, protože bez ekonomického růstu se její panství chýlí ke konci. Zároveň se však nechce vzdát moci a privilegií. Toto dilema je procházkou po ostří nože. Každá, byť sebelepší přestavba, když půjde proti sobeckým a reakčním zájmům strany, je nežádoucí. Vedoucí soudruzi mluví o socialismu, protože si chtějí udržet koryta. A to je jediná možná odpověď na svrchu položenou otázku, proč ještě se socialismem někdo otravuje, když to nikam nevede.

Dokazují to i některá prohlášení Jana Fojtíka. Fojtík se vyjádřil, a to několikrát, že nám jde, soudruzi, o kontinuitu revoluce. Jinými slovy, že nynější revoluční vůdce jsou kontinuitně odhodláni sedět na svých židlích navždy.

To nejsou tak velké objevy, ale naši spoluobčané v demokratických zemích mají občas potíže je pochopit.

Podivuhodným výtvorem přestavby s dvoji tváří je návrh zákona o státním podniku, který by měl přeměnit naše hospodářství. Když tento návrh čte člověk, který bere zákony demokratické země vážně, říká si: To by nemuselo být tak špatné. Každý podnik si

bude hospodařit sám, když vydělá, odvede část zisku, když prodělá, může ho "zakladatel", tj. stát, i rozpustit. Podnik bude samostatnou právní osobou, a když způsobí státní orgán podniku újmu svým zásahem do jeho činnosti, bude povinen škodu nahradit.

Ale: tady už jsme zase u obvyklého triku. Zákon také praví: "Podmínky a rozsah náhrady majetkové újmy, jakož i případy, kdy se náhrada neposkytuje, stanoví zvláštní předpis."

Což známe. Československý občan má podle ústavy všechny občanské svobody jako v demokratickém státě. Výjimky stanoví zvláštní předpis.

Když podnik způsobí státu majetkovou újmu, je povinen ji ve stanoveném rozsahu nahradit. Zde není v zákoně nic řečeno o zvláštním předpisu. Podle zákonů dialektiky má hůl dva konce, a marxismus nás učí, jak se dostat na ten správný konec, a jak si ho udržet.

Podle návrhu zákona bude možné i volit ředitele podniku, volí jej shromáždění pracujících, ale pod vedením Strany, návrh podává a volbu potvrzuje zakladatel, tj. strana a vláda. Tajné i jiné volby v socialismu jsou nám známy, nic nového pod sluncem.

Shromáždění pracujících také projednává návrhy, ale ne od každého, kdo si vzpomene. Návrhy jsou předkládány stranickou organizací, ROH nebo jinou společenskou organizací sdruženou v Národní frontě.

Čili, opět demokracie jako řemen. V závěrečných ustanoveních tohoto zákona je významný paragraf 83, bod 2, který praví: "Na podniky a hospodářská zřízení se ustanovení tohoto zákona vztahují přiměřeně." Tím se nám tedy celý návrh zákona mění v hlášení z rádia Jerevan.

Ne že bych chtěl soudruhům nějak radit, ale dnes snad už každému, i těm nejvyšším v hierarchii moci, musí být jasné, že tím hlavním a jediným faktorem, který je zodpovědný za nynější stav, je existence organizace a filosofie Strany. To, že Strana vše řídí, zaručuje debakl všeho, co se pod jejím vedením koná. To se týká i nynější přestavby. Jediná možnost, jak zlepšit československé hospodářství, je rozpustit Stranu.

Soudruzi kdysi měli všecko. Moc, veškerý majetek na území státu, lidi a jejich duše, plány do budoucna, perspektivy, teorii, a přesto z toho nic pořádného nevzniklo.

Nenastal už čas, kdy by někdo měl vystoupit na prvního máje na tribunu, zvednout pravici a říci: A nyní, soudruzi, vybudujeme demokratické zřízení? Jinak se nikam nedostaneme, a k ničemu to nepovede. Ukážu vám to na skutečném příkladě.

Tak jako v Československu, i zde v demokratických zemích se ví, že nikoliv třídní boj, ale věda je podstatou pokroku. Proto např. americká administrativa v čele s prezidentem věnuje

tak mnoho námahy organizaci a výzkumu tzv. supervodivých látek, keramických materiálů, které za normální pokojové teploty budou schopny vést elektrinu bez měřitelného elektrického odporu, čili bez ztrát. Prezident, předpokládám, tomu moc nerozumí, ale od toho tam jsou jiní.

Až bude možné tohoto jevu využít průmyslově, zvýší se účinnost samočinných počítačů, vodičů elektrického proudu, i mnoha elektrických a elektronických zařízení. Tento projekt změní svět. Tak významný projekt potřebuje samozřejmě spolupráci tisíců lidí, finanční zdroje a znalosti. A za nimi už ve frontě stojí firmy, které nového jevu budou využívat, Japonci číhají za keřem, aby odklusali s kořstí, neviditelná ruka Adama Smithe poplácává po zátylku ty, kdo tuší, že se blíží akce. A v čele toho stojí státní agentury, univerzity, průmysloví vědecký pracovníci, i praví dobrodružní kapitalisté, a není to jen honba za ziskem, je to i, a to hlavně, vzrušení z toho, co se děje.

Snad by to takové mělo být i v socialismu. Také jsou tam vědci, i vláda, a univerzity, a podniky. V Československu řídí Strana štáb 198 tisíc vědeckých pracovníků, jak se sama pochlubila ve zprávě na 5. zasedání ÚV KSČ. Ti bádají, jak umí, a Strana je řídí. Jak je řídit — inu, jak umí. Strana, mocná svou nevědomostí, svou sebestjotou, svou slepotou, to myslí jinak. A nedá se. Fojtíkové a Jakešové se nedají.

A proto je hlavním faktorem řízení strach, aby se nám soudruzi vědci moc nehnali dopředu, aby nám neradili, jak vybudovat materiálně-technickou základnu socialismu, aby, proboha, nepřišli na to, že se na mocenské pozice nehodíme. Tak jim uděláme systém, že se z toho hohnou. Hovořili o tom nedávno (1. června 1987) tři ředitelé výzkumných ústavů v bratislavské *Pravdě*. Článek se jmenoval "Je bezvetrie a plachty sú deravé . . ."

Jeden z nich, ředitel Výzkumného ústavu náradí TST v Nových Zámkách Tomáš Lang popsal dramaticky zastaralost organizace činnosti výzkumných ústavů:

"Asi pred dvoma rokmi sme na základe iniciatívy skrátili riešenie štátnej úlohy, ktorá mala charakter výrobkovej inovácie, asi o rok. Vo finančnom vyjadrení to znamenalo asi šesťnásť miliónov korún úspor pre štátny rozpočet a tú istú sumu pre hospodársku sféru. My sme si týmto opatrením narobili také problémy, že by som sa podobnému nebezpečenstvu znova nechcel vydávať. Po prvé, prostriedky sa nedajú ušetriť spontánne, ale úspora sa musela od etapy prípravy plánov premietnuť následne do všetkých častí rozpočtu ústavu. Keby sa nám s ročným predstihom nebolo podarilo vsunúť predpokladané úspory do plánu, boli by sme sa skutočne stali neplničmi. Po druhé, naša iniciatíva ako koordinátora úlohy je našou domácou iniciatívou a absolút-

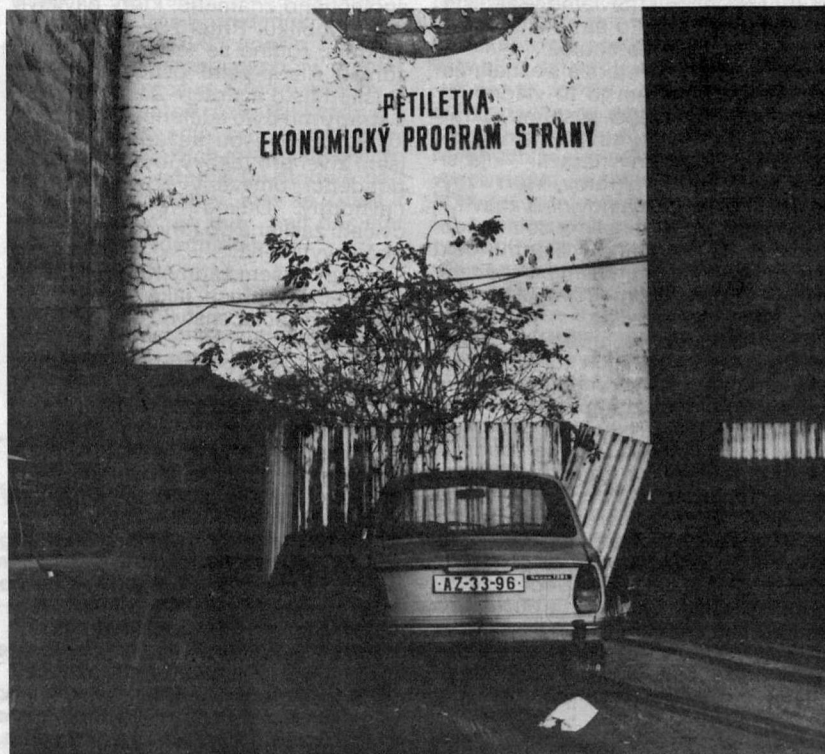

FOTO ANONYMUS PRAGENSIS

ne nezavazuje, nezaujímá spoluriešiteľské organizácie. Napríklad výrobcov nástrojových materiálov, ktorí boli našimi výraznými kooperujúcimi partnermi, sa naše skrátenie času riešenia vlastne ani nedotklo. Čo sa stalo? Riešenie — vývoj, overenie jeho výsledkov, prototypov, sme skončili, ale nástrojové rezné materiály neboli k dispozícii, pretože riešiteľ tejto etapy úlohy si nedal záväzok skrátiť jej riešenie. Dokonca to nemal ani ako kooperáciu na našej štátnej úlohe. Povedal: ja vám to budem riešiť, ale v rámci mojich peňazí, z mojho plánu — to preto, abysme na neho nemali vplyv ani ako koordinátor úlohy. Nakoniec sa naša iniciatíva v praxi neodzrkadlila . . .”

Ve výzkumných ústavoch v Československu se nehodnotí, jako ve služné zemi, co se vymyslelo a udělalo a co z toho vznikne. Hodnotí se ukazatelé jako poměr nákladů k výkonům, limit mzdových prostředků, plnění centrálně sledovaných úloh, limit na pohostění a limit na cestovné. Když se nevyčerpají plánované náklady, neplní se plán. Jak by asi urychlený výzkum supervodivých materiálů vypadal v tomto systému, který má zaostalost a rituál socialistických vztahů zabudované do své podstaty? Zborcené harfy tón, soudruzi.

Na otázku reportéra, jak si vlastně za těchto podmínek soudruzi ředitelé představují přestavbu hospodářského mechanismu, odpověděl soudruh Vajs, že na to ustavili komisi. Soudruh Lang dodal, že oni také, ale “Vieme, čo by sme chceli, nevieme však ešte presne detailne, ako na to ísť.”

Jako ti eunuši na soulož.

Ale i soudruzi ředitelé poznali, že hlavním problémem je tu vládnoucí třída socialistického systému, stranicko-vládní byrokrati: “Aj tie najlepšie mienené zmeny narazili — ja si myslím — na byrokratov, ktorí vždy našli spôsob, ako sa noviniek zbaviť.”

Proto je tam hrdinstvím dělat něco nového. Je to prostě riskantní. Jak jsem četl, a to přecházím od ředitelů výzkumu k úvodníku *Pravdy* 29. května 1987:

“Nositelia týchto hrdinstiev všedného dňa netajia, že ich konanie bolo a je určitým spôsobom nedisciplinované, nie celkom predpisové.”

Jenže bez byrokratů by socialismus nebyl socialismem. Tady se soudruh Lang i bratislavská *Pravda* stali kontrarevolucionáři.

Když o tom všem přemýšlím, kladu si často otázku, co vlastně drží u moci např. soudruha Fojtíka z předsednictva ÚV. Vždyť musí vědět, že to nebude lepší, ale že bude hůř. Snad by se ještě našel způsob, jak od všeho jít s určitou grácií. Dá se třeba utéci do Švýcarska, nebo do Albánie.

(Anglickou verzi tohoto článku si můžete objednat v administraci Západu.) □

Vladimír Cícha

Otevřený dopis ministru spravedlnosti (ČSSR)

Vážený pane ministře!

Tento časopis je zasílán do ČSSR zdarma (s ohledem na komplikované devizové předpisy) a předpokládá, že se dostává do rukou nejen omezeného počtu obyčejného obyvatelstva, ale i na místa vyšší či nejvyšší, piši tento dopis.

Vždy jsem pokládal ministerstvo spravedlnosti za klíčové a jedno z nejdůležitějších; snad proto, že v programu všech vlád a zřízení mnoho pozornosti mělo by být věnováno spravedlivému uspořádání věci pro každého občana, člověka. Rád bych doufal a věřil, že o takový stav věci stará se i Vaše ministerstvo. Ale všechno je jinak a tak mám v této věci vážné a z jednoho důvodu oprávněné pochybnosti.

Letitá korespondence, kterou jsem udržoval se svým bývalým spolužákem, jenž na rozdíl ode mne zůstal v rodné zemi i po roce 1968, po celá léta dosud neukončené normalizace poměrů až dodnes, byla ukončena asi před rokem. Na mé dopisy přestaly docházet odpovědi. Vysvětloval jsem si to rodinnými starostmi, nemocí, rozvodem a to zcela mylně. Vysvětlení se mi dostalo nedávno prostřednictvím společného známého, který navštívil Čs. republiku. Přítel žije, manželství funguje, rodina se těší přijatelnému zdraví. Ale přestal psát, neboť má slušné místo a strach. Zástupci moci a strany mu bylo sděleno, že jeho styky se mnou jsou nežádoucí, neboť jsem žil pro takový, byť i na korespondenci omezený kontakt, zcela nevhodný. Důvod? Moje literární cvičení zasílaná do tohoto časopisu a občas vytištěná.

Hola! Nejsem žádný Kundera nebo Škvorecký a přece, jaká čest, ocitám se v jejich společenství! To mne ovšem velmi těší.

To však není podstata věci, kterou mám na srdci.

O naší korespondenci i krátkém setkání před lety v Evropě dozvěděli se zástupci moci porušováním listovního tajemství. Od dob, kdy byla vytištěna první poštovní známka a osobní dopis byl svěřen instituci pošt místo kurýrovi, uplynulo mnoho času. Byly doby, kdy listovní tajemství patřilo (a mnohde stále patří) k jakémusi všeobecnému vyjádření důvěry a úcty jednoho člověka ke druhému, patřilo k jednomu z mezníků, které roubily cestu lidstva za stále radostnější budoucností. V mnoha zemích dokonce prokázána poctivost a bezúhonnost byla podmínkou služby u poštovního úřadu. Pro slušné a civi-

lizované lidi nadále zůstává akt otevření cizího dopisu nízkou a trestuhodnou podlostí.

Jak se stalo, že v socialistickém státě se tolik změnilo?

Tedy ocitl jsem se mezi osobami, jejichž styky s občany Čs. republiky jsou nežádoucí. Nestěžuji si, ale podstata takového zařazení mne vede, pane ministře, k napsání tohoto dopisu. Žil jsem dost dlouho v naší zemi, abych pochopil nepochopitelné a nelogické kotrmelce myslí, jež jsou základem toho, co se za posledních čtyřicet let událo v území mezi Aší a Čiernou při Čope. Přesto však mi dovolu, pane ministře, abych Vám položil několik otázek.

Co jsou to vlastně “sily nepřátelské socialismu”? Není snad cílem socialismu (a komunismu) odstranění (násilné či nenásilné) kapitalistického zřízení? Nebo je tomu naopak? Obšírnou odpověď poskytují přece spisy V. I. Lenina. Když někomu řeknu, že v Praze nevychází Škvorecký a hovězí se podražilo, je to pravda nebo štvavá kampaň? Je vám známo, který stát či skupina pašuje zbraně do ČSSR za účelem násilného převratu, za účelem prosazení své pravdy, svého učení?

Není snad ideologickým cílem komunismu od samého počátku a vzniku odstranění a poražení zřízení kapitalistického, zřízení a systému, bez jehož materiální výpomoci byla by existence ne-kapitalistických zřízení a systému ohrožena? Tento cíl se od roku 1917 jako červená nit táhne dějinami socialismu a komunismu. Je to trend velmi jednoznačný a jakákoli argumentace krátkou a nijakou intervencí západu v SSSR po Říjnu je naivní.

Proč je opuštění republiky zločinem, když Čs. vláda podepsala deklarace o právech, která takové rozhodnutí umožňují? Proč se nedostává mimo zákon Švýcar nebo Dán, který se rozhodl žít v SSSR (snad jsou i tací)?

Proč stát trestá věrné, kteří setrvávají a nepřestávají usilovat o humanizaci normalizačního hnutí? Proč je obsah Charty 77 dosud nedostupný čs. lidu, na němž je požadováno odsouzení onoho neznámého obsahu? A ruku na srdce, četl jste snad solidnější a zasněženější publikace na základní témata čs. společnosti, než jaké jsou publikovány právě Chartou? Nalezl jste snad v jejich obsahu něco protistátního, štvavého, nepřipustného, pobuřujícího (kromě faktů, která mohou být pobuřující za jistých okolností)? A je snad, pane ministře, v dokumentech Charty jediný náznak touhy nastolit v ČSSR jiný řád? Mohu odpovědět za Vás: nic takového jste tam nenalezl.

Lidé doma mají dnes více hmotných statků než před dvaceti lety, dost peněz a mnohdy i dost známých a styků, aby dosáhli snadnějšího uspokojení svých materiálních a společen-

Ota Ulč

Průzkum nových uprchlíků

ských potřeb. Leč jejich zájmy se proměnily, únava a letargie klene se jak šedá oblačnost nad vším ostatním, co nesouvisí s chatou, automobilem, svíčkovou. Uvědomujete si, kolik odborníků, autorit a schopných lidí žije mimo území vlasti a nadále ji opouští, dobrovolně nebo na příkaz vlády, již jste členem? Je to pro stát a národ dobře nebo špatně?

A proč, vážený pane ministře, je obyčejný člověk československý považován ve své zemi za osla? Proč?

Tento dopis by mohl zaplnit celé číslo časopisu, neboť mých otázek je velmi mnoho. Ale na stejné téma bylo již popsáno mnoho papíru lidmi fundovanými, odborníky a znalci. A přesto, myslím, sotva se jim dostalo odpovědí z patřičných míst. Existují vůbec? Znáte je Vy a Vaši kolegové ve vládě?

Končím svůj dopis a přízrak Franze Kafky mne obchází. Nemohu říci, že mi z toho není smutno. Ale za ta léta už jsem si zvykl a krom toho na tu dálku to tolik nepůsobí. Není mi však jedno, že mi kamarád ze strachu přestal psát.

Proč jsou čs. ministerstva ministersty strachu, pane ministře?

P.S.

Vývoj poměrů v SSSR pod vedením sekretáře M. Gorbačova nasvědčuje tomu, že kdyby tento muž zastával svou funkci v roce 1968, mohl jsem se možná se svým přítelem setkávat v pražských vinárnách, na ulicích nebo v Národním divadle.

Myslím, že je než spravedlivé posuzovat opuštění republiky z hlediska chronologie událostí, příčin a následků. Bylo obsazení cizí armádou a pak teprve emigrační vlna. A jak se stalo, že tolik zdůrazňovaná "dočasnost" pobytu cizích armád na území ČSSR změnila se ve zvejkačku natahovanou do nekonečna času, dovolíte-li mi takové přirovnání?

Vážený pane ministře, myslíte, že i v Československu začíná se období, kdy logika, moudrost, dobrá vůle a cit pro realitu vystřídá onu nedůstojnou hru na vládnutí a poddané, na moudré a hloupé? Já doufám, že ano. Jenom je mi líto, že svěží vítr změn a uvolnění nevine z naší krásné Vysočiny, ale z ruských stepí...

Budování vědeckého socialismu dalo popud k největšímu dosud odchodu ze země od doby Bílé Hory. Ani Hitler s námi tolik nepohnul. Generace poúnorová, která nepoznala komunistické vládnutí, podstatně se lišící generace posrpnová poinvazní, a nyní v osmdesátých letech další přicházení, vlnka za vlnkou, ba příliv osob neměně jinačích, z nichž většina ve své dospělosti zažila jen husákovskou normalizaci.

Kdo utekl a kolik jich uteklo, ví jen ministerstvo vnitra v Praze. Videňské ministerstvo vnitra například má jen přibližný přehled o počtu československých jednosměrných příchozích na svém území: někteří se u úřadů nepřihlásí, jiní se neodhlásí při přesunu do další země, někteří se vrátí do ČSSR — buď dobrovolně nebo i s nešetrou asistencí StB. Exilový tisk uvádí různé odhady: že 7.500 v r. 1982, 6.000 v r. 1983 (*Americké listy*, 7. prosince 1984), že v r. 1985 2.300 požádalo o azyl v Rakousku — tedy jedna osoba každou čtvrtou hodinu (*České slovo*, č. 12, 1985) atd. V Praze žijící Rudolf Zukal, dříve vysokoškolský funkcionář, nyní bagrista, uveřejnil velmi zajímavou studii (*Listy*, č. 6, 1986): z dosažitelných oficiálních údajů vydedukoval, že v období 1964-1983 odešlo z ČSSR téměř čtvrt miliónu osob. V prvním poinvazním roce se s rodnými luhy a hájí permanentně rozloučil každý stý Čech. A je to odliv lidí vesměs mladých, vzdělanějších, přemýšlivějších. Zamysleli se odpovědní činitelé nad důvody, nad motivy, táže se Zukal a poznamenává, že tady mají oficiální sociologové vděčné téma.

***

Nejsem sociolog, natož oficiální. Přináležím do sousedního oboru, jemuž se eufemisticky ohleduplně říká "politická věda" a právě do tématu

našineckého exulantství jsem se poněkud pustil v r. 1984, tedy už před Zukalovou výzvou. V kachlíkárně se ví, kdo odešel, ale ne proč odešel. Pokusil jsem se tedy o aspoň částečné zodpovězení otázek o motivaci odcházejících a jejich představách o světě.

K úkolu jsem se dostal poněkud oklikou. Jedna americká nadace mě totiž obdařila pozorností k podpoře projektu, nazvaného "Dissent Through Non-Dissent: A Novel Phenomenon of Political Behavior/Misbehavior in Czechoslovakia of the 1980s" — čili podívat se a pokusit se o porozumění trendu mezi občanstvem, zejména mezi mladší generací, která není proti režimu, ale zato režim nebere na vědomí. Nahrává se tak do ruky vládcům s jejich společenskou smlouvou? (Smlouvou "My vládneme a vy, pokud nám do toho nebudete kecat, budete odměněni právem na soukromí, na lajdačení, na občasný lup ze státního majetku, v rozumné míře ovšem. My již nechceme vaše srdce, nevyžadujeme autentickou oddanost, loajalitu, však přetvářka a hubydržení postačí.") Nebo je snad non-disentem režim zaháněn do velmi nepříjemného kouta, z něhož aby boxoval proti fantomům, neboť jak přesně zasahovat a knockautovat protivníky, kteří si nevěšmají a dál se berou svou cestou?

Kde vzít zdroje k dumání a inspiraci? Ledacos se dá vylouhovat z oficiálních, jakkoliv důkladně procenzurovaných materiálů. Ale popovídání, vyzpovídání — čili *indepth interview*, nůbl řečeno — nejnovějších uprchlíků, nejčerstvějších svědků, aby notně pomohlo dodat barvu a dimenze šedivému plátnu, před nímž jsem stál.

Že tedy pojedu do Evropy, do Rakouska, do Traiskirchenu a leckam jinam. Ale abych nepřijel pak jen s kořistí pár zpovědí na magnetofonu, pustil jsem se do zformulování DO-TAZNÍKU, ano, pane Grušo.

Vánoční koledy Matuškových

Vše doporučujeme kazetu nebo gramofonovou desku vánočních koled v podání Waldemara a Olgy Matuškových a také jako překvapení Waldemara juniora.

Kazeta (deska) obsahuje tyto koledy:

Str. 1: Nesem vám noviny, Zelená se louka, Vánoční ukolébavka, Vím já kostelíček, Půjdem spolu do Betléma, Veselé vánoční hody.

Str. 2: Tichá noc, Jak jsi krásné Jezulátko, Chtíc aby spal, Páslí ovce valaši, Já bych rád k Betlému, Narodil se Kristus Pán.

Kazeta či deska stojí US\$9.95 a poštovné/obal US\$2.50 pro USA a Kanadu, US\$3.00 do Evropy a Austrálie (Evropa letecky US\$5.50 a Austrálie letecky US\$7.50).

Platbu zároveň s objednávkou zasílejte na: DE-MAR, P.O. Box 8596, Madeira Beach, FL 33738, USA.

Dotazník má tři části:

1. PROFIL OSOBY odpovídající, anonymně ovšem (muž-žena, národnost, věk, vzdělání, povolání, ba i třídní původ, partajnictví, typ posledního bydliště, způsob zmizení ze země).

2. ODHOD Z ČSSR (co koho táhlo ven, též motivy odrazující, informace o světě, preference kam, hlavní důvody).

3. VZTAH K REÁLNÉMU SOCIALISMU (hodnocení za zády zanechaného režimu — kolik zbylo skutečné víry v komunismus, osoby nejobdivovanější a nejnenáviděnější, mnoho otázek o disentu, a na úplný závěr hodnocení, bodování deseti vět co do jejich pravdivosti či nesmyslnosti).

Všeho všudy 85 bodů* na osmi stránkách s tímto dovětkem:

"Děkuji, velmi děkuji za vaši námahu a laskavou spolupráci, ženám se omlouvám za opominutí feminních formulací, dotazník je ovšem anonymní, obsah je důvěrný, ale zpracování, vyhodnocení celého projektu bude zveřejněno. Vyplněný dotazník, prosím, dodejte na tuto krátkou adresu: Prof. O. Ulč, SUNY, Binghamton, N.Y. 13901, USA."

Odpovědi obdrženy z Rakouska, NSR, Švýcarska, USA, Kanady a Austrálie. Některé byly příliš neúplné, např. bez jediného údaje o národnosti, věkové skupině, ba ani zda muž či žena. Ty jsem vyloučil, jakož i formuláře od osob, co opustily ČSSR před rokem 1980. Koncem r. 1985 mi zbylo k zpracování celkem 120 dotazníků, půlka z Evropy, půlka ze zámoří.

Tázání zaškrtili příslušnou alternativu u té které otázky. S ohledem na útlocitné, nepřilíš opatrné či nepřilíš upřímné respondenty jsem u choullostivých otázek (např. počet členů KSC v rodině?) přidal alternativu "nevím" a "nepovím".

Pár rubrik obsahovalo tak zvané otevřené otázky (např. způsob odchodu ze země): ty jsem pak sortýroval a kódoval.

Náš velký univerzitní počítač vše spočítal, výsledků mám několik kilogramů, detailní korelace jsem ještě nestrávil a takové výsledky by se do časopisu tohoto formátu beztoho nevešly.

***

Odborníci mě ujistili, že to, co tady předkládám, není správná VĚDA. Mají naprostou pravdu. Nejen že nejsem sociolog, ale ani statistika není moje forte. Něco jsem tedy pochytil v americkém prostředí, ale pokud se vůbec vyznám v terminologii, tak to je ta anglická a ne česká. Rovněž si nemyslím, že většina čtenářů by pocho-

* Zcela naprostou náhodou tentýž počet bodů obsahuje dotazník sociologů v Československu, kteří podnikli průzkum ne o utíkání, ale o politickém počínání a uvažování. Zdeněk Strmiska (Paříž) uveřejnil "Výsledky nezávislého průzkumu současného smýšlení v Československu" ve *Svědectví*, č. 78/1986.

pila a redakční rada *Západu* by přiklepla k uveřejnění to, co lze číst v citovaném *Svědectví* (na str. 269-270):

"V analýze užíváme nejjednodušších statistických měř. V rozboru dat v tabulkách s dvojím vstupem se opíráme zejména o koeficienty Q; jsou to koeficienty strukturální analýzy interferencí, které jsou mírou distance pozorovaných dat od teoretických dat, jež bychom mohli očekávat za předpokladu statistické nezávislosti zkoumaných hodnot. Užívané koeficienty jsou dvojkovým logaritmem podílů pozorovaných počtů a teoretických počtů . . . Souvislost mezi proměnnými je tím větší, čím je menší hodnota P vyjadřující úroveň pravděpodobnosti, na níž jsou hodnoty Chi kvadrátu signifikantní."

Podávalo se mi v tomto průzkumnickém počínání sáhnout na tep národa, reprezentují ti mi anonymní svěřovatelé "národní průměr"?

Jistěže ne. Poměr počtu mužů a žen je v ČSSR 1:1, zde v exilu zhruba 3:2. Mezi novými v exilu je značně větší procento osob s vyšším vzděláním než je celostátní norma. Průměr přece nikdy neutíká! Ten sedí u piva a lituje se. Riziko zmizení do neznáma na sebe berou tvorové nejen nadprůměrní, ale též i jinak neprůměrní.

Jak objektivní, relevantní lze dělat soudy na základě 120 dotazníků, jakkoliv pečlivě poctivě vyplněných?

Americká firma Nielsen produkuje precizní obrázky, kolik posluchačů v zemi se dívá na ten který televizní program, a toto zjištění, jak si počíná téměř čtvrtmiliardový národ, je založeno na drátech zapojených do čtyř tisíc domácností.

To ten můj *sample* čili vzorek je relativně věstí.

Je a není. Není, poněvadž jsem přece nemohl uplatnit metodu "kvót", metody přesné reprezentativního výběru respondentů pro celou exilovou obec. Musel jsem se spokojit s metodou **nahodilého** výběru, závislého na čase (1984-85) a na místě, kde já jsem buď osobně škemral o spolupráci nebo kam dotazníky dorazily poštou. A nahodilý výběr byl navíc zúžen nikoliv bouřlivou **ochotou** dotčených se na průzkumu podílet. Nejlépe jsem pořídil v Austrálii (návratnost dotazníků 50%), nejhorší v Kanadě (bidných 10%).

Mám tedy výsledky od osob ke spolupráci ochotných.

Jak se liší od osob neochotných? Reprezentují ne-li průměr národa, tak tedy průměr uprchlíků osmdesátých let?

Otázka mě ovšem soužila, značně jsem se snažil sehnat odpověď. Zpovídal jsem činitele uprchlických organizací. Dokonce mi bylo umožněno podívat se na různé souhrnné údaje. S výjimkou jedné kategorie (mám málo Slováků), funkcionáři tvrdili, a kartotéky tvrzení podporovaly, že si nepočínám zcestně a že jsem neob-

coval s netypickými tvory: že vskutku ano, přichází víc mužů než žen, víc osob se vzděláním zejména technickým, nejpočetnější věková kategorie těch, co se narodili v padesátých letech, lidé z měst a ne z venkova.

***

Naprosto jsem podcenil potíže uskutečnit takový projekt. Napsal jsem správní hlavě do Traiskirchenu, i náš děkan připsal slova podpory užitečnému projektu, leč pan vládní rada Radek se vůbec neobtěžoval s odpovědí — druh nezdořáctví, na které my v nekultivované plebejské Americe reagujeme dost nevrle. Pramálo jsem pořídil v Zirndorfu. Rovněž jsem neměl tušení, že existuje rivalita, přetahování duší mezi podpurnými uprchlickými organizacemi.

Nejlépe jsem pořídil u AFRC (American Fund for Czechoslovak Refugees). Dr. Ján Papánek, ředitel v New Yorku, s nímž jsem se v životě všeho všudy potkal jednou, dvakrát, určitě se na mě nepamatoval, neměl důvod pamatovat, a ten odpověděl nejpromptněji, nejochotněji, nejkonstruktivněji.

A naprosto nebylo jeho vinou, jak reagovaly pobočky AFRC v USA. Poslal jsem jim dotazníky s vysvětlujícím dopisem, plus oznámkované obálky se zpáteční adresou. Nejbídněji jsem dopadl v Salt Lake City, utažské mormonské metropoli, cituji doslova:

"Milý pane Ulči,

Vaše dotazníky se bohužel nesetkaly s příznivou odezvou u českých emigrantů. Vracím Vám zbytek poštou — upřímně," podpis nečitelný.

"Zbytekem" se rozumělo dotazníky naprosto všechny.

Reprezentanti AFRC v Evropě mi vyšli ochotně vstříc. František Meloun, šéf mnichovské odbočky, mě ale vyrozuměl o stavu tvrdé reality: "Jo, to vám tady jen těžko někdo vyplní, když je to zadarmo. Jediné kdyby se jim zaplatilo — aspoň dvacet, třicet dolarů za kus, pak by to udělali. Ale přece od nich nemůžete čekat, že to udělají zadarmo!"

To jsem, bloud jeden, právě čekal. Čekal na základě zřejmě zvětšelo, falešného přirovnání k mé reakci tehdy před lety, když jsem utekl a jak bych se byl dychtivostí tetelil, dostavit se někdo se zájmem o mne a mé názory.

Dodávám však, že i v Mnichově se našli jedinci ochotní vyhovět bez úplatků.

Otto Koutný, šéf vídeňské odbočky AFRC, zorganizoval setkání s novými exulanty v jedné z těch hezkých obcí, kde bydlí víc Čechoslováků než Rakušáků: že je budu informovat o životě a možnostech emigrace v zámoří, v zemích, kde jsem už párkrát byl.

Dostavilo se osob asi sto. Někteří ještě před tyanem budovali reálný

socialismus. Asi všichni dosud chodili na schůze jen z donucení.

Jsem ovšem zvyklý na americké a to asi i všeobecně demokratické způsoby: 1. někdo mě představí; 2. budu povídat; 3. až dopovídám, přítomní zareagují potleskem; 4. jejich otázky a mé odpovědi.

Jenže dopadl jsem, jak zkušený pracovník Koutný předpověděl. Představil jsem se musel jakž takž sám posluchačtvo, nevyzařujícím vlnitostí. Dívali se na mě jako na vetřelce, na šůry přiděleného tluchub, který jim otráví tento večer.

Započal jsem ujištěním, že objíždět exulantské útulky naprosto není mým živobytím, kariérou, korytem, že rovněž nejsem misionář, bažící o jejich spasení. Ale že mám jakousi zkušenost, mohl bych ji sdělit, mohlo by z toho být něco někomu k užtku. Povídal jsem bez papíru, s nohou na židli, sem tam utrousil snad něco vtipného, ukončil, ponoukl k vznesení otázek.

Nikdo nezatleskal, nepoděkoval, nikdo nevznesl otázku, čili tak jako doma, když pak předsedající funkcionář musí škemrat o diskusní příspěvky, "No tak, soudruzi . . ."

Dál se scénář rozvíjel dle experta Koutného. Předpověděl totiž, že titíž tvorové bez otázek se po produkci za mnou budou trousit a vymáhat velmi privátně personální rady.

Nemíním se šklebit lidem, dostavivším se z divného světa pár kilometrů tam za rohem. Jestliže se jim prozatím protivily všechny schůze a všichni povídákové, jak by se mohli autenticky přes noc přeměnit? Prozatím žili v atomizované společnosti, v níž přílišná důvěřivost je riskantní luxus. Z nedemokratického prostředí se dostavili velmi opatrní, skeptičtí nedemokraté, či před-demokraté, optimisticky vyjádřeno. Po našem schůzování a popíjení mi příští den u mnohých vadila jakási řeč bych "tepláková familiérnost" — jako na brigádě, mezi lidmi, kteří si jistě jdou už dost na nervy, a k tomu i dost hulvátské nakládání s paní matkou češtinou.

Leč abych příliš neodbíhal od tématu, tj. neveliké ochoty mnohých příchozích obtěžovat se s osmi stránkami anonymního dotazníku. ("Třeba jsou číslovány tajným písmem jako hlasovací lístky," zaslechl jsem temná varování.)

Ve Švýcarsku dr. F. S., nový uprchlík a dobrovolník s projektem výpomoci, mi pak do Ameriky poslal dopis, datovaný 30.11.1984:

"Výsledek je katastrofální — vyplnil jen jeden, dva řekli, že to prý pošlou, zbylých třináct mi to vrátilo, že s tím nechtějí mít nic společného, že jde o špionáž . . ."

Chudák dobrovolník padl do podezření ze spolupráce s StB, jenže on tuto šarádu prokoukl. Dotyčným neochotným se nechtělo ven s pravdou, tak jak ji za ně vyjádřil jeden upřímný

Slovák: utekli jsme proto, abychom se mohli co nejdříve znormalizovat, upravit si vztah. Vyplnit dotazník to je přece politická činnost, nepřátelská, mohlo by to ohrozit naši brzkou návštevnu rodné země.

Zde tedy ideální role znormalizovaného věku: uprchnout, domáhat se politického azylu a současně už si zařizovat normalizaci, stát se tak devizovým, valutovým Čechoslovákem. Doma tuzexové konto mít nemohl, teď co zvolil svobodu, valut budou plné kapsy.

Tuto politickou životní filozofii si mnozí našiinci odvezli i do zámoří. Z Austrálie jsem obdržel vyplněný formulář od zubního lékaře (Respondent č. 93) spolu s dopisem: "Tento dotazník jsme rozmnožili a nabídli k vyplnění pěti lidem, kteří byli 84tý emigrační rok. Všichni odmítli i anonymně tento dotazník vyplnit. Ani se příliš netajili úmyslem 'upravit si vztahy'."

Někteří respondenti se vyjádřili kuse, ba i lakonicky. Například o motivaci odchodu do zahraničí jedna Slovenka (R-97, technická úředníčka), napsala: "Kratko, povolili nám, tak sme tu."

Někteří reagovali podrážděně, i nepřátelsky, též zaškrtávali rubriku "nepovím", kde se jen dalo, takže jsem se divil, proč se vůbec obtěžovali.

Mnozí jiní byli ale velmi sdílní, ochotní, dodávali zpřesňující komentáře.

***

Vyplněný dotazník je jedna věc, snadno viditelná, zjištělná. Zda vyplněn byl pravdivě, je ovšem jiná, zapeklitější záležitost.

Historické Okamžiky

KRESBA PAVEL KANTOREK

ROK 1648: JAN ÁMOS KOMENSKÝ, UČITEL NÁRODŮ DOCHÁZÍ K NÁZORU, ŽE BUDE NUTNO OPUSTIT RODNOU VLAST, PROTOŽE TADY UŽ NEMŮŽE NIKOHO VŮBEC NIC NAUČIT.

Tato souhrnná informační diagnóza je založena na 120 dotaznících, obdržených od 81 mužů a 39 žen — tedy téměř přesný poměr 2:1. Podle odhadu pracovníků uprchlických organizací, polovina nových příchodců se dostává s rodinami. Ti bez rodin jsou v převážné většině muži: jak ale převážně, se mi nepodařilo zjistit.

V úvodu jsem již uvedl, že nejméně reprezentativní je národnostní složení mých respondentů: Češi — 102 (čili 85%), Slováci — 16 (13,3%), jiní — 2 (1,6%).

K 1.11.1980 v ČSSR žilo 15,276.799 osob, z toho je 9,818.618 Čechů, 4,664.460 Slováků a 793.721 příslušníků jiných národností (*Statistická ročenka 1981*), tedy početní poměr bratrských národů 2:1. Ve Vídni se ale dozvídám, že z reálného socialismu teď v osmdesátých letech prchají v poměru 1:1, tedy procentuálně dvakrát tolik Slováků než Čechů, k víře nevíře. A v naprostém kontrastu ke složení posrpnové emigrační vlny — z 85% až 90% české. Však internacionální invazní pomoc byla trestní expedicí proti Pražskému a nikoliv Bratislavskému jaru, jak též potvrdily výsledky podstatných stranických čísel v KSC a nikoliv v KSS.

Vysvětlení záhady je prostota sama: tolerantnější slovenská praxe vyjednávání výjezdních doložek. Jsou snadněji koupitelné čili další důkaz, proč korupci chválit — vždyť je to instrument dokonce humanizující, umožňující získání občanských (a v mezinárodních smlouvách slavnostně zaručených) práv. Lépe žít pod prodejnými despoty než za Dzeržinského. Správný výraz je nejen *všimné*, *snažné*, ale i *šuplíkové*.*

Obdržel jsem řadu ilustrativních příkladů těchto praktik, nejvíce se mi líbilo upláchnutí hudebníka taxikem, z Bratislavy do Vídně: nejen on, ale i jeho kontrabas, velikánský dunivý nástroj co si s sebou vezl, údajně k opravě u vídeňských mistrů. Oba zvolili svobodu, a jenom to možno zásluhou osvíceneckého úplatkářství.

Zatímco poměrně víc osob se dostává z českých zemí na Západ oklikou přes Jugoslávii, ze Slovenska je cesta přímočařejší, s turistickou výpravou do Rakouska, Itálie, Francie. Tolik mi bylo řečeno, výsledky mého nedokonalého pátrání nic takového nepotvrzují. Rovněž to nepotvrzoval můj osobní dojem (dost košatě popsaný v *Západu*, duben 1984).

* * *

* Dychtil jsem zvědět detaily, jsou tyto: 1. Přijde občan na úřad s požadavkem. 2. Funkcionář reaguje neochotně, s tím, že to nepůjde, nicméně obrátí se k žadateli zády a kouká se z okna. 3. Žadatel postřehne otevřený šuplík v oficiálově stole, ovšemže se dovtipí, vloží připravenou obálku a šuplík hlasitě zabouchne. 4. Jakmile toto zaslechnuto, funkcionář se odvrátí od okna se slovy ve smyslu "No tak mi to sem dejte, já vám to teda podepíšu."

VĚK respondentů: narození za 1. republiky — 6 (5%), v letech čtyřicátých — 23 (19,2%), padesátých — 53 (44,1% — čili téměř polovina, každý druhý), šedesátých — 34 (28,3%); 4 osoby (3,3%) se odmítly přiznat. Tedy naprostá většina — téměř tři čtvrtiny — nezažila v dospělosti nic než poinvazní normalizaci.

Měl jsem možnost udělat porovnání s kartotékou nových příchodců u přední uprchlické organizace. Namátkou jsem se soustředil na bednu s písmeny A-H, porovnal, propočítal, prokalkuloval. Věkový složení této klientely a mých anonymních respondentů se nelišilo.

Nepočítány jsou ovšem děti, ty nešly o své vůli, s sebou je vesměs — ale ne vždy — brali jejich rodiče. Věkový rozptyl mezi osobami, dostavivšími se z vlastní vůle, je značný — od nedospělců, dorostenců a dorostenek, po penzisty. Ve Vídni jsem jako nejmladšího zaznamenal šestnáctiletého horolezce a jako nejstarší cirkusovou krotitelku dravé zvěře, pokročilou padesátníci. Do Vídně ovšem neprchají, přes dráty se neprobíjí, kruté miny neodjišťují duchodci, dědečkové a babičky. Těch se Husákův režim milerád zbaví, pokud si je jejich pošelilé příbuzenstvo pozve za humna, za oceány, k zpravidla neveselému dožití v nepochopitelné cizině.

VZDĚLÁNÍ: Vyšší než národní průměr, ale nikoliv příliš znatelně odlišné od průměru současné emigrační vlny: základní vzdělání ..... 13 (10,8%) střední škola ..... 52 (43,3%) VŠ, nedokonč. .... 17 (14,2%) VŠ, dokončená ..... 38 (31,7%). Mezi nedostudovanými vysokoškolskými je víc mladistvých studentů než těch, jimž režim zabránil studia dokončit. Téměř třetina respondentů vysokou školu dostudovala. Tyto dvě kategorie tvoří téměř polovinu účastníků projektu.

* * *

TŘÍDNÍ PŮVOD, to naše české, nehezké, nepominutelné. Pominul jsem použité kategorie *Statistické ročenky*, ta totiž uvádí jen kategorie "dělníci, ostatní zaměstnanci, družstevní rolníci, ostatní družstevní výrobci, drobní rolníci, ostatní zaměstnaní a svobodná povolání" — a nic víc. Řada našinců se do tohoto marx-leninského schématu vejde jaksi s obtížemi. Co například oni "ostatní zaměstnanci"? Tam by patřila celičká vládnoucí třída, nomenklatura, všechno estébáctvo, lampasáctvo, též poštovní zaměstnanci a prodavači zeleniny.

Uvádím tyto kategorie, s počtem respondentů v závorce:

Zcela nekvalifikovaní (počet 11), kvalifikovaní dělníci, řemeslníci (23), technici (19), učitelé, úředníci (13), povolání, kde požadováno univerzitní vzdělání (31), umělci (4), studenti

(14), důchodci (1), v domácnosti a nezaměstnaní (4). Zcela nepřítomní příslušníci v ČSSR značně početné obce armádní, policejní a partajně aparátnické. Rovněž naprosto nezastoupen agrární, rurální živel.

Lékaři jsou patrně ta nejvíce emigrující, od reálného socialismu se nejzřejměji vzdalující profese. Výtečně informovaný insider mi v r. 1979 v NSR uvedl cifru 4.000: tolik že jich uteklo v poinvazní vlně — čili mnohaletý produkt pilné univerzity, nikoliv zanedbatelná ztráta pro stát a společnost.

Ministerstvo vnitra se národu svěřovat nebude. Ministr zdravotnictví dr. Prokopec ale prozradil (v Čs. rozhlase, 10. prosince 1971), že v letech 1968-69 emigrovalo 1.381 lékařů.

Tohle všechno je značné tabu, režim už velmi dlouho mlčí, nutno se prohrabávat lety zpět. Například v r. 1970 v č. 39 publikace *Národní výbory* je zmínka o posrpnové emigraci, a že v ní nejpočetnější složkou je inteligence — 36,6%, a těsně za ní dělníci — 35,8%.

Kdo že ale naprosto neutíká? Inu, přece naši zemědělci, někdejší primární oběti socialistického budování. Do družstevních želez kdysi zakovaní, zestátnění, zkolektivizovaní. Vesměs si dovedli vytvořit svůj privátní prostor, poskytující poklidnou nepolitickou existenci a slušný životní standard. A v některých případech víc než toto: však Slušovice si žijí až neslušně výtečně. Vesnice se staly oázami, kde je možno něco užitečného podnikat. Jsou též de facto oporou režimu: odtud Husákoví rebelantství určitě hrozit nebude.

Rovněž pramálo volí exil městské obyvatelstvo s rustikálními kofeny. Nejpočetnější přichází jsou z rodin dělnických (40%) a z rodin inteligence (32,5%). Nikoliv tedy bez ironie: po Únoru 1948 zemi opouštěli příslušníci svržené vládnoucí třídy, kdežto nyní zemi opouštějí příslušníci třídy údajně vládnoucí.

A co potomci kapitalistů, vykořisťovatelů, stále dychtících po znovunabytí svých krvelačných, historickou nevyhnutelností však definitivně pozbytých privilegií? Vyptával jsem se ve Vídni, Rakousku, Evropě, za oceány, a všude táž negativní odpověď. Mezi respondenty mám kulacského původu toliko dva a s industriálními kapitalistickými mohykány je tomu taktéž.

* * *

PARTAJNICTVÍ: *Život strany* (č. 10, 1983) uvádí, že KSC má 1,6 miliónů členstva. Strana tedy vlastní každého sedmého, téměř šestého dospělého občana v zemi. Do této velikánské obce víc než polovina byla přijata až po internacionální pomoci, v průběhu normalizace. Snadno si lze představit ideologickou zakalenost těchto po-

četně superiorních noviců. (Víc se o věci zmíníme v souvislosti s otázkami č. 55, 56 a 57.)

Naši respondenti národní průměr určitě nereprezentují. Do strany jich nikdy nevstoupilo 112, kdysi byli 3, až do emigrace setrvali rovněž 3 (R-82, vědecký pracovník, R-83, prodáváč, oba teď v Kanadě, R-112, montér, v Austrálii); 2 anonymní svěřovatelé se odmítli vyjádřit.

Značně větší počet vyprodukovala otázka č. 11 o stranické příslušnosti rodičů a blízkých příbuzných: případ to téměř třetiny všech respondentů (38 — 31,6%). Většinou oznamovali existenci jednoho rodinného straníka. Mezi výjimkami, R-22, zdravotní sestra, aktivní disidentka, jich uvedla pět.

Jiná zdravotní sestra (R-49, ve Švýcarech), dcera armádního důstojníka, kdysi nadšená svazáčka, zdůraznila v interview: "Dlouho jsem žila v bludu." Když ji budoucí manžel na milostné schůzce informoval o sovětských koncentracích, tak brečela a už s ním nechtěla nic mít.

***

BYDLIŠTĚ ČS. SPOLEČNOSTI (Stat. ročenka 1981) — NAŠICH RESPONDENTŮ:

1. Praha — 1,182.862 (7,7%) — 31,7%
2. města nad 100.000 obyv. — 1,548.327 (10,1%) — 33,3%
3. 10.000-100.000 obyv. — 5,031.812 (32,9%) — 24,2%
4. pod 10.000 obyv. — 6,628.728 (43,4%) — 5,0%
5. vesnice pod 500 obyv. — 884.970 (5,8%) — 5,0%

C e l k e m — 15,276.799

Značně tedy disproporce. Do emigrace zejména spějí Pražáci a obyvatelé šesti velkých měst — Bratislavy, Brna, Ostravy, Košic, Plzně a Olomouce: necelá jedna pětina obyvatel v zemi, ale téměř dvě třetiny všeho nejsoučasnějšího exilu.

Druhá disproporce je neméně zajímavá: městečka, městyse pod 10.000 obyvatel, kategorie v zemi nejpočetnější, se na exilu podílí nejméně.

Kdo je ochoten a zejména schopen tyto nepoměry vysvětlit? Venkov a městečka oázami klidu, velká centra semeništiemi frustrací, jež pak ženou lidi ven? Nebo že by nespokojenci už dávno byli opustili své původní poklidné osady, kde pak vesměs zbylo obyvatelstvo smířené se svým osudem? Je-li disident jako exil taktéž vesměs velkoměstskou záležitostí, jaká je jejich korelace, souvislosti i dialektické?

Mládež kdysi z iniciativy posléze oběšeného stranického funkcionáře Otto Šilinga vedla Brno. Praha způsobila obrodnou hezeži v r. 1968, v povízném temnu v ní vznikla Charta 77 a stále přežívá, tam je centrum disidentu.

Rozhodně ale tato matička nevede

v populačním růstu: věru je nejpomalěji rostoucím městem, pouze o 4,3% za 20 let, o miniaturních 50.000 za téměř čtvrt století, jen o 2.000 osob ročně (ve srovnání s růstem 26% v Ostravě, 22% v Plzni a 16% v Brně, dle *Práce*, 9. ledna 1984, str. 5). Novomanželé musí v průměru čekat na byt v Severočeském kraji 4 roky, v Praze 16 let (*Mladá fronta*, 7. prosince 1985, str. 7). "Pravda, v minulých letech byly potřeby Prahy poměrně delší čas řešeny nedostatečně," připustil pražský primátor, Ostravák František Štáfa (v *Hospodářských novinách*, 19. července 1983, str. 1).

***

METODA ODCHODU DO EXILU.

Pod Únoru 1948 prvních sto tisíc exulantů šlo "přes kopečky", hranici dosud ostře nehlídanou. Doba už je ale dlouho naprosto jiná. S výjimkou pomýleného roku, kdy, slovy Gustáva Husáka, se z hranice stalo korzo, už jsme zase dokonale odrátovaní, střelíci, vybuzující, máme tisícovky pomocníků mládežníků, co za odstřel občana, uplatňujícího své mezinárodně zaručené právo ze země odejít, dostanou medaili. Též máme "na rozhraní Valaška a žirné Hané, kousek od Holešova" (Jiří Hečko, *Rudé právo*, 11. července 1979) umělý "kus hranic", hlavní sídlo 3. fakulty Vysoké školy SNB. Jen v reálném socialismu lze získat doktorát z psodovství. Pohraničníci musí mít "důkladné znalosti kynologie", toto jejich významné poslání má "příchuť poctivé chlapské dřiny" (týž Hečko).

Dřina se vyplácí, hranice je neprodyšná: v r. 1982 ji do NSR úspěšně zdolalo jen 17 osob, z nich 14 východních Němců. V rámci poctivé chlapské dřiny se střelí i na západním území do úspěšně uniknuvších (František Faktor v Rakousku, listopad 1984). Ilegálně se to tedy povede jen jedincům velešťastlivcům, pokud možno uplatňovatelům novátorských metod — na lyžích, na saních za vysokého sněhu, na zemědělském postřikovacím letadélku, na domácí vyrobeném vzdušném pololetadélku, šlapátku zvaném rogalo, s dvoutaktním motůrkem z trabanta (Ivo Žďárský, srpen 1984). Na plachtáčích, dokonce i na vlastnoručně zhotovených sedačkách, zavěšených na kabel elektrického vedení do Rakouska (Robert Ospald a Zdeněk Pohl, červenec 1986).

Naprosta většina nových příchozích se na Západ dostává nekrkolomně. Mezi mými respondenty ilegální řešení uskutečnili jen tři:

R-118, inženýr, "z Bulharska do Turecka ilegálně".

R-61, řidič, "na černo bez pasu až do Jugoslávie".

R-66, kuchař-disident, "obešel jsem celnici". (Tato lapidární odpověď mi imponovala nejvíce.)

Způsob řešení naprostou většinou odcházejících odpovídal zkušenostem úředníků uprchlických organizací. Toto jsou naše cifry:

Jugoslávie — 54 osob (45,0%)
cesta na Západ přímo, s turistickou kanceláří — 35 (29,2%)
individuální cesta na Západ — 20 (16,7%)
legální vystěhování — 5 (4,2%)
ilegálové — 3 (2,5%)
nepřiznali se — 3 (2,5%).

Pohroužit se do dosažitelných československých informací o turistickém počínání obyvatelstva vede k jednoznačnému závěru a podivu: jak ti lidé hrozně moc vandrují. V r. 1981, tvrdí *Doprava* (č. 3/1983), víc než 10 miliónů odjelo do zahraničí (dvě třetiny obyvatelstva! — i když tedy někdo vyjel služebně desetkrát a někdo jiný nulkrát). Marně si snažím představit takové procento například v USA, natož pak v SSSR.

Navíc k velkému stěhování národa překvapivě podstatné jeho výkyvy: např. do Polska v r. 1980, době Solidarity, odjelo 1,688.698 Čechoslováků, v r. 1982 se scvrkli víc než devadesátiprocentně — na pouhých 104.412 (*Statistické přehledy*, č. 4, 1983).

I návštěvnost Maďarska, netrpícího odborářskou neposlušností, je značně nestálá: Čechoslováků v r. 1981 přijelo 4,405.768, kdežto v následném roce 1982 už jen 1,361.748 — tedy třetina.

Podstatně zajímavější jsou však údaje o osobách, jimž dovoleno jet, ať už individuálně či kolektivně, přímo na Západ.

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

638 Queen St. West, TORONTO,
ONT., M6J 1E4

Tel.: (419) 364-1787

Jejich počet naprosto není mizivý. V r. 1982 do tzv. NSZ ("nesocialistických zemí") odjelo 471.336 osob, v zahraničí strávily přes 8,5 miliónů dnů, tedy zhruba 20 dní na hlavu (*Finance a úvěr*, č. 7, 1983). S cestovními kanceláři ročně teď v průměru odjíždí půl miliónu Čechoslováků — 150.000 do NSR, 110.000 do Rakouska, zbytek do Itálie, Francie, Španělska, Řecka, na Kypr, do zámoří.

Půl miliónu ven, pět tisíc se jich nevrátí — tedy jedno procento. Proč tedy víc procent nevolí svobodu?

Důvodů je mnoho, započnu oficiálním zdrojem: "Český měšťák velice touží po cizích krajích, ale také se mu do nich nechce: mají tam špatně chlazené pivo. Proto raději u toho dobře chlazeného romantizuje a sní." (*Tvorba*, 28. října 1970, str. 2).

Většina nikdy nikde neutíká, však zpravidla bývá příjemnější doma se v pohodlí nadále litovat, než spálit mosty a bez znalosti jakékoliv nečeštiny se s rodinou odplahočit k vačnatcům do australské pouště.

Jenže pozor na laciný cynismus: pouze jeden z pěti žadatelů výjezdní doložku obdrží. Veliké množství občanů, ať už u piva nebo pelyňku, nemá tuto šanci, a mnozí z nich, i kdyby ji měli, se předem vzdají, odradí je představa potupy všeho škemrání, pachtnění se za doporučeními, přísliby, výjezdními doložkami.

Velmi mnohým, kádrově zatraceným, toto povolení je navždy odepřeno. Naštěstí, jak již dřív pochváleno, jsme se stali zemí s až výstředně korupčními praktikami, od prvního kádrováka po posledního salutujícího celníka. Cituji z dopisu ing. J. H., co utekl a v Praze nechal manželku a dvě děti: "Skvělá socialistická společnost je podplatitelná od prodavačky až po nejvyšší státníky. Na každém stupínku natažená ruka. Pro některé Dáša dokonce kupovala valuty na černém trhu, protože koruna je nezajímavá."

Škoda, že mnoho zájemců neví o možnostech získání azylu v Jugoslávii. Tam teď funguje OSN úřad komisaře pro uprchlíky (UNHCR), tam se mají jít hlásit: ale ne až po dovolené na Jadranu, za niž zaplatili tak nekřesťanské peníze, ale hned, ještě s pokožkou nikoliv skvostně opálenou. V r. 1984 se tu přihlásilo 1.205 Čechoslováků. Mnozí další ale tomuto řešení nevěří a raději se přes hory pěšky plahočí do Rakouska či dokonce plavou do Itálie.

Nejednoho turistu — zájemce o exil — odradí jeho naprostá neinformovanost. Nevyzná se, neví, kam se obrátit, obává se násilného úředního návratu, ba ani neví, jak dokázat, prokázat svou vlastní identitu — vždyť cestovní průkazy má pod zámkem soudruh vedoucí výpravy. Do světa svobody aby se pak vstupovalo dost nadívoko. Mladý Slovák se například prokázal tímto svým jediným papírem:

CK Slovakoturist
Palubná vstupenka
Dnepr — Volga
Kajuta č. 255
Meno: .....
Skupina: 4 .... Termín: .....
Razítko Podpis

Obdržel jsem dopisy s údaji o nepravděpodobných dobrodružstvích. Z Athén mi v březnu 1986 psal slovenský publicista A. A., jak dramaticky nebezpečně plaval deset kilometrů na svobodu přes dravý Vardar (řeka asi deset metrů širokou).

Češka H. G. mi v r. 1983 poslala podrobný přehled své anabáze, podnikla ji s nezletilým synem, v zimě v člunu pádlovali přes rozvodněný Dunaj, zdolali mnohé balkánské krajiny, spali v nádražních čekárnách, na polích, ve sněhu, bez peněz a dokumentů, dny a týdny bez jídla. Na mé dotazy reagovala popuzeně, že detaily si již nepamatuje, ale všeho všudy urazili 9.862 kilometrů, to věděla zcela přesně.

Tématika velmi zajímavá, do časopisu se nevejde. Zaslouží si pořádné podrobné knižní zpracování, snad lze doufat, že autor se najde, co úkol zastane.

***

ODCHOD Z ČESKOSLOVENSKA:

"*Jak dlouho jste se rozhodoval odejít na Západ? Uveďte, pokud možno, co bylo tím posledním stéblem, jež zlomilo hřbet velblouda.*"

Na otázku takto otevřenou, kde nelze zaškrnout kolonku s příslušnou alternativou, odpovědi se dostávají v mnoha podobách.

Nejpočetnější kategorie — 35 osob (29,2%) — se k emigraci rozhodovala jeden až pět let, 10 jich uvažovalo pět až deset let, 11 jich potřebovalo víc než desetiletí; 12 respondentů (čili 10%) šlo "při první příležitosti", kdežto 27 jich vůbec neodpovědělo.

Jedním z mých pozdě postřehnutých omylů v dotazníku bylo opomenutí otázky, zda dotyční již dříve na Západě byl, sám či s rodinou, zda jel situaci omrknout či zda mu z velkého osudového rozhodnutí vypověděly nervy. Západ ho šokoval, návrat domů pak šokoval na kvadrát, proto tedy utekl až napodruhé či napovícekrátě.

Někteří respondenti naprosto správně zdůraznili rozdíl mezi zájmem a možností emigrovat. "Nebylo třeba stébela, zpravidla hraje roli nemožnost odchodu," tvrdil technik, R-100.

R-115, typograf (a bývalý vedoucí korektor *Rudého práva*) napsal o svém váhání: "Asi od roku 1970; do té doby bych byl neodešel, cítil jsem se 'vlastenec' — ale pak už jsem věděl, že je všechno marné — ... zhruba osm let jsem se chystal a čekal, až dostaneme povolení celá rodina (žena a dva synové)."

Ona poslední stébela se ovšem značně lišila: některá nemnohá výlučně personální (R-26, právník, "emigrácia bývalej manželky so synom"), či výlučně politická (R-82, vědec, "Rozpory s předsedou místní buňky KSC").

Mnozí uvedli stébela víc než jedno: "Rozestavení sovětských raket, beznadějná budoucnost pro nás a hlavně pro děti" (R-93, zubní lékař).

"Od r. 1977 vzhledem k nepřijemnostem s StB kvůli styku se zahr. přáteli. Poslední kapka bylo ztroskotání všech pokusů získat vlastní byt" (R-102, filmový maskér).

"Byl jsem členem (téměř zakázané) Jazzové sekce. Otázka diskriminace kultury mě společně se znečišťováním prostředí skličovala nejvíc" (R-88, student, jeden z plavců do Itálie).

Řada studentů na otázku o jejich motivu emigrovat reagovala téměř totožnými slovy:

"Od té doby, co jsem trochu chápal svět" (R-2).

"Chtěl jsem odejít vždy" (R-29).

"Problémy s výjezdem s tím pádem zjištění v jaké kleci člověk žije" (R-71).

Rovněž perfektní příklad odcizení rodné zemi poskytl R-34, sanitář, slovy "Nechtěl jsem tam pro nic za nic zemřít".

Ještě jeden příklad posledního stébela člověka, který teprve emigrovat bude. Potkal jsem se s ním na návštěvě u přátel v NSR. Děti musel nechat doma, na příští rok plánují Jugoslávii. Vysvětlil: "Lákají mne do strany. Řekl jsem jim, že vstoupím, když mě přesvědčí. Oni mi řekli, že jinak moje děti nebudou studovat. Tak mě teda přesvědčili. Utíkáme."

***

Stranický mravokárce Jiří Bagár navštívil Pátrací službu Čs. červeného kříže a svěřil se ("Prázdna mísa u stolu", *Tvorba*, 23. prosince 1985, str. 6), že v archivu tam mají přes 120 tisíc případů uprchlých dětí, rodičů, manželů, a že ročně obdrží až 3.000 dopisů — za 40 let aby se tedy na všechny dostalo.

Glasnost ještě nedozrála natolik, aby se režim vyťasil se statistikou utečenců. Občas se ale v útržcích dočítáme o hanebnosti našich motivů, podle nichž jsme rozstrkáni do několika nepřilíh jakostních skupin:

1. Sobci utíkající od osobních, rodinných odpovědností, od alimentů.
  2. Sobci mínící okrást společnost — ta jim dala, darovala vzdělání, znalosti, a teď je jdou prodat jinam.
  3. Naivkové, svedení pozlátkem kapitalismu.
  4. Dobrodruzi, asociální živly, zločinci.
  5. Zrádci, co se zaprodají dolaru ve službách ideodiverzních centrál.
- Vesměš tedy pakáz, ale většina z ní, po příslušném pokání, návratu či aspoň úpravě vztahu, přece jen spasitelná. Nespasitelnými zůstávají zrádci — "krvelačné stvůry". (Diagnózu

poskytl Stanislav Svoboda, náměstek ministra zahraničních věcí, v *Rudém právu*, 26. července 1984, na první straně. Mínil Jiřího Pelikána a takové.)

V dotazníku, bodech č. 16 až 28, jsem se pokusil zjišťovat intenzitu motivace k odchodu, na stupnici v rozpětí od nuly (tedy naprosto žádný vliv na rozhodnutí emigrovat) až do deseti (maximální vliv).

Čím tedy vyšší aritmetický průměr, ukazatel motivačního faktoru u toho kterého bodu, tím více bod ovlivňoval emigrační kroky této ke zkoumání se uvolivší skupiny. Dotyčné faktory tu cituji doslova, ale neuvádím je v jejich dotazníkovém pořadí, nýbrž na oneš kále jejich rostoucí důležitosti:

- č. 19 — Důvody zcela privátní povahy, např. rozvod, snaha proto odejít a začít znova 1,7
- č. 17 — Nemožnost získat vlastní byt 1,8
- č. 16 — Nemožnost studovat .. 2,4
- č. 18 — Nemožnost zastávat zaměstnání podle vlastní volby a kvalifikace 4,1
- č. 22 — Nebezpečí policejního, příp. i soudního postihu 5,0
- č. 26 — Úpadek mezilidských vztahů, lidé jsou na sebe stále více nevlídní 6,5
- č. 27 — Úpadek kvality životního prostředí, hynou lesy a daleko víc 6,7
- č. 24 — Pocit, že to s ekonomikou, a nejen s ekonomikou, v ČSSR jde z kopce 6,9
- č. 23 — Pocit, že žiji v kleci, že ujel poslední vlak (bezmocnost, pesimismus v sovětské kolonii) 6,9
- č. 21 — Primitivní propaganda režimu, oblbování, nuda ... 7,8
- č. 20 — Nutnost klanět se mocným a třeba i zlým hlupákům . 8,2
- č. 25 — Představa, že by v tomhle měly celý život žít mé děti . 8,3

(bude pokračováno)

□

Milí čtenáři,

ozvaly se hlasy — anonymní nebo které si nepřejí být otištěny — že *Západ* jednostranně kritizuje upravence a nedává jim na svých stránkách místo, aby svoje rozhodnutí zdůvodnili a mohli se bránit proti kritice. Když si prolistujete vyšlé ročníky, snadno zjistíte, že *Západ* vždycky dopřál místa názorům, které se lišily od názorů jeho autorů, z nichž mnozí jsou dokonce členy redakční rady. Z poslední doby je to třeba diskuse mezi Otou Ulčem a Richardem Drtinou, mezi Václavem Táborským a Josefem Škvoreckým atd. Chtěli bychom proto touto cestou vyzvat teoretiky upravenectví, aby nám napsali. Uveřejňujeme ovšem pouze názory, nikoli osobní útoky, argumenty ad hominem apod.

Interview

Jeden život a čtyři povolání

Doktora Johna Gellnera, redaktora časopisu Canadian Defence Quarterly, zná v Kanadě velmi mnoho lidí. Díky komentářům, které píše pro mezinárodní službu kanadského rozhlasu, je jeho jméno známé také posluchačům v Československu a v dalších zemích střední a východní Evropy, kam Radio Canada International vysílá. U příležitosti jeho 80. narozenin jsme dr. Gellnera navštívili v jeho rezidenci nedaleko Toronto a výsledkem tohoto setkání bylo interview, jež by zabralo nejméně pět stránek Západu. Museli jsme ho tedy podstatně zkrátit. S Johnem Gellnerem rozmlouval Viktor Labský.

Z: Pane doktore, mohli byste ve stručnosti pro naše čtenáře zrekapitulovat nejdůležitější etapy ve svém životě?

G: Já jsem narozený v Terstu roku 1907. To tehdy bylo císařské Rakousko-Uhersko a můj otec tam byl tehdy lékařem. Když přišla první světová válka, vrátili jsme se domů. A od té doby, od roku 1915 až do roku 1939 jsem žil doma v Československu. Studoval jsem v Brně na Masarykově univerzitě právnickou fakultu a potom jsem se stal advokátem. Nejdříve jsem byl ovšem koncipientem a pak jsem se stal mladším partnerem ve velké kanceláři doktora Emila Kostky. Mě vždy zajímaly dějiny, dokonce jsem je chtěl studovat, ale také jsem se musel starat o to, abych něco vydělal, a tak jsem nakonec zvolil práva. Jinak mým hlavním zájmem bylo horolezectví. S doktorem Františkem Kroutilem, který právě před několika měsíci zemřel v Praze, jsme napsali první československý horolezecký průvodce po Vysokých Tatrách ve čtyřech svazcích. A pak přišel Mnichov. Já jsem byl jako každý jiný mobilizován. To, že jsme se nebránili, pro mě znamenalo velké rozčarování a utrpení. Myslím, že to byla zásadní chyba. Někdy prohrát válku je také důležité pro duši národa.

Z: Jak došlo k tomu, že jste z Československa emigroval?

G: Já jsem byl zatčen hned v den okupace 15. března 1939. Ale zdá se mi, že jen jako rukojmí, protože jsem nikdy nebyl vyslýchán. Umístili nás v provizorním táboře na brněnském výstavišti a za nějakou dobu nás propustili. Ale to mi dalo znamení, že je nebezpečné zůstat doma. A tak jsem utekl. Pustil jsem se pěšky přes hranice do jugoslávského Mariboru.

Z: Byly ty hranice tehdy hlídány jako dnes anebo bylo jednoduché je přejít?

G: Z německé strany byly snad hlídány, ale já jsem nikoho neviděl, ani na německé, ani na jugoslávské straně. Šel jsem pochopitelně v noci. Z Jugoslávie jsem se dostal snadno do Itálie, měl jsem tam ještě nějaké příbuzné. A poněvadž jak jsem řekl, narodil jsem se v Terstu, mohl jsem požádat o americké vízum z italské kvóty, která nebyla obsazená, protože Mussolini Itálii ven nepouštěl. Americké vízum

jsem tedy snadno dostal a při první příležitosti jsem odjel do Spojených států.

Z: Do Spojených států? Vy jste přece byl za války v britském letectvu...

G: Okamžik, to je trochu nedorozumění. Já jsem přišel do New Yorku ještě před vypuknutím války. Když válka vypukla, Spojené státy byly neutrální a nejbližší stát, který byl ve válce proti nacistickému Německu, byla Kanada. Tak jsem šel do Kanady a přihlásil jsem se na vojnu. Byl jsem přijat do tzv. British Commonwealth Air Training Plan, který během války vycvičil většinu leteckého personálu. Po absolvování jsem se stal poručíkem — pilot officer — a šel jsem do Anglie. Byl jsem přidělen k bombercommand, kde jsem nejdříve létal wellingtony a potom halifaxy.

Z: Takže jste se zúčastnil náletů na západní Evropu, na Německo.

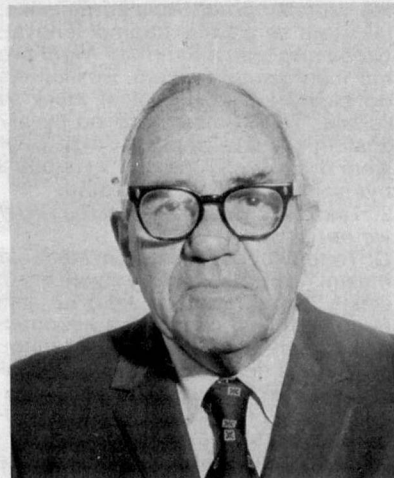
G: Jen na Německo.

Z: Kolika?

G: Já mám na svém kontě celkem osmačtyřicet.

Z: A dostal jste se při tom do nějaké svízelné nebo dramatické situace?

G: Oh, já jsem byl jednou sestřelen do vody, ale to je normální. Snad bych mohl ve vši skromnosti říct, že jsem dostal Distinguished Flying Cross. Po válce jsem zůstal v letectvu až do roku 1958. Byl jsem v okupační armádě v Německu a byl jsem jim užitečný

JOHN GELLNER

JOHN GELLNER PŘED ODCHODEM Z AKTIVNÍ VOJENSKÉ SLUŽBY

tím, že jsem jako jeden z mála důstojníků mluvil německy. Pak jsem byl konečně se ctí propuštěn a dal jsem se do žurnalistiky.

Z: *V armádě jste zůstat nechtěl?*

G: Ne, já jsem byl už totiž ve věku, kdy bych už nemohl létat. A na zemi mě to moc nebavilo. Ale nesmím si stěžovat, já pobírám dokonce vojenskou penzi. Mě vždycky přitahovala žurnalistika, tak jsem se jí začal naplno věnovat. *Globe and Mail* a *Saturday Night* pro mě měly spoustu úkolů. Posílali mě do ciziny ke každé válce, která se konala. To víte, jsem pro ně bývalý důstojník. Takže jsem byl v Alžíru, byl jsem dvakrát na středním Východě a byl jsem za války ve Vietnamu.

Z: *Takže váš život byl v té době rušný víc než dost.*

G: To tedy byl. Ale měl jsem štěstí. Já musím říct, že jsem měl v životě často štěstí. Tentokrát přišlo, když už jsem byl z těch cest do ciziny a nekonečných válek dost unavený. Jednou jsem přijel domů a čekala mne zpráva, že se mám spojit s York University. A k mému překvapení mně byla nabídnuta profesura. Jinak je to prostá náhoda. Oni chtěli začít to, čemu se říká Strategic Studies, tj. politická

věda z vojenského zorného úhlu. To je teď na univerzitách běžná záležitost. York University má teď velké centrum strategických studií pod profesorem Bayersem. A já jsem to tam začal. A byl jsem profesorem 12 let. Takže jak vidíte, v životě jsem měl čtyři povolání nebo kariéry, jak se tomu tady říká. A pak, ve věku pětasedmdesáti, jsem se vrátil k žurnalistice. Založil jsem a vedu *Canadian Defence Quarterly*. Já si dělám ten odpočinek zajímavější tím, že dále pracuju.

Z: *Vyličil jste to velmi jednoduše. Byl jste demobilizován a dal jste se do žurnalistiky. Jak se vám podařilo naučit se anglicky tak dobře, že jste byl schopen pracovat jako novinář?*

G: Já jsem anglicky vždycky lépe psal než mluvil. Někdy jsem dokonce říkal žertem, že jsem jediný kanadský spisovatel v angličtině, který neumí mluvit anglicky. Mám pořád velmi silný akcent. Ale koneckonců, já se přece nesrovnávám s Josephem Conradem, který byl jedním z největších anglických spisovatelů a až do konce svého života neuměl pořádně vyslovovat některé anglické hlásky jako např. "w" nebo "th". Psát anglicky

není složité. Jde o to rozložit si v duchu, co chce člověk říct. Já jsem napsal také tři anglické knihy, ne ovšem nějakou fikci, nýbrž o politických věcech, které člověk nemusí příliš okrašlovat. Kromě toho jsem napsal s Jánem Smerkem *Dějiny Čechů a Slováků v Kanadě*.

Z: *Tím se dostáváme k hlavnímu předmětu vašeho zájmu, k politice a záležitostem národní obrany. Ti, kdo znají vaše názory, vědí, že za záruku míru považujete rovnováhu vojenských sil mezi oběma bloky. Zde na Západě však někteří lidé pod dojmem z levičové propagandy nebo ze strachu raději strkají hlavu do písku a reagují negativně na jakoukoli zmínku o nutnosti myslet na sebeobranu. Nestalo se vám někdy, že by studenti protestovali proti těmto vašim názorům?*

G: Ne, moji studenti byli vždy příjemní. Já jsem jim řekl asi toto: Podívejte se, já určitě nejsem militarista. Ale stát je celkem jako jednotlivec, je to prostě souhrn funkcionálních vztahů mezi milióny jednotlivců. Stát se tedy chová jako jednotlivec. A většina jednotlivců poslouchá zákony, poněvadž je příliš nebezpečné je neposlouchat. Dám vám příklad. Jedete po silnici sto dvacet a najednou uvidíte policejní vůz s blikajícími světly. Okamžitě jdete pod sto. Čili funguje princip odstrašení.

Z: *Ano, je v lidské povaze, že většinou kapituluje před mocí a silou.*

G: Člověk také chce mít výhody. A kdyby od některých skutků nebyl odrazen, odstrašen, tak by si v obchodě klidně ukradl třeba svetr. Já neříkám, že by to udělal každý, ale jsem přesvědčen, že kdyby neexistovalo odstrašení v podobě soudního postihu, chovala by se tak většina lidí. A totéž je ve vztahu států. Důvod pro válku je stejně dobrý jako pro loupež. Pokud tohoto cíle nemůže útočník dosáhnout, protože ví, že by prohrál anebo že by za své eventuální vítězství zaplatil neúměrnou cenu, nechá vás na pokoji. To platí hlavně v případech diktatur, protože u demokracií působí veřejné mínění, které drží v šachu ty lidi, kteří v rozporu s přáním většiny mají třeba také loupeživé choutky. To je odpověď na to, proč také tak mírumilovná země jako Kanada potřebuje armádu. Přispívá k obraně amerického odstrašovacího potenciálu.

Z: *Oblíbeným argumentem některých propagandistů je tvrzení, že na Západě a Východě je nyní v obou blocích soustředěno takové množství jaderných zbraní, že by naše zeměkoule mohla být několikanásobně zničena, a že prý vyvíjení dalších zbraní jen přibližuje její zkázu. Stalo se vám, že by vám studenti nebo posluchači vašich lekcí položili otázku, jak závody ve zbrojení zastavit?*

G: Arms race, čili závody ve zbrojení nebo — lépe řečeno — závody v tom, kdo bude mít lepší a účinnější zbraň, jsou kvalitativní, nikoliv kvantitativní.

Jejich smyslem není hromadit více a více zbraní, nýbrž přicházet s něčím, co zneškodňuje protivníkovy zbraně, a proti čemu můj protivník nemá zatím obranu. Ale ještě nikdy nebyla vynalezena zbraň, proti které by nebylo obrany. Kdysi se myslelo, že není obrany proti kulometu, pak přišel tank, ale ten tank už nyní také nemůže volně operovat, protože existují protitankové zbraně. Stejně tak to platí i o jaderných zbraních. Na začátku byly umístěny v bombardérech a ten bombardér musel přijít na cíl, aby tu nálož shodil. To teď už není možné, díky řízeným střelám se už bombardér nad cíl nedostane. Proto se vyvíjela zbraň, proti které tehdy nebylo obrany, tj. balistické rakety. Ale teď, jak víte, je tu Reaganova Strategic Defence Initiative, která má sloužit jako štít proti balistickým střelám. Sověti to dobře vědí a už léta pracují na stejném úkolu. Já žertem říkám, že jediným způsobem, jak zastavit vývoj ve vojenství, by bylo zavřít všechny laboratoře a zabít všechny vědce.

Z: *Vy jste se zmínil hned na začátku o tom, že vaší celoživotní láskou bylo horolezectví. Takový sport musel mít nesporně vliv na váš život . . .*

G: To máte pravdu. Horolezectví je znamenitou školou pro život.

Z: *Mohl byste říci, co vám konkrétně tento sport dal?*

G: Dal mi v první řadě sebevědomí. A v druhé přesvědčení, že je vždy nutné dosáhnout cíle.

Z: *Myslíte překonat sám sebe?*

G: Ne nutné. Ale dát si cíl. A dosáhnout ho. A ovšem stupňovat ten cíl v souladu s většími zkušenostmi a schopnostmi, zkrátka dát si cíl na samé mezi svých možností a dosáhnout ho. Tento postup se dá převést pak také do obyčejného života.

Z: *Ovšem to nemusí být zrovna horolezecký sport, to může být třeba maratón nebo kterýkoliv jiný sport, vyžadující odvahu a vytrvalost.*

G: To ano, ale výhoda horolezectví je, že vyžaduje schopnosti tělesné i duševní. Člověk musí mít znalosti o počasí a o sněhu, správný úsudek a dobrou koordinaci pohybů. V tom má horolezectví mnoho společného s pilotáží.

Z: *Pane doktore, poslední otázka. Co chystáte do budoucnosti?*

G: Osmdesátiletý se nemůže dívat daleko do budoucnosti. Několik věcí se v mém životě teď změní. Už nechci mít pevné závazky, a tak jsem konečně našel pro *Canadian Defence Quarterly* nástupce. Já pak budu už jen takovým poradcem v pozadí. Chci dále spokojeně žít se svou paní v tomto velmi krásném kraji, chci dále číst a psát. A pokud o mé příspěvky bude mít Radio Canada International i nadále zájem, jsem plně k dispozici.

Z: *Srdečně vám děkujeme za rozhovor.*

Uldis Germanis

Jak zvítězit bez boje

Před více než dvěma tisíci lety napsal čínský politický a vojenský teoretik Sun Tzu krátký, ale výstižný traktát "Umění válečné". Můžeme bez nadsázky říci, že nebyl dodnes překonán, a že dnes dokonce platí víc než kdykoli předtím. Sun Tzu v něm popisuje metody a taktiku vedení války jako součásti zahraniční politiky. Brutální a barbarské válčení není uměním. Moudrý člověk používá spíše svou hlavu než svou zbraň, protože válka není samoučelem, válka musí dosáhnout určitých politických cílů.

Bojovat a zvítězit ve stovce bitev není ukázkou obratnosti. Nejvyšším uměním je přinutit nepřítele, aby se vzdal bez krveprolití. Toho je možné dosáhnout činností, namířenou proti organizované akci nepřítele a jeho plánům. Sun Tzu doporučuje:

- vyvolávat neklid na území nepřítele podvrtnou činností,
- podporovat akce, které narušují morálku nepřítele,
- rozšiřovat klamné informace a lži mezi obyvatelstvem,
- podplácet vládní úředníky a vlivné osoby,
- vraždit vlivné členy vlády a vojenské vůdce,
- klamat nepřátele o našich úmyslech a cílech,
- izolovat nepřítele politicky a vojensky, aby zůstal bez spojenců,
- používat špióny a tajné agenty,
- podplácet špióny nepřítele, infiltrovat jej zevnitř,
- dezorganizovat jeho strategii.

Sun Tzu zdůrazňoval, že válka je sice vědou, ale ve své nejčistší formě je uměním, založeným na oklamání nepřítele. Dosáhnout vítězství moudrostí, vmanévrovat nepřítele do beznadějných situací, přinutit ho vzdát se, aniž bychom použili zbraně, je nejvyšším uměním války.

Jen v krajním případě smí válka zdegenerovat v otevřený vojenský konflikt. Když však jednáme promyšleně, můžeme vést boj jako klidné, mnohostranné, systematické zničení nepřítele na jeho vlastním území.

V průběhu dějin se toto dědictví čínské kultury přeneslo přes mongolské Tatary na jejich podřízené Rusy. A ti používají tyto metody, společně s uměním byzantské diplomatické intriky, k postupnému budování "třetího Říma" — ruského koloniálního impéria.

Carská mírová propaganda

Moskevská zahraniční politika byla od samého začátku agresivní a expanzivní. Dokazuje to neustálý vzrůst impéria. Aby oklamali důvěřivé sousedy, používali carští politici často podvodnou mírovou propagandu, při které zdůrazňovali své "mírové úmysly". Příkladem této metody může být jednání mezi carem Petrem I. a švédským králem Karlem XII. v době Velké severní války v letech 1700-1721.

V dubnu 1709 pozval Petr I. skupinu vyslanců tureckého sultána do Azova, aby se podívali, jak Velký moskevský gosudár zničí své černomořské loďstvo, aby uchoval mír. V přítomnosti Turků opravdu Rusové rozebrali deset válečných lodí. Sultánovi vyslanci byli ohromeni. Rusové jim samozřejmě neřekli, že to byly staré, prohnílé kocábky, vraky bez skutečné vojenské ceny. V červnu 1709 potvrdil car v osobním dopise sultánovi své "neochvějně odhodláni dodržet mírovou smlouvu a respektovat všechny její podmínky".

Abý car opravdu ubezpečil každého o svých úmyslech, napsala také jeho kancelář dopis Velkému vezírovi, ve kterém stálo:

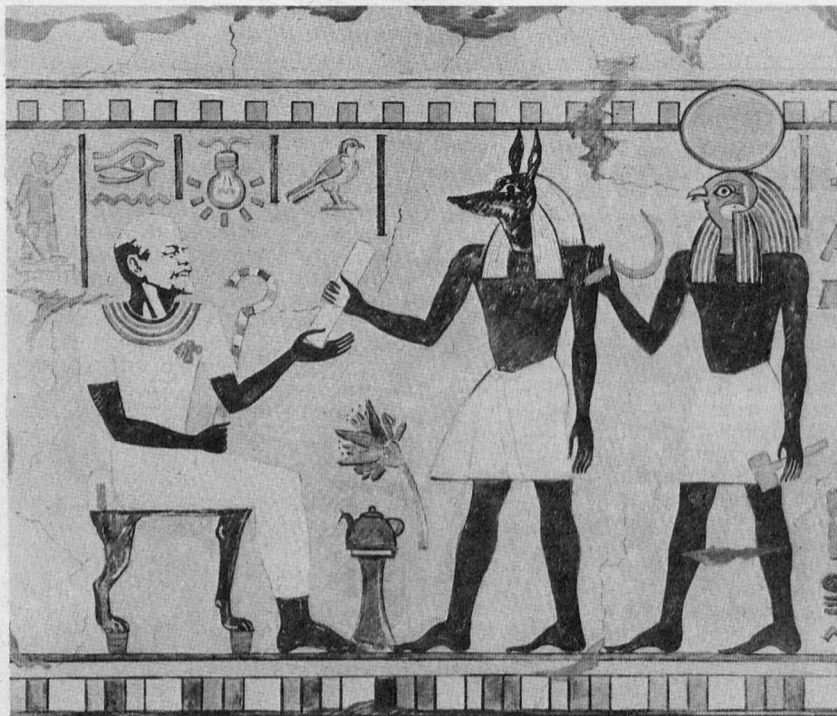
"Pacifistické úmysly cara jsou upřímné. Aby dokázal svoje hluboké přátelství k sultánovi, rozhodl se zničit dalších 25 lodí ve Voroněži a sedm v Azově."

Zároveň obdržel ruský velvyslanec v Cařihradě velkou částku peněz na podplácení sultánových poradců.

Tato politika míru a odzbrojení byla velmi úspěšná. Na konci června 1709, když armády Karla XII. a ukrajinského atamana Mazepy bojovaly proti carově armádě u Poltavy, zůstali Turci a Tataři neutrální. To rozhodlo bitvu. "Pacifistické úmysly" Petra I. měly úspěch. Ruské impérium se podstatně rozšířilo a bylo porobeno ještě víc Ukrajinců, Finů, Estonců a Lotyšů. Ještě dnes tvrdí sovětské učebnice, že bitva u Poltavy byla "pokrokovou historickou událostí", protože porobení těchto národů bylo menším zlem. Jinak by totiž tyto národy padly za obětí někomu jinému a nemohly by "užívat výhod Velké říjnové revoluce a pokrokového přátelství národů Sovětského svazu".

Později Rusko opakovaně napadlo Turecko, a přizvalo i ostatní evropské velmoci k rozdělení sultánova "slavného impéria". Dnes nesmí krymští Tataři ani žít ve své zemi a jsou rozptýleni po "velké vlasti Sovětů".

Prostřednictvím přátelské mírové spolupráce s Pruskem a Rakouskem likvidovalo carské Rusko svého velkého souseda — polsko-litevský stát. Rozkladu tohoto království bylo dosaženo politickými rozkladnými pro-

ALEXANDER KOSOLAPOV: HLEDÁNÍ HISTORIE

středky. Mírová smlouva s Napoleonem roku 1807 dala caru Alexandru I. možnost zajistit si i hranice proti Švédsku "osvobozením" Finů ze švédské nadvlády.

Když ruská expanze na Dálném východě vrcholila, obrátil se 22. srpna 1898 car Mikuláš II. na všechny evropské země s přátelským poselstvím, ve kterém je žádal o účast na evropské mírové konferenci.

Kampaň bolševiků "za mír"

Jednou z neúspěšnějších propagandistických zbraní, kterou Leninova strana použila při boji o moc v roce 1917, byla "revoluční mírová propaganda" a heslo "Za mír bez anexí a kontribucí, sebeurčení všech národů". Tento návrh byl zpracován v "Dekretu o míru" z 8. listopadu 1917. Zároveň žádali bolševici "proletáře všech zemí, aby se spojili v boji proti kapitalismu". Aby se udrželi u moci, podepsali bolševici mírovou smlouvu v Brest-Litevsku dne 3. března 1918 podle diktátu císaře Viléma. Zároveň však rozvinuli podvratnou propagandu v Německu. Když Německo kapitulovalo na západní frontě, bolševici okamžitě mírovou smlouvu porušili. Začali tehdy dočasně neúspěšný "revoluční boj za svobodu" směrem na západ, a zorganizovali komunistické povstání v Hamburku v roce 1923, a v Estonsku v roce 1924.

Přitom udržovali tajné vojenské spojení s Výmarskou republikou. To jim dalo možnost vybudovat válečný průmysl a vychovávat důstojníky Rudé armády ve vojenské akademii v Postupimi.

Bolševici zdědili vychytralou politiku carů a obohatili toho dědictví vlastními zkušenostmi, taktikou a metodami. Toto obohacení dobře charakterizuje citát z časopisu *Komunist* z roku 1975:

"Leninova strana je příkladem toho, jak použít pružnou a proměnlivou taktiku, jak užít mírové a násilné, legální a ilegální formy boje, jak je spojit, a jak měnit jednu formu v druhou."

Po podpisu "válečných mírových smluv" se sousedními zeměmi, se všemi dodatky a doplňky "paktů o neútočení", bolševici pokračují vždy v podvratné činnosti uvnitř těchto zemí.

Nové možnosti expanze byly zahájeny "paktem o neútočení" s hitlerovským Německem 23. srpna 1939. Tento pakt připomíná ruskou spolupráci s Pruskem a Rakouskem při rozdělení Polska a Litvy. Okupace baltických států byla provedena přesně podle předpisů válečného umění: po pádu Polska byly baltické státy zcela obklíčeny Sovětským svazem a nacistickým Německem, neměly přátele ani spojence, a nemohly dostat pomoc odnikud.

Tak bylo dosaženo vítězství bez boje, které bylo později označeno jako "mírová sociální revoluce v baltických státech". Masové vraždy začaly až po odzbrojení těchto zemí.

Nová vládnoucí třída v Sovětském svazu nikdy nechtěla otevřenou konfrontaci se silnějším nepřítelem. Neustále plánuje rozšiřování své moci podvody, dezorganizací a podvratným nepřítelem. "Mír" a "odzbrojení" je

starou vyzkoušenou zbraní Moskvy, které s úspěchem používal car i bolševici.

Za Stalina se "boj za mír" zesiloval podle toho, jak rozšiřoval SSSR výrobu zbraní. V roce 1930 prohlásil člen Exekutivy Kominterny D. Z. Manuilskij:

"Buržoazie musí být ukolébána ke spánku. Proto zahájíme činnost intenzivního mírového hnutí. Hloupé a dekadentní kapitalistické státy budou nadšeně spolupracovat a tím připraví svoji porážku. Chopí se každé příležitosti, aby se s námi spřátelily, a až zanedbají svoji obranu, rozdrtíme je zaťatou pěstí."

Jako spojenec nacistického Německa se Sovětský svaz pokusil zaktivizovat mírové hnutí ve Francii, aby Francii vojensky oslabil. Německý útok na SSSR v roce 1941 Stalina překvapil, ale pomoc ze Západu jej zachránila od porážky. Na konci války pak své spojence s klidem politicky podvedl.

Následovník Stalina, Nikita Sergejevič Chruščev, energicky pokračoval v "boji za mír". V roce 1959 prohodil k jugoslávskému velvyslanci Mitčunovičovi: "Budeme neochvějně bojovat po dobu asi 15-20 let. Pak se proti nám již nikdo nebude moci postavit, i kdyby k tomu měl vůli."

Další rudý car Leonid Brežněv zvýšil sovětskou produkci zbraní nad únosnou mez. Připravil Spojeným státům politickou porážku ve Vietnamu a získal kontrolu nad několika africkými státy. Infiltoval Střední Ameriku, oklamal "dekadentní Západ" svojí dítente, a získal titul "neúnavného bojovníka za mír, jasnou naději všeho pokrokového lidstva". Během jeho éry "boj za mír" a západní odzbrojení dosáhly masových rozměrů. Byl to důsledek dlouhé, vytrvalé a profesionálně provedené práce, při které pomáhaly různé prosovětské organizace, agenti vlivu a benevolentní hlupáci.

Sověti jsou velmi pečliví v diferencovaném přístupu k různým jednotlivcům a skupinám lidí. Mezi sovětskými "mírovými vyslanci" jsou specialisté na ovlivňování lékařů, umělců, žen, kněží atd. S nekonečným cynismem apelují na základní pocity každého člověka, strach, lásku k dítěti, atd., a na jejich naivitu, protože lidské vědomosti jsou omezené, kdežto nevědomost nemá konce.

V knize "Les pacifistes contre la paix" (1982) Vladimír Bukovský říká: "Mírové hnutí není téměř přístupné racionálním argumentům a faktům, protože je tvoří bizarní směsice lidí: komunisté, jejich souběžci a přitákači, zmatení intelektuálové, pokrytci hledající popularitu, profesionální političtí hledači štěstí, kariéristé, poděšení civilisté a mládež, která chce revoltu pro revoltu samotnou."

V historii není příkladu toho, že by jednostranné odzbrojení a pacifistické

Jana Outratová

Okouzlený svět malířky Mirči Delanoë

Práce Mirči Delanoë jsou stejně plně překvapení a rozmanitosti jako Mirča sama. Mirča mluví — kromě francouzštiny, angličtiny, holandštiny a němčiny — svou variantou západočeského přízvuku zděděného od své matky-Plzeňanky, a naučila jí i svou dceru, narozenou v Kanadě.

Mirča sama se narodila na Jávě (dnešní Indonésie). Pro jejího holandského otce bylo výtvarné umění, zejména kresba, o něco více než koníček. Svou lásku k umění přenesl na svou jedinou dceru. Starobylá a barvitá indonéská kultura nejen ve svých vizuálních formách, ale také ve svých mýtech, bajkách a pověstech obklopovala Mirču v jejím raném dětství a zanechala v ní lásku k přírodě viděné očima mystika.

Z Indonésie se Mirča s rodiči přestěhovala do Československa, kde chodila do české školy, a odtamtud do Holandska. Tam také Mirča vystudovala na Královské akademii umění v Haagu pod vedením známých holandských umělců Paula Citroëna (několik jeho koláží a fotografií je v Ottawské galerii), Aarta van Leeuwena, Theo Bittera a Ryna Draaiera. V průběhu studií se soustředila zejména na perokresbu a olejomalbu.

Se svým budoucím manželem, Pierrem Delanoë, tehdy studentem sochařství na Pařížské škole výtvarných umění, se seznámila ještě před ukončením studií, a po několika letech cestování po světě se s ním usadila v Kanadě.

hnutí oddálilo vojenský konflikt. Naopak — pacifistické hnutí motivuje politické dobrodruhy, jako např. Hitlera, aby začali válku.

Hlavním nepřítelem Moskvou motivovaného "mírového hnutí" (umění války) je jasný přístup k realitě — k otevřené a poloskryté sovětské agresi vůči ostatním zemím, Afghánistánu, Švédsku aj., a k celosvětové sovětské podvratné činnosti. Povinností každého odpovědného občana je odhalovat a analyzovat tato fakta. Protože se "moderní doba" a "moderní lidé" objevují znovu a znovu, staré způsoby podvádění nikdy nevyjdou z módy.

(Uldis Germanis je profesorem politických věd ve Stockholmu. Tento článek napsal v červenci 1985, kdy vrcholila aktivita prosovětského "mírového hnutí". Přeložil Stanislav Reiniš.) □

Svou uměleckou dráhu Mirča začala ilustracemi pro dětské časopisy a knihy. Svět dětské fantazie jí byl přirozeně blízký, o to více, že se jí tehdy narodila dcera. Ta se stala pro Mirču jedním z významných zdrojů umělecké inspirace. Nejdříve to byly pohádky, bajky a pozorování přírody jako součást výchovy malého děvčátka, později přibýly malby dívčích snů a zejména pak mnohé portréty. V portrétním umění vůbec, a v portrétech své mimořádně krásné a půvabné dcery, Mirča plně využila dokonalé znalosti technik a postupů portrétního umění. Její dcera se objevuje znovu a znovu na obrazech nejrůznějších námětů a zaměření: portrét mladé dívky v baretu a kabátu jasných barev, křehká boticelliiovská madona, renesanční dívka se stylizovanými vlasy, průzračná víla v kompozici hlubokého symbolismu, děvčátko ve fantastickém snu, zasněná mladá žena s očima barvy zlatých motýlů v brazilské bajce; symbolické vyjádření tří úrovní lidského mozku: primitivní společný s plazy, vyvinutější společný se savci, a konečně vyšší ego vlastní pouze člověku.

Její umělecká inspirace dětmi je dvousměrná; kromě vykreslení dětského světa Mirča také ráda předvádí své práce na výstavách, kde dětem na místní střední škole zároveň přednese pojednání o umění, a debatuje s nimi.

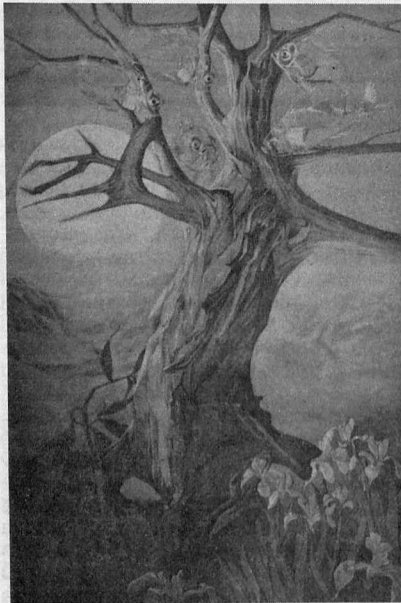
Práce Mirči Delanoë není možné jednoduše popsat či charakterizovat. Mirča nejraději pracuje buď s čínským inkoustem nebo s akrylickými barvami. Jediným společným prvkem jejich maleb a kreseb je skvělá, precizní kreslířská technika a schopnost vidět

nevšední a fantastické ve světě, který nás obklopuje.

V létě Mirča nejraději pobývá na chatě u jezera poblíže Ottawy. Na svých toulkách po přírodě Mirča sbírá samorostry vyplavené vodou, větve s vodou nasáklými choroši, pokroucené kořeny stromů, a jejich zvláštní tvary pak mísí se svou vlastní představivostí: některý samorost vstoupí do její práce ve své původní podobě, z jiného světélkují oči nesku-tečných zvířátek, na jiný se usadí vážka s průhlednou tkaninou křídél, motýl sametových opálových barev, kapka vody. Podzimní listí vířící ve vzduchu se mění v motýly, sukovitý výrůstek na staré větvi má prázdňné oční důlky. Komplikovaná struktura choroše či trouchnivějšího dřeva studovaná pod zvětšovací sklem nás zavede do estetických půvabů tvarů, které bychom jinak přehlédli a tak se ochudili o část těch přírodních krás, které by se nám na první pohled nezdály dost dramatické či pozoruhodné. Přejchod do abstraktních tvarů je spontánní a připomíná, že hranice mezi konkrétním a abstraktním je jen uměle vytvořená zrovna tak jako rozdíl mezi tvary živočišného a rostlinného světa. Oblé tvary skalky omývané jezerní vodou uklidňují představou pomalu plynoucího času; starý strom bez listí navozuje pocit pomíjejícího všeho živého. V kompozici "Strom mlčení" se na větvích holého stromu usídlily průhledné ryby. V obraze "Duch svítání" energický kohout s peřím ohnivých barev na pozadí zářivého slunečního kotouče podle čínského lidového podání svým kokrháním probouzí slunce. Kompozice "Zajíc na měsíci" je inspi-

MIRČA DELANOË

MIRČA DELANOÉ: STROM MLČENÍ

rována další čínskou bajkou, podle níž Buddha vykázal zající místo na měsíci jakož i úkol vyrábět nápoj nesmrtnosti v odměnu za to, že mu svou obětí zachránil život. Zvířátko Dürerovské jemnosti je schouleno v zimní krajině dominované bledým měsícem, a spolu s "Duchem svítání" vytváří novou interpretaci kontrastu slunce a měsíce, tepla a chladu, vitality a odpočinku.

Mirča je vášnivá čtenářka, a kromě krásné literatury čte se stále větší oblibou knihy s náměty mystickými a mytologickými. Její obraz "Čtyři živly" vychází z řecké představy o zemi, vzduchu, vodě a ohni a využívá středověkého mystického symbolismu. Obraz "Alchymie" používá slunce a měsíce k zachycení protikladu mezi vědomím a podvědomím; spojení dvou opačných extrémů vede k vyčerpání následovaném znovuzrozením zobrazeným bílým stromem se stříbrnými jablky, a období čistoty — zelený lev — vyústí v symbol ohně a zlata — červeného krále.

Dutinou starého pokrouceného stromu rostoucího v klášterní zahradě prosvítá toskánská krajina ve stylizaci typické pro rané renesanční italské práce. Podoba indiánské ženy vyrůstá ze starého nakloněného stromu; je to indiánská bajka, nebo inspirace slovanským mýtem o ženě-stromu?

Mirča ráda maluje portréty, v nichž svůj námět stylizuje do neobvyklých prostředí, ať už snových nebo historických, jimiž pak podtrhuje povahové rysy modelu.

Její okouzlení životem, přírodou, a poznáním jak přímým tak mystickým je tajemstvím nevyčerpitelnosti a stále svěžesti jejích námětů. Jejím očima, skrze tak mimořádně silné umělecké podání nalézáme nové hodnoty, nové interpretace našeho

světa, navazujeme na moudrost generací předcházejících, pronikáme do mimosmyslového porozumění života a pociťujeme vděčnost za to, že můžeme vnímat krásu.

Výstavy v posledních letech:

- Stálá výstava v Cercle Universitaire, Ottawa
- Stálá výstava D. LrBlanc Patenaude, soukromá galerie
- Samostatná výstava Atelier Carufel, Montreal, 1983
- Atelier Bohema, Ottawa, 1983
- Samostatná výstava Club MacDonald, Ottawa, 1984
- Národní knihovna, Ottawa, 1985
- * Samostatná výstava L'Escale Gallery, Rockland, 1985
- * Samostatná výstava La Citadelle Gallery, Cornwall, 1985
- * Samostatná výstava 555 Gallery, North Bay, 1986
- Art Gallery Dodge Library, Boston, Mass, USA, 1986
- Faculty Club, University of Ottawa, 1986
- * Samostatná výstava Hawkesbury Gallery, Hawkesbury, 1986
- * Samostatná výstava Theriacult Gallery, Timmins, 1986
- * Samostatná výstava Confederation Gallery, Welland, 1987.

Na výstavách označených hvězdičkou Mirča Delanoé rovněž přednášela žákům místních středních škol. Tyto výstavy byly pořádány místními galeriemi ve spolupráci s PRO-ARTS.

Mirča rovněž obdržela stipendium od Ontario Arts Council.

Jan Kristofori (nositel řeckého jména, podkarpatoruský rodák, dětství strávené v Maďarsku, jinošství v Československu, tam též dlouhodobě uvězněn, po bratrské internacionální pomoci odchod do Norska, jehož se stal občanem, část roku sídlí na svém hradě v italské části Švýcar, kumštýř, všeuměl, světem uznávaný tvůrce, ověnčený velkými cenami) vytvořil kalendář k dvacátému výročí oné internacionální pomoci — dvanáct reprodukcí vysoké umělecké a též typografické úrovně; za každou reprodukcí je reminiscence na onu událost z pera dvanácti českých autorů — Václava Havla, Ludvíka Vaculíka, Josefa Škvoreckého a dalších.

Cena 30 švýcarských franků či 36 DM.

Tento krásný vánoční dárek si lze objednat na adrese:

**Galerie Krause
Books Service
Tumbelenstr. 37, CH-0330
Pfäffikon - ZH, Švýcarsko.**

Literatura

Jan Uhde

Portrét

Česká literatura si nemůže stěžovat na nedostatek satirické tvorby. Prozaici, básníci a dramatici let minulých i současných každý svým způsobem nastavovali vypouklé zrcadlo smíchu politováníhodným lidským vlastnostem i společenským jevům. Tyto kritické portréty a reflexe, při jejichž čtení se zprvu většinou smějeme, vyvolávají po hlubším zamyslení spíše smutek a hořkost z vyjevené pravdy. Lidé se takovým odhalením často brání, radnou spravedlivým (podle jejich názoru) rozčílením a obviňují troufalé satiriky z cynismu, nemorálnosti, nesprávného politického přesvědčení, atd. — většinou právě z toho, co platí pro ně samotné. Odvážlivci pera pak končí ve vězení, emigraci, alpšským vyhnanství nebo alespoň na smetištích dějin, které se sobě navzájem podobají jako vejce vejci, i když každé se nazývá jinak.

Nedávno se vlnky našich rybníčků zčeřily nad opovázlivostí Jana Pelce, jemuž byl za jeho román *A bude hůř* čističí morálky promptně udělen žlutý trikot největšího cynika a nemravy v soudobé české literatuře. Dalším troufalým a potenciálním kandidátem pro lynčování zdravým jádrem našeho exilu je Daniel Stroj (1943), v Německu žijící básník a zakladatel nakladatelství *Poezie mimo domov* (PmD). Jeho útlá sbírka *Exilové seppuku* bezesporu váží víc, než se zdá, především díky dynamické energii, s níž ji autor hodil do tváře nejednomu z nás. Jde o zhruba šedesátistránkový soubor krátkých básní a epigramů, po formální stránce spíše různorodý; najdeme tam poezii epistolární ("Z dopisu"), apollinairovskou grafickou experimentaci ("Sympozitum") i apokryfní výňatky z krajanského tisku, jež působí tak opravdově, že i zasvěcený čtenář bude často na pochybách, měl-li by určit, jde-li o Strojovu básnickou licenci nebo autentický výňatek ("Provolání k sokolům", "Ministr informací čs. prozatímní vlády v exilu" etc.).

Strojovy verše vskukují jiskří jako nabroušený meč a jejich úder jsou početné a pádné. Nechme ale mluvit básníka:

Čtete naše noviny Jen ty jsou oukay / Jen ty za SLAVS UNITED pod vedením / UNITED STATES bojují pravidelně / každý měsíc Vedle toho si račte povšimnout / inzerce TUZEXU Nebo: Vůdcové exilu převládají / Nevládnou / ... Nevládnou Jsou tedy bez vlády Bezvůdní / Pěkně po demokraticku zvolení nadosmrti / Někdy déle nemožno-li / smrt hned rozpo-

znat. Nebo: "Proč je tahle stránka šedá?" / Otázek bude až běda / — Ať jsou si hned všichni / jisti: / rudě tisknou komunisti! (Tehle epigram je skutečně vytištěn na šedém papíře.) Autor se nijak nebojí smát se i sám sobě (např. v závěrečné doušce *Prosim laskavého čtenáře*), a to je třeba ocenit. *Exilové seppuku* je takový pálivý drahokam, jenž je pro českou literaturu vítaným (anebo také nevítaným) obohacením. Text doprovázejí dvě koláže Bohumila Štěpána a ilustrace Jiřího Šlitra. Závěrem ještě několik ukázek ze Strožovy knižčky.

Rudé náboženství černých

Pozor! Ovce naše bílé
podíleli-li se na našem ideálu
nesmlouvavého boje
vyvarujte se rudého náboženství
černých

Dneska už náboženství není
co bývalo Ovcí černou
biskup Tutu Vatikánem pro něj
Kremľ Křížem hvězda Papežem
KGB

(Interim Government of Czechoslovak Republic in exile)

Dělíme se

Dělíme se na ty co byli kdysi
oslavováni na ty
co je oslavovali a ještě na ty co
těmito oslavami
přicházeli o rozum v jamách
Dnes ti co přišli kdysi o rozum
v jamách
oslavují ty co byli předtím oslavováni
za velikolepých oslav těch kteří je
oslavovali
vždycky

Exilové pojuchání

Exilové pojuchání v hojném počtu
zdařilo se
Paní Jana z R. napečenými koláči
namastila si kapsu
Vepřové jaterničky byly dílem
Václava B. Ostřím nože
mává teď před očima nenasytům
vracejícím se z domečků průjmů
Pokladník Karel K. mezitím
dohání autem jídelní vůz
rychlíku Praha-Mnichov
Několik beden pizeňského
získaných pod rukou
navodí stružku národních vášní

Vážení čtenáři,

redakční rada Západu
Vám děkuje za čtenářskou
přízeň a přeje Vám hezké
vánoce a mnoho osobních i
pracovních úspěchů do
nového roku 1988!

Jan Najser

Švestkovka

"Stráň je čistá," řekla mi žena. "Všechny kmeny a větve, které zbyly, jsem stáhla dolů k potoku na jednu hromadu. Teď to musíte nějak dopravit sem."

Vyšli jsme na dvůr a rozhlíželi jsme se po zatažené obloze, po rychle se ženoucích nízkých mračnech, plných vody. Země byla vlhká celodenním deštěm, a i když teď zrovna nepršelo, zdálo se, jako by vzduch byl promísen s jemným vodním prachem. Můj syn vyvezl z garáže malý dvoukolák na gumových kolech. Vzal jsem z kůlny velkou obloukovou pilu a dlouhý pevný provaz.

Věděli jsme, že je moc špatný den na tuhle práci a věděli jsme také, že ji nemůžeme odložit. Tehdy, když jsem poprvé slyšel o rozhodnutí místních veličin vykácet všechny švestkové stromy ve stráni nad potokem, byla již genocida švestek v celém kraji v píném proudu. Zákeřná nemoc, napadající plodné stromy, měnila aleje a sady v truchlivé vadnoucí hřbitovy planých, usychajících kmenů. Tam, kde už zasáhla lidská ruka, zůstávaly jen nízké pařezy, v létě obrůstající travou. Švestkový sad nad potokem byla rozsáhlá, prudce svažité stráň se spoustou krásných stromů v několika řadách. Pár našich přátel — sochařů — projevilo velký zájem o rovné, nepoškozené kmeny švestkového dřeva. Vybrané kusy vytahali o víkendů nahoru na cestu a odvezli. Všechno, co zbylo, bylo dle úmluvy naše. Tenkrát, když jsem se s nimi dohodl, že stráň vyčistíme a zbylé dřevo odstraníme, netušili jsme, že k opravě švestkovky dojde právě na konci toho týdne, kdy jsem byl s dětmi na horách a doma zůstala jen žena, spoutaná neúprosnými termíny své práce.

Vyšli jsme po cestě nahoru a stáli jsme teď na oblém vrcholu táhlého hřebene, který zdůrazněn řadou mohutných ořechových stromů, odděloval poslední domky ve stráni od údolí, vrytého před věky divokými vodami potoka do tváře krajiny. V nevlídném světle hasnoucího podzimního odpoledne ležela proti nám důvěrně známá stráň, nyní podivně prázdná s velkými černými skvrnami spálené trávy, jako bezvýrazný obličej unavené děvky, která se bez vkusu ozdobila na tváři umělými pihami. Docela dole, pod převisem prudkého terénního zlomu, slyšeli jsme tichý šum potoka, překonávajícího malou hráz z několika prken, které tam kdosi umístil vodě do cesty. Na druhém břehu, na velké ploše rovné louky při úpatí strání, černala se ohromná hromada mokřých švestkových polen.

MIRČA DELANOÉ: NEVINNOST

"Tak tohle nám dá zabrat," řekl věčně a dospěle můj syn. Sledoval jsem jak pomalu sjíždí s prázdným vozíkem dolů po mokré louce, postavička jedenáctiletého kluka, příliš zvědavého a pyšného na to, aby odřekl tuhle hru a již příliš dospělého, aby nebyl ve skrytu duše vyděšen tíhou našeho úkolu. Sešel jsem za ním po louce až k hraně převisu nad korytem potoka.

"Myslíš, že sjedeme až dolů?" ptal se nejistě.

"Ne, to bychom nikdy nevytlačili zpátky. Budu ti nosit polena po jednom až sem nahoru a tady je můžeš skládat na vozík."

Sklouzl jsem dolů a přeskočil potok. Černá polena mokrého těžkého dřeva ležela na hromadě v divoké změti, tak jak se sesouvala dolů s prudkého svahu. Nevěděl jsem, jak začít. Oběhl jsem vysoké čelo té mokrotou se lesknoucí nadílky a zkusil jsem to ze strany převrácené ku svahu. Trvalo chvíli, než jsem uvolnil první kus dřeva a zvedl ho na ramena. O pár metrů dál jsem našel nejužší místo potoka a překročil ho i s břemenem. Pokusil jsem se vydrápat do prudkého svahu na louku, kde čekal můj syn. Pod hranou zlomu jsem sklouzl a sjel zpět dolů. Těžké poleno jsem odhodil stranou. Vstával jsem, nejistý, špinavý se zabláčenými koleny. Můj syn stál na hraně zlomu a ukazoval proti proudu potoka. "Musíš vyjít támhle, tam to není tak příkré."

Několik desítek metrů nalevo to skutečně šlo lépe. Vynesl jsem poleno nahoru a shodil je u vozíku. "Ty větší kusy vynesu takhle a ty menší ti budu vyhazovat nahoru," řekl jsem a skluzem po rozmáčené stráni jsem se vrátil zpět dolů a pak přes potok. Kus za kusem jsem přemísťoval syrová pole-

na na druhý břeh a vzhůru na mírnější svah louky. Můj syn skládal pečlivě dřeva dle velikosti nejprve do drátěného koše na vozíku a přes ty pak dlouhá těžká polena napříč. Přetížený vozík se kymácel na nerovném povrchu louky, jak jsme ho pomalu táhli vzhůru po cestě, plné ztvrdlých drnů a krtin. Kluk tlačil vřadu a já se snažil vyrovnávat kymácející se náklad. Dosáhli jsme vrcholu hřebene a otevřenými ústy jsme vydechovali mlhavé obláčky horkého dechu. Cesta dolů vedla už po pevné silnici. Museli jsme jen brzdit vůz, aby se příliš nerozjel z prudkého svahu. Složili jsme náklad na dvoře a mlčky táhli vozík zpět. Rychle se stmívalo, a když jsme jeli potřetí, seděla již dole v údolí nepřívětivá tma podzimního večera, kdy teplá vůně letní noci je již zapomenuta a svítivá bělost sněhu dosud ukryta v oblacích.

Na dvoře rostla hromada černých polen, ale nám se zdálo, že temný stín dole za potokem je stále ještě příliš velký. Zastávka nahoře na hřebeni se s každou jízdou prodlužovala. Těžce jsme vydechovali námahu do vlhké temnoty a byli jsme rádi, že noc milosrdně skryla zmrzačenou stráž i zdánlivě neztenčený krajíc našeho úkolu. Při sedmé jízdě nám zapadlo právě kolo do jakési prohlubně a kymácvivý náklad jsme již neudrželi. Těžká polena se jak podivná noční zvířata valila po svahu mokrou travou zpět. Stáli jsme unaveni a bezmocni vzteky.

"Sjedu s tím zase dolů," řekl pak můj syn a bylo to tak správné. Nemělo smyslu pokoušet se vynést rozházená dřeva nahoru po jednom. Stáhli jsme všechno zpět a znovu jsme vozík naložili. Nahoře u posledního ořechu jsme tentokrát odpočívali hodně dlouho. V temnotě jsem rozeznával světla domků v údolí a vpředu bílý obličej mého syna. Cítil jsem bolest v ramenou a jen jsem odhadoval, kolik síly může mít v sobě po tomhle bláznivém toboganu malý hubený kluk.

"Je tam toho ještě asi na tři jízdy," řekl jsem opatrně do tmy.

Chvilí bylo ticho, slyšel jsem jen jeho dech. "Co se stane, když to necháme do zítřka?" zeptal se tiše.

"Chtěli to mít čisté už v neděli. Nevím. Pochybují, že by to hned zítra odvezli. Jenže já zítra přijdu až pozdě večer."

"Pojedeme," řekl unaveně.

"Můžeš tu třeba počkat, dolů tu ubrdím a složím to sám," navrhl jsem.

"Nechce se mi tu čekat," hlas ze tmy zněl dost rozhodně.

Nakládali jsme jubilejní desátý vozík. Náhle bylo jasné, že temná hmota za potokem má mnohem menší objem než se zdálo ještě před hodinou. V temnotě jsem převracel zbylé kusy dřeva. Na mokré zemi tu leželo několik menších větví a velký mohut-

ný kmen, o kterém jsem věděl, že ho nahoru stejně nevytáhnou. V tichu noci se zvedl slabý vítr. Slyšel jsem kovový šelest suchého rákosí nahoře na potoku. V souvislé vrstvě mraků se rozevřela dlouhá trhlina a mrtvou stráž ozářilo bledé měsíční světlo. Vyhrnul jsem si zablácený rukáv a podíval se na hodinky. Bylo čtvrt na dvanáct. Nahoře nad svahem nakládal můj syn poslední kusy na vozík. Za ním jsem v bledém světle rozeznával koleje předchozích jízd, táhnoucí se klikatě vzhůru lesknoucím se svahem.

Mraky zakryly měsíc právě ve chvíli, kdy jsme na dvoře skládali poslední polena. Hromada těžkého dřeva pokrývala celou zadní část dvora. Stáli jsme před ní, šťastni, že je to za námi, strašně špinaví, pokrytí blátem s rukama plnými oděrek. Před námi tu ležel v surovém stavu živý oheň dlouhých zimních večerů. Cítili jsme vůni hořícího dřeva, vystupující sopouchem krbu a komínem ven do mrazivého vzduchu. Přes hustou oponu civilizace, přes propast nesčetných tisíciletí, prožívali jsme teď primitivní uspokojení obyvatel chladných jeskyní. Těla stromů, která musela zemřít, budou ještě dlouho po své smrti zářit přeměnou hmoty v energii zhařoude krásy.

Celou zimu jsem za jasných mrazivých dnů odnášel jedno břevno za druhým z velké hranice na dvoře. Porcoval jsem je nekonečným pohybem pily a rozřezané opět skládal podle plotu na druhé straně dvora. Na prahu léta příštího roku jsem rozřezal kmen poslední švestky. V několika řadách ležely tu teď složeny stovky mohutných dřevěných špalků. Barva dřeva na řezu se postupně měnila, až ztmavla v krásnou temně červenavou hněd. Sílicí slunce vysávalo ze špalků vodu a na tváři dřeva se objevily vějířovité praskliny, směřující od středu letokruhů k obvodu sevřenému tenkou vrstvou kůry. Nechtělo se mi ani pomyslet na den, kdy do vyschlého dřeva udeří ostří sekery.

Když teplý dech jara rozpustil zbytky sněhu na okolních stráních, stáli jsme znovu pod mohutným ořechem na vrcholu hřebene, proti prázdnému svahu zemřelé švestkovky. Jarní tráva dosud nezakryla stopy po ohni a temné body pařezů prozrazovaly zániklou existenci letitého sadu. Když jsem se otočil na druhou stranu, mohl jsem v průhledu mezi dosud bezlistými stromy zahrad vidět zpracované, složené dřevu u plotu našeho dvora.

Pradávná zimní úzkost byla však tvář v tvář novému létu, skryta kdesi v hlubinách vědomí. Necítil jsem již divokou radost, zděděnou po předcích, jen prázdnou pustotu tam, kde jsem byl zvyklý vidat kvetoucí život. Mému synovi bylo nyní dvanáct a já věděl, že musí uplynout mnohokrát dvanáct let, než na mrtvé stráni vzroste nový sad. Věděl jsem, že stromy

budoucího sadu už nebudou naši radostí, ani radostí synů mého syna. Věděl jsem, že nespálím nádheru tmavorudého dřeva, v kterém se ukryla opojná vůně jara, hukot včelího roje i studený podzimní vítr, mávajícím již napůl holými větvemi stromů.

Můj syn dospívá a brzy doroste v muže. Slyším jeho dech za sebou, jak zlézáme kopce jiných zemí. Mně se jde hůř, chybí mi kus duše, přibité na kmen posledního v řadě ořechů daleko vřadu na oblém návrší s mrtvým sadem na jedné a hranici dřeva na druhé straně. Můj syn však stoupá neunaven, cítím rostoucí sílu jeho rukou na těžkém vozíku, taženém vzhůru blátivou strání. On tu káru nahoru vytáhne. □

MOWNEX

**NABÍZÍ ČESKÉ FILMY
NA VIDEOKAZETÁCH
VHS NEBO BETA**

**CENA FILMU VČ. KAZETY
\$ 27.95**

**156 McKenzie St.
Winnipeg, Manitoba
Canada R2W 5A2
Phone (204) 532-3336**

A. J. BARTUŇEK

- JVC
- PIONEER
- HITACHI
- SANSUI

**Colour TV — HI-FI
Sales and service**

**144 Kennedy Rd. S., Brampton,
Ont. L6W 3G4 (416) 453-8832**

**Dobré zboží, dobrá cena
volej Tonda, říká žena
JVC HITACHI PIONEER má
radou a opravou pomáhá!**

Cena Jaroslava Seiferta

Letos 23. září, u příležitosti nedožitých Mistrových 85. narozenin, byla již podruhé udělena Cena Jaroslava Seiferta za nejlepší díla české a slovenské literatury. Cenu za rok 1987 obdržel Ludvík Vaculík za svoje fejetony, které píše každý měsíc už po mnoho let.

Cena Jaroslava Seiferta byla zřízena Nadací Charty 77 se sídlem ve Stockholmu k uctění památky klasika české literatury a prvního československého nositele Nobelovy ceny za literaturu, Jaroslava Seiferta.

Cena Jaroslava Seiferta je udělována každoročně. Sestává z peněžní odměny, jejíž výše se bude pohybovat — podle výsledků sbírky — mezi 30.000 až 50.000 SEK (1987 — 35.000 SEK), dále z diplomu, provedeného jedním z předních československých výtvarníků a konečně z kulturní subvence, která umožní vydat odměněné dílo v jednom z exilových nakladatelství.

O udělení ceny rozhoduje výbor v sestavě Jiřího Gruši, Milana Kundery, Antonína J. Liehna, Sylvie Richterové, Josefa Škvoreckého a Jana Vladislava. Členy výboru in pectore jsou také dva významní českoslovenští literáti, žijící v Československu, jejich jména budou případně uveřejněna později. Sekretářkou výboru pro Cenu Jaroslava Seiferta je paní Miloslava Slavičková ze Slovanského ústavu v Lundu.

Nadace Charty 77 se obrací na českou a slovenskou veřejnost se žádostí o zaslání návrhů kandidátů na Cenu Jaroslava Seiferta, a to nejpozději do 15. února 1988. Návrhy posílejte na adresu Miloslava Slavičková, Slaviska institutionen, Lunds universitet, Finng. 14, 2-223 62 Lund, Sweden.

Abychom mohli každoročně udělovat Seifertovu cenu, potřebujeme vaši finanční pomoc. Nadace Charty 77 se tímto obrací na všechny příznivce české a slovenské literatury, aby na Seifertovu cenu přispěli finanční podporou. Budeme vděční za každý, i sebemenší příspěvek, protože bychom byli rádi, kdyby Seifertově ceně poskytl svou podporu co nejširší okruh naší veřejnosti. Každá finanční podpora je pro nás i podporou morální. Příspěvky mohou být zasílány šekem s poznámkou:

Seifertova cena,
František Janouch
Předseda správního výboru
Nadace Charty 77
Box 50041
S-10405 Stockholm
SWEDEN

Dopisy

Léta s Waldemarem

Na počátku šedesátých let se v Československu objevila nová hvězda pěveckého nebe, která se začala rychle prosazovat a získávat další a další příznivce. A zpěvumilovné občanstvo se v té době začalo dělit na dva tábory — přívržence Karla Gotta a Waldemara Matušky. Sympatický Waldemar, vousatý mládenec s kytařou, si brzy získal přízeň všech. Byl přirozený, nic nepředstíral, nedělal pózy. A stal se idolem tehdejších kluků a dívek, kterým zpíval ze srdce o kovbojích a námořnících, o touze po vzdálených zemích.

Ale také prosté lidové písničky, které v jeho podání dostávaly drsný i něžný tón, v němž bylo vychutnávání života s jeho radostmi i bolestmi — písně, které zněly jako dávné pohlázení.

Zvykli jsme si na to, že jeho hlas se stal stálou součástí české kultury, že nám doma přinášel radost a potěšení. Když jsme v roce 1984 odešli z Československa, vezli jsme s sebou na kazetách nahrávky jeho písní.

Slyšeli jsme pak jeho hlas i z československého rozhlasu při pobytu v Rakousku a čekání na odlet do Ameriky. A bylo nám jasné — pokud nám z československé kultury bude na vzdáleném kontinentu něco chybět, bude to právě tento zpěvák. Ale Waldemar Matuška, který nás nikdy nezradil, jako by i tentokrát chtěl zůstat s námi. S překvapením jsme se dozvěděli, že z významných představitelů naší kultury právě on se odváží dát naplno režimu doma najevo, co si o něm myslí. Povědět pravdu o tom, jak nelze žít v nesvobodě a zvlí. Svým rozhodnutím k odchodu a životu mezi námi ve svobodném světě dal políček systému, který upírá lidem právo k cestování, svobodnému projevu, opozici. Až z jeho úst jsme se nyní dozvěděli, jak i on sám byl sledován, jak ho doma udávali, cenzurovali jeho projevy při koncertech, jeho písničky.

Kdysi ještě v Československu, v Jihlavě, jsem byl na jeho koncertu. Nyní jsem měl po letech znovu příležitost setkat se s ním v Redwood City v Kalifornii, kde nám mohl svobodně zpívat i vyprávět. A tak jsme znovu s Waldemarem — a doufám, že tomu tak zůstane "na věky věků". Protože ho máme rádi teď ještě víc — a těšíme se na všechny jeho písně, desky a vyprávění, které nám v budoucnu přichystá.

Vladimír Kříž, USA

Ještě jednou o sociální demokracii

Západ o sociálních demokratech zřejmě psává rád, neboť to činí relativně často. Měli bychom za to být vlastně vděční. Jenže: jsou autoři a "autoři". S těmi v uvozovkách zásadně nepolemizujeme, protože bychom jim tím prokázali nezaslouženou poc-

tu. U těch bez uvozovek naopak námahy nelitujeme a ozýváme se včas, než se mýty bona fide vypuštěné do světa mohou zafixovat. Nedávno jsem musel oponovat jednomu mylnému tvrzení mého ctěného přítele Oty Ulče; ozývám se dnes znovu na okraj třístránkového článku Ivana Svitáka "Sociální demokracie" v Západu 4/87.

Prof. Sviták totiž napsal: "Znal jsem z předúnorového období osobně všechny vedoucí představitele sociální demokracie, z nichž většinu označil Karel Kaplan za agenty, jejichž vedoucím referentem byl Josef Šťastný na ÚV KSČ." (Následují jména Jiří Hájek, Havelka, Dolanský-Heidenreich, Evžen Erban, Pošusta, John, Kouřová-Petránková, Melichar, Štěrbá, Štíčka a Znamenáček.) Nešťastná formulace Svitákovy věty navozuje výklad, že "znal osobně všechny vedoucí představitele soc. dem." — a že "většinu z nich označil Kaplan za agenty". Ve skutečnosti je tomu podstatně jinak: Sviták znal osobně většinu agentů, tedy většinu představitelů zaprodané tzv. "levice" soc. dem. Což je zcela jiné kafe.

Tzv. "levice" — a zvláště její vedoucí garnitura — byla vskutku neobyčejně prošpikovaná mizernými charaktery. Že ale ve straně neměla za sebou zdaleka ani třetinu všech sociálních demokratů, ukázaly nakonec i výsledky tzv. "slučovací akce" s KSČ z června 1948. Přes nebrutálnější nátlak přestoupilo z 380.000 organizovaných sociálních demokratů ke komunistům jen necelých 113.000 osob. Pamětníci vědí, že v tehdejší teroristické atmosféře bylo k odmítnutí slučovací přihlášky zapotřebí pořádné porce civilní kuráže.

Ivan Sviták si bohužel plete některé se "sloučených" s nesloučenými, což se pochopitelně nesloučených dotýká; nechťel bych tu ale zabíhat do přílišných detailů. Pokud se "slučování" v roce 1948 týče, je nezbytné zdůraznit, že nebylo nijak "automatické", jak se nám snaží mnozí z přeběhliků dodnes namluvit.

Nikdo nebyl samočinně "převeden" do KSČ proti své vůli či bez svého souhlasu, každý se musel komunistům osobně upsat. 267.000 čs. sociálních demokratů se k této kapitulaci nedalo ničím donutit, ač jim komunisté a "levičáci" vyhrožovali kriminálem a přinejmenším existenčními následky až do třetího kolena. Byla to tvrdá zkouška charakterů; že v ní tolik sociálních demokratů obstálo se ctí, na to jsme hrdí dodnes.

Jiří Loewy, Německo

Moc začíná u konce hlavně

Dopis pana Oty Filipa (č. 4/87) mi trochu zdůvodňuje, proč jsme asi v roce 1948 ztratili svobodu.

Škoda, že se tenkrát národ na chvíli nezměnil na Mašiny. Tak jako Finové. Pan Filip přece musí vědět, že anexační politika komunismu se řídí starým Stalinovým pravidlem "Kolik má kdo divizí". Tady nešlo tak o Američany, jak popisuje pan Filip, jako spíše o zachování demokracie a samostatnosti československé republiky jako takové.

Naše národní poučka, že to chce klid, je pouze omluva. Švejk je sice velká psina, ale to je vše. Český národ z něj přece nemůže čerpat svoji filozofii.

Intelektuální opozice proti ruské okupaci je více prospěšná než neškodná, ale je oddělena od pragmatického momentu reality. Vyvstane-li akutní otázka života či smrti národa, tak jako to bylo v osmačtyřicátém roce, pak platí pravidlo, že moc počíná u konce hlavně. A tak si nyní píšeme v časopisech a stěžujeme jeden druhému, co nám ti zlí komunisté provedli.

Já s vámi souhlasím, že reportáž byla psaná pod vlivem jakéhosi komplexu heroismu, ale při tom nemohu opomenouti slova jednoho z bývalých ministrů vnitra, který řekl: "Soudruzi, národ můžeme přesvědčovatí slovem, tiskem a obrázkem, jenž vydá za deset tisíc slov. Kopnutí do zubů však vydá za deset tisíc obrázků." Jak vidíte, hrubý pytel žádá hrubou záplatu. Mnoho z nás odešlo na západ a prožili jsme různé zkušenosti. Někteří prošli i cizineckou legii. Prosim vás, neříkejte, že to byli dobrodruzi i když to snad někdy byla pravda. Viděl jsem mrtvolu těch, kteří padli vietnamským komunistům do ruky živi. Bylo mezi nimi i několik Čechoslováků.

Karel Maršál, Kanada

Byzantská Praha

Se zájmem jsem si přečetl v červnovém čísle Západu 1987 interview s Pavlem Pecháčkem. Poněkud zdrženlivý tón dotazovaného se dá pochopit, vyplývá z jeho takřka diplomatického postavení. Trošku nadsazené mi však připadá Pecháčkovy hodnocení práce, jejíž zásluhou se prý Praha definitivně pozměnila k lepšímu.

Nezdá se mi totiž, že by se Praha příliš definitivně pozměnila k lepšímu. Patrně proto, aby se nehezky pohled na obklíčené město trochu vylepšil, byla souvislá hradba kolem Prahy prořazena komunikací, která soustřeďuje exhalace projíždějících vozidel a přivádí je až do samého středu města. Zbývá jen doufat, že i tam zavedou v dohledné době filtrování výfukových plynů.

Metro je věc potřebná a užitečná. Skoro se však zdá, že v Praze přišlo na

svět s čtvrtstoletým zpožděním. Nikdo by se tehdy ovšem neobtěžoval dimenzovat metro jako účinný protiatomový kryt. Takže by teď všichni měli držet palce protiatomovému metru a pevně si přát, aby do něho nenatekla Vltava.

Při procházce po Národní třídě se nelekněte mastodontů, kteří se tam pasou na místě Chourových domů. Ale to je snad opravdu jen záležitost osobního vkusu. Pokud by se však někdo přece jen lekl, stačí, když pozvedne zrak a bude odškodněn. Zlato na střeše Národního divadla ho nutně oslní a nadchne. Spolu se zlatem na střeše Muzea i jinde má zřejmě navodit dojem, že je zcela oprávněně označen Zlatá Praha, popřípadě Zolotaja Praga. Nicméně se však nelze zbavit dojmu, že ta spousta zlata ukazuje především, jak se byzantismus už ve všem všudy prokousal až do nejstředovějšího středu Evropy.

Takže si myslím, že bude ještě hodně dlouho trvat, než se Praha definitivně pozmění k lepšímu. A což teprve takhle pokusit se nadsvednout děravé pražské střechy a podívat se, co se děje pod nimi! Asi by se objevily věci, které by zbavily pozorovatele posledních iluzí. Odhad času, kdy se už snad změní věci k lepšímu, by se pak musel ještě dosti značně prodloužit.

Karel Hykel, Kanada

Třetí zmrtvýchvstání Karla Finka

V 2. části rozhovoru "Hlas Ameriky vysílá z Československa" (Západ č. 4/97) se pan Pecháček zmiňuje o "utkání Sparta-Slavia k 70. výročí založení těchto klubů (tehdy hrály pod vedením už zesnulých trenérů Štumpfa a Finka) . . ."

Osud pana Štumpfa neznám, všem "truchlícím pozůstalým" bývalého hráče a trenéra Slavie Finka sděluji následující:

Karel Finek zatím na zesnutí nepomýšlí a ve svých 67 letech se těší pevnému zdraví, které, spolu se skvělou fyzickou kondicí, by mu mohli závidět nejen jeho vrstevníci, ale i mnozí z jeho bývalých svěřenců. Úspěšnou trenérskou činnost v NSR ukončil teprve letos a nyní se plně a neméně úspěšně věnuje svému původnímu povolání — užitému umění.

Za zemřelého byl v minulosti prohlášen již dvakrát. Poprvé v Československu a podruhé ve Francii, když, jako bývalý brankář fotbalového klubu St. Etienne, se rozjel po dvaceti letech a neohlášen navštívit své známé. "Kdyby zrovna před týdnem nepsaly noviny, že Finek zemřel, myslila bych, že je to on," komentovala tehdy tu náhodnou podobnost manželka jeho kamaráda, spatřivší pana Finka náhodou v obchodě.

Oba zvěstovatelé jeho skonu jsou bohužel sami už na věčnosti . . .

Ve dvoustránkové stati "Tisková oprava" (též Západ č. 4/87) si Pavel Pecháček právem stěžuje, že deset-

kami redaktorových úprav byl v interview setřen a rozmělněn obraz a charakter jeho osoby. Je zajímavě tragikomické, jak lze, ač neúmyslně, totéž a definitivněji docílit jedním slovem — zesnulý.

Doufejme, že, jak v takovém případě praví pověra, bude pan Finek dlouho žít. Totéž přeji i panu Pecháčkovi.

Dodávám, že všechny shora uvedené informace jsou z kompetentního pramene. Karel Finek je můj otcím.

Pavla Pilcová, Austrálie

Tak trochu uražená ješitnost

Musím pochválit objektivnost Západu, že otiskl pomalu třístránkové rozhořčení ředitele čs. vysílání Hlasu Ameriky Pavla Pecháčka nad mstivou cenzurou jeho interview. Nevidím ale důvodu k takovému obsáhlému rozhořčení, když člověk po pozorném přečtení dojde k názoru, že ve valně většině těch změn šlo jen o úpravu a hlavně zkrácení textu. Spíš mi to připadalo jako hledání hnid a tak trochu uražená ješitnost profesionálního kolegy. Autorské zákony ve všech civilizovaných zemích světa vydavateli změny stylizace a zkracování povolují, pokud to nejde na úkor celkovému smyslu a významu textu. Redakce Západu si ostatně toto právo písemně sama vyhrazuje.

Snad ale ještě víc jsem byl konsternován v druhé části rozhovoru s panem ředitelem Pecháčkem jeho samochválu dnešního vedení VOA, neboť k autentičnosti tzv. nezávislého průzkumu současného myšlení v zemích východní Evropy mám oprávněné výhrady. Smutná byla též poznámka o průměrnosti, ba skoro špatnosti bývalé služby VOA a ožiti těch "deadwoods" či mrtvých dřev. Sám jsem osobně nikdy angažován v Hlasu Ameriky nebyl. Mám ale silné pochyby o mrtvolnosti jmen, které měly spoluúčast na vysílání VOA v letech minulých — doktoři Feierabend, Smetáček, Fleischer a Ducháček nebo redaktor Nevlud. A nejsem si tak docela jist, že se dnešní redakce Hlasu Ameriky, podporovaná nota bene moderními technickými novinářskými rekvizitami, jen hemží "live wires" či nabitými dráty, jako byly například talenty pánů Restona, Cronkita, Peroutky nebo Beaverbrooka . . .

Jaroslav Drábek ml., USA

Čtenář obětí řezničiny

Je nepochopitelné, že se redakce omluvila Hlasu Ameriky a Pavlu Pecháčkovi a zapomněla na nás, předplatitele (Západ č. 4/87). I tak je to úspěch, který se musí přičíst na konto postižených. Obyčejná obět' podobné řezničiny by zřejmě omluvy nedosáhla. Jsou to snad zbytky nedotknutelnosti redakčních rad z bodu v prosatoru a času, který jsem chtěl nechat za sebou natrvalo. Staré praktiky a manýry se těžko odnaučují, i když se tomu říká "zkrácení a úprava příspěv-

ků". Interview nepatří k subjektivním příspěvkům, které se mohou "vylepšit" zkrácením či úpravou a zvláště tímto způsobem.

Jednou jsem málem poslal svoje námítky proti nejapnému článku o kreacionismu. Odpustil jsem nedávno, Vladimíra Burke si to hodně polepšila svým "Rozsudkem nad jazzovou sekci". A zde se to nějak dostává dohromady. Zamiloval jsem se na celý život do moderního jazzu díky pořadům Hlasu Ameriky "Music USA" už v roce 1955. Na začátku šedesátých let jsem poznal Karla Srpa, který ode mne dostal pár nahrávek s Davisem, Coltranem, Rollinsem, Monkem. Netušil jsem tehdy, že podporuji nepříteli lidu.

Později jsem chtěl nesouhlasit s názorem pana Táborského na Nobelovu cenu Jaroslava Seiferta. Nebylo by to bývalo fair. Poezii čtu málo, ale jsem zaujatý, neboť moje žižkovská prababička byla sestrou Jakuba Seiferta.

A abych skončil kladně, moc se mi líbil článek I. Šelnera "Návod k jazykové asimilaci".

Pavel Stanislav, Kanada

Poručik Borůvka posmutněl, když pochopil

Není tomu tak dlouho, co jsem také ladil rozhlasovou stanicí Hlas Ameriky, jeden z mála zdrojů objektivnějších informací pro mnoho lidí v dnešním Československu. Proto jsem se zájmem četl interview s Pavlem Pecháčkem.

Když jsem četl tiskovou opravu, kterou časopis Západ uveřejnil v č. 4/87 spolu s 2. částí interview, a nic tak zlovolně cenzorského, co by obracelo smysl odpovědi tázaného nenašel, posmutněl jsem tak jako poručík Borůvka, ale spíše nad zbytečně zbranými stránkami časopisu Západ, které mohly potěšit nějakého "mocipána" v Praze, ale nikoliv čtenáře Západu.

Dušan Procházka, Kanada

Pecháček kontra Západ = 1:2

Pan Pecháček si svou přecitlivělou reakcí na redakční zásahy Západu neprospěl. Každý autor by nejraději viděl svůj text otisknutý tak jak ho formuloval. Jenže skoro žádný redaktor se neudrží, aby na textu nezanechal svojí stopu. I kdyby šlo jen o změnu "pakliže" na "jestliže". Je to lidské a pak musí být vidět, že je za něco placen či že má oprávněnou existenci.

Cenzura je silné slovo a v dané situaci není na místě. Redaktor se snažil text zkrátit, což většinou musí a za což je mu čtenář většinou vděčen. Ale nikde není patrná snaha přerušovat nebo dokonce cenzurovat. Pan Pecháček sám přiznává jistou tendenci k formulování dlouhých souvětí. Nemohu si pomoci, ale dlouhá souvětí jsou zastaralá, unavující. Redakci upravený text působí svěžeji a čte se líp než mírně těžkopádný a dlouhohdechý text autorovy repliky.

Pan Pecháček nahrál svým protestem čtenářům na směch a Západ nahrávku uveřejněním "načechral". Myslím, že čtenáři nahrávky využijí. Skórovat bude Západ.

I. K., Hannover

Som hrdý Čechoslovák a Američan

Nerad robím rozdiely medzi Čechmi, Moravákmi či Slovákmi. Považujem sa za Čechoslováka, tak som bol vychovaný. Sme malý národ a bolí ma na srdci, keď vidím určité nenávisťné narážky. Páčil sa mi článok v čísle 4/87 "S kým chci být bratrem", který napisał Stanislav Reiniš.

Nesúhlasím moc s jeho teóriou, pretože nenávisť pochádza z oboch štátov. Mal som možnosť vidieť a počuť narážky Čechov na Slovákov ako aj Slovákov na Čechov, obyčajne veľarazy ako srandu alebo kritiku, ktorá bolela ne národnostne ale citovo! Slováci sú viacej citliví, pretože boli utlačovaní v histórii Maďarmi, Ukrajincami, Rakušanmi ako aj niekedy českými četníkmi v 30. rokoch. Takisto Češi boli utlačení, no nie tak veľa ako Slováci.

Nech to bolo akokoľvek, dnes by sme mali žiť v pokoji a hlavne tu v Amerike. Som Čechoslovák i Američan a som na to hrdý.

Alex Slovík, USA

Ještě ke kozákům

Můj zet', Eduard Ingris, mi dal č. 1/87 vašeho časopisu a upozornil na článek "Setkání s atamanem". Bohužel, neočekávané onemocnění mi zabránilo reagovat na tento článek z pera p. Oty Filipa. Jako účastník války kozáků proti ruským bolševikům a spolupracovník Vasilije Glazkova, s kterým jsem se několikrát setkal v Praze, chci článek pana Oty Filipa radikálně opravit.

Především, Vasilij Glazkov není žádný ataman všech kozáků, protože kozáci ho za atamana nevolili, ba naopak, z kozácké organizace jej vyhodili; není žádný doktor, není ani generál, protože nebyl ani první důstojníká šarže a rovněž není ani inženýr. Atamanem všech kozáků nemůže být už proto, že stará generace již téměř vymřela a mladou nedovedli kozáci vychovat. Tedy, Vasilij Glazkov byl kdysi zvolen předsedou Kozáckého nejvyššího zastupitelstva v cizině a byl členem KNOD (Kozácké národní osvobodovací hnutí), ale 4. září 1960 byl zbaven funkce předsedy a z KNOD vyhozen pro svoje až zločinné přestupky vůči kozákům a kozácké organizaci. Vystudoval v Praze dvouletý kurs pro geometry a když ministerstvo školství svým výnosem dovolilo absolventům tohoto kursu po dvouleté praxi dodatečně dělat zkoušky z určitých předmětů a tak získat titul inženýra, V. Glazkov toto nevyužil a tedy titul inženýra nezískal.

Že V. Glazkov v r. 1921 s několika tisíci kozáky opustil Rusko je pohádkou. V r. 1920 mu bylo asi dvanáct let

a patrně byl studentem kadetky, která byla v tom roce evakuována zprvu do Egypta a pak do Jugoslávie, odkud on, po absolvování kadetky, přijel do Československa na studium na vysoké škole. Proto též pochybuji velice, že ta šavle je pradědovskou relikvií, poněvadž nikdy při mých návštěvách u něho v Praze o té šavli nemluvil a s ní se nechlubil. Atamanská "bulava", odznak prezidentské hodnosti, je patrně z Prahy, kde jsme bu bulavu nechali dělat pro našeho předsedu.

Chtěl bych se ještě zmínit o tom, že v červnovém čísle 3/87 Západu Miroslav Kolář citoval "Kozácké dějiny" z Ottova naučného slovníku. Musím panu Kolářovi připomenout, že Ottův naučný slovník, co se týče kozáckých dějin je hodně zastaralý a to, co je v něm o kozáckých dějinách, je přesná kopie z učebnice dějepisu pro střední školu starého Ruska, sestavené profesorem Ilovašským, přijaté ve starém Rusku jako evangelium, většinou vyhlaná fantazie. Zde, ve spojených státech, na arlingtonském hřbitově, kde se pochovávají prominentní americké osobnosti a hrdinové, je pochován, i se svou manželkou, donský Kozák generál major Turčín, jehož pravé příjmení je Turčanin, který před válkou Jihu proti Severu byl jako plukovník vypovězen z Ruska za to, že napsal skutečné kozácké dějiny.

Chci ještě podotknout, že Kozák, podle českého pravopisu, jako příslušník národa se píše s velkým K. A že na to má historické právo, uvedu několik příkladů.

1) K tisíciletému výročí sv. Václava jeden římskokatolický kanovník vydal knížku "Svatováclavské Milénium", a v ní doslova napsal toto: "První ze všech Slovanů byli pokřtěni Kozáci", což se stalo koncem desátého století. Byli to záporožští Kozáci, pokřtěni kijevským knížetem Vladimírem a jeho manželkou Olgu. A také Kozáci napsal s velkým K.

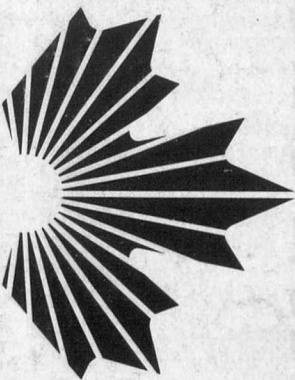
2) Viděl jsem "Dějiny evropské", vydané ještě za dob Rakousko-Uherska pro české střední školy, mapku z 11. století, na které v místě, kde vždy žili donští Kozáci, bylo vytištěno "Don Kosaken".

3) Oficiální pramen ruské vlády, vydaný vojenským ministerstvem v roce 1834 v St. Petersburgu "Vojensko-enciklopedický leksikon", Tom 6, str. 372 zaznamenává: "Starý původ Kozáků, jako národa, se ztrácí v dobách poluhistorických naší vlasti". Poluhistorické doby — to jsou doby, kdy východní Slované, později Moskovité a ještě později Rusové, ještě nepozvali "Varjagy", aby "jim přišli vládnout", jak začínají oficiální ruské dějiny. A skutečně, historické dokumenty a zápisy potvrzují existenci Kozáků v letech 858, 878, 920 a pod., jak uvádí Kozácký historický kalendář z r. 1951.

Viktor Karpuškin, USA

THE CANADA-U.S. FREE-TRADE AGREEMENT

For publication orders call *only*
1-800-387-0660 *
Telecommunications device for
the deaf: 1-800-387-0617*

Trade: Securing
Canada's Future

For enquiries call
1-800-267-2006 *
*8:00 a.m.-8:00 p.m. EDT,
weekdays, except holidays.

 External Affairs
Canada

 Canada